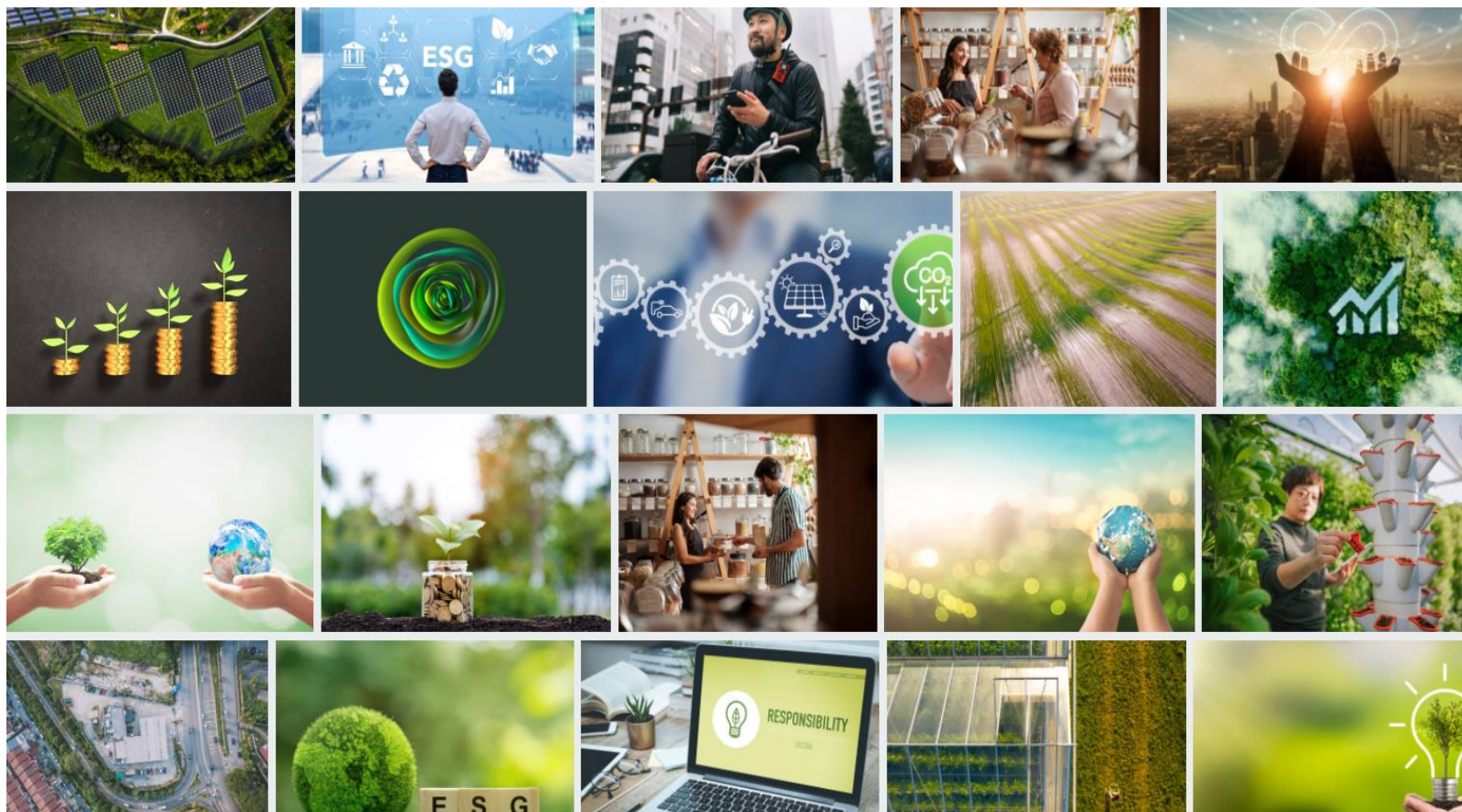

รายงานวิจัย

แนวทางการปรับตัวของอุตสาหกรรมอาหารไทย เพื่อรับมือระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืน (ESG)

โครงการศูนย์สารสนเทศอัจฉริยะอุตสาหกรรมอาหาร
ปีงบประมาณ 2565

เสนอต่อ สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม
กระทรวงอุตสาหกรรม

โดย อุตสาหกรรมพัฒนามูลนิธิเพื่อสถาบันอาหาร

รายงานวิจัย

แนวทางการปรับตัวของอุตสาหกรรมอาหารไทย เพื่อรับมือระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืน (ESG)

ภายใต้โครงการศูนย์สารสนเทศอัจฉริยะอุตสาหกรรมอาหาร
ปีงบประมาณ 2565

เสนอต่อ สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

โดย อุตสาหกรรมพัฒนามูลนิธิเพื่อสถาบันอาหาร

บทสรุปผู้บริหาร

รายงานการวิจัยเรื่อง แนวทางการปรับตัวของอุตสาหกรรมอาหารไทย เพื่อรับมือระเบียบกฎหมายด้านความยั่งยืน (ESG) จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาผลกระทบและเตือนภัยสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมอาหารในการรับมือกับแนวโน้มระเบียบกฎหมาย รวมถึงมาตรการด้านความยั่งยืน (ESG) ที่ครอบคลุมประเด็นความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental) สังคม (Social) และบรรษัทภิบาล (Governance) ที่คาดว่าจะประเทศคู่ค้านำมาใช้ในอุตสาหกรรมอาหารมากขึ้นในอนาคต

ในการศึกษาเน้นไปที่การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลด้านระเบียบ กฎเกณฑ์ กฎหมาย ร่างกฎหมาย รวมถึงมาตรการ ที่เกี่ยวข้องกันนโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) หรือนโยบายปฏิรูปสีเขียวของประเทศต่างๆ (Green Deal) ที่มีเนื้อหาสาระสำคัญที่คาดว่าจะเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมอาหารในกลุ่มประเทศคู่ค้าสำคัญ ได้แก่ สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา จีน และญี่ปุ่น ซึ่งจากการรวบรวมข้อมูลพบว่ามีระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้าสำคัญดังกล่าว จำนวน 10 ฉบับ ได้แก่ สหภาพยุโรป (4 ฉบับ), สหรัฐอเมริกา (3 ฉบับ), จีน (2 ฉบับ) และญี่ปุ่น (1 ฉบับ) จำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กรณีระเบียบกฎหมายที่มีผลบังคับใช้แล้ว หรือกำหนดวันเวลาในการบังคับใช้ที่แน่ชัดแล้ว รวมถึง (ร่าง) กฎหมายที่มีรายละเอียดเนื้อหาเบื้องต้น ดังนั้น ระเบียบกฎหมายในกลุ่มนี้มีผลกระทบแล้ว หรือกำลังจะส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหาร ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในระดับมากน้อยแตกต่างกันไป ประกอบด้วย 7 มาตรการ ได้แก่

มาตรการที่ 1 ระเบียบว่าด้วยการห้ามนำเข้าและส่งออกสินค้าโภคภัณฑ์และผลิตภัณฑ์แปรรูปที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าในตลาดสหภาพยุโรป (Towards deforestation-free commodities and products in the EU) : สหภาพยุโรป

มาตรการที่ 2 กฎระเบียบว่าด้วยการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศ (The Enhancement and Standardization of Climate-Related Disclosures for Investors) : สหรัฐอเมริกา

มาตรการที่ 3 กฎหมายว่าด้วยการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำเพื่อคุ้มครองสัตว์ทะเลเลี้ยงลูกด้วยนม (Marine Mammal Protection Act: MMPA) : สหรัฐอเมริกา

มาตรการที่ 4 กฎหมายการห้ามนำเข้าสินค้าที่ผลิตจากแรงงานบังคับหรือแรงงานจากการค้ามนุษย์ (Prohibition on importation of goods made with convict labor, forced labor, or indentured labor) : สหรัฐอเมริกา

มาตรการที่ 5 กฎหมายว่าด้วยภาษีคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (the Environmental Protection Tax Law) : จีน

มาตรการที่ 6 ระเบียบเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานอาหารสีเขียว (Green Food Certification) : จีน

มาตรการที่ 7 กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Act on the Promotion of Effective Utilization of Resources) : ญี่ปุ่น

กลุ่มที่ 2 ระเบียบกฎเกณฑ์ของประเทศคู่ค้าที่อยู่ระหว่างการพิจารณา เนื้อหาหรือสาระสำคัญของกฎหมายยังไม่ชัดเจน ยังไม่กำหนดวันบังคับใช้ อาจต้องติดตามความก้าวหน้าของระเบียบดังกล่าว รวมถึงการวิเคราะห์ผลกระทบเบื้องต้นเพื่อการเตือนภัย (Early warning) แก่ผู้ประกอบการในโอกาสต่อไป ประกอบด้วย 3 มาตรการ กล่าวคือ

มาตรการที่ 1 มาตรการปรับภาษีสินค้าที่ปล่อยคาร์บอนสูงก่อนข้ามพรมแดน (Carbon Border Adjustment Mechanism: CBAM) : สหภาพยุโรป

มาตรการที่ 2 ร่างระเบียบว่าด้วยการตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (Draft Directive for human rights and environmental due diligence: HREDD) : สหภาพยุโรป

มาตรการที่ 3 มาตรการจากฟาร์มถึงปลายส้อม (Farm-to-Fork Strategy: F2F) : สหภาพยุโรป

กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG)

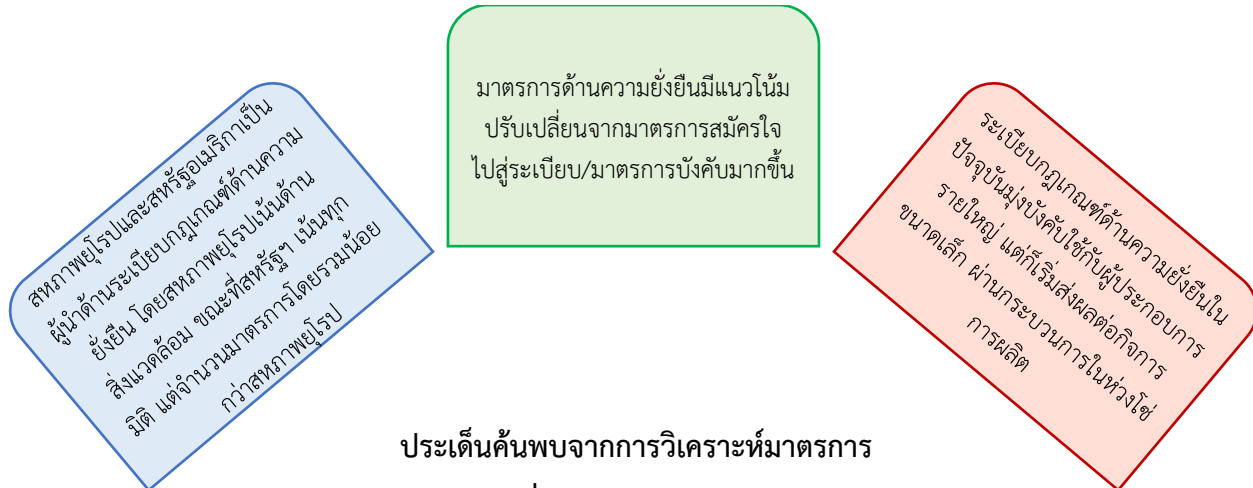
ภาพที่ 1 กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) 10 ฉบับ

ที่มา: ฝ่ายวิจัยและกลยุทธ์ สถาบันอาหาร

ทิศทางระเบียบด้านความยั่งยืน (ESG) ที่ประเทศคู่ค้านำมาใช้

ผลการศึกษาวิเคราะห์ภาพรวมระเบียบ มาตรการทั้ง 10 ฉบับ พบว่า มาตรการด้านความยั่งยืน (ESG) ที่ประเทศคู่ค้าประกาศออกมานั้น มีสาระสำคัญสรุปได้ 3 ประเด็น ดังนี้

- 1) สหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำด้านระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืน โดยสหภาพยุโรปเน้นด้านสิ่งแวดล้อม ขณะที่สหรัฐฯ เน้นทุกมิติ แต่จำนวนมาตรการโดยรวมน้อยกว่าสหภาพยุโรป
- 2) มาตรการด้านความยั่งยืนมีแนวโน้มปรับเปลี่ยนจากมาตรการสมัครใจไปสู่ระเบียบ/มาตรการบังคับมากขึ้น เช่น มาตรการ HREDD ของสหภาพยุโรป
- 3) ระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืนในปัจจุบันมุ่งบังคับใช้กับผู้ประกอบการรายใหญ่ แต่ก็เริ่มส่งผลกระทบต่อกิจการขนาดเล็ก ผ่านกระบวนการในห่วงโซ่อุปทาน โดยเฉพาะผู้ส่งมอบวัตถุดิบและซัพพลายเออร์

ประเด็นค้นพบจากการวิเคราะห์มาตรการด้านความยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้า

ภาพที่ 2 ประเด็นค้นพบจากการวิเคราะห์มาตรการด้านความยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้า

ที่มา: ฝ่ายวิจัยและกลยุทธ์ สถาบันอาหาร

ระเบียบที่คาดว่าจะผลกระทบรุนแรงและสร้างความกังวลต่อผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอาหารไทย

มาตรการด้านความยั่งยืน (ESG) ที่คาดว่าจะส่งผลกระทบรุนแรงและสร้างความกังวลต่อผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอาหารไทยมากที่สุด 3 มาตรการ ได้แก่

- 1) มาตรการปรับภาษีสินค้าที่ปล่อยคาร์บอนสูงก่อนข้ามพรมแดน (Carbon Border Adjustment Mechanism: CBAM) ของสหภาพยุโรป ผู้ประกอบการที่ปฏิบัติไม่ได้ตามกฎเกณฑ์จะต้องซื้อใบรับรองการปล่อยคาร์บอน (CBAM certificates) เพื่อเป็นค่าธรรมเนียม หรือจ่ายค่าปรับในการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (GHG) จากกระบวนการผลิตสินค้า ในเบื้องต้นระเบียบนี้บังคับใช้กับสินค้านำร่อง 5 กลุ่มที่มีปริมาณการปล่อย GHG สูง ได้แก่ ซีเมนต์ พลังงานไฟฟ้า ปุ๋ย เหล็กและเหล็กกล้า และอะลูมิเนียม อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการกังวลว่าอียูอาจขยายขอบเขตการบังคับใช้ครอบคลุมอุตสาหกรรมได้ในอนาคต
- 2) ร่างระเบียบว่าด้วยการตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (Draft Directive for human rights and environmental due diligence: HREDD) ของสหภาพยุโรป ระเบียบดังกล่าวมีสาระสำคัญที่ครอบคลุมความยั่งยืนทุกด้าน เพื่อใช้บังคับกับกิจการขนาดใหญ่ที่ดำเนินงานในสหภาพยุโรป ครอบคลุมกิจการด้านอาหารรวมถึงสาขาอื่นโดยตรง ถือเป็นสาขาที่มีความเสี่ยงที่จะต้องดำเนินการตรวจสอบห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain) และเครือข่ายการผลิตของตน เพื่อให้แน่ใจว่าได้ปฏิบัติตามแรงงานอย่างเป็นธรรมและไม่สร้างสิ่งที่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งผู้ประกอบการไทยที่อยู่ในเครือข่ายการผลิตอาจได้รับผลกระทบตามมา
- 3) มาตรการจากฟาร์มถึงปลายส้อม (Farm-to-Fork Strategy: F2F) ฉบับใหม่ของสหภาพยุโรป มีการปรับปรุงระเบียบกฎหมายอาหารที่เน้นด้านสุขภาพ (Healthier System) และความยั่งยืน (Sustainability) มากขึ้น

จากเดิมที่เน้นด้านความปลอดภัย (Food safety) เป็นหลัก ความรุนแรงของผลกระทบมาจากการที่เป็นมาตรการที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่ออุตสาหกรรมอาหาร และผลกระทบจะกระจายเป็นวงกว้างไปสู่ผู้ประกอบการทุกรายที่ส่งออกไปสหภาพยุโรป ขณะที่ข้อกำหนดที่เพิ่มเข้ามาใหม่ก็มีระดับความเข้มงวดมากขึ้น เช่น ปริมาณสารเคมีตกค้างสูงสุด (MRLs) ในสินค้าอาหารนำเข้า การกำหนดระดับปริมาณสูงสุดของสารอาหาร (Nutrients) เฉพาะบางประเภท การปรับรูปแบบสารอาหาร (Nutrient profile) เพื่อควบคุมสินค้าอาหารที่มีปริมาณเกลือ น้ำตาล และไขมันในระดับที่สูงเกินไป

ประเด็นผลกระทบที่คาดว่าจะมีต่อกิจการในภาคอุตสาหกรรมอาหาร

ผลสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรมอาหารที่มีต่อระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้า ในประเด็นผลกระทบด้านต่างๆ ที่มีต่อกิจการ สามารถระบุถึงระดับความรุนแรงของผลกระทบหรือระดับความกังวลของผลกระทบในมุมมองของผู้ประกอบการ สรุปได้ 3 ระดับ ดังนี้

- 1) ด้านที่มีความกังวลของผลกระทบมากที่สุด ประกอบด้วย ความกังวลจะทำให้ต้นทุนทางธุรกิจเพิ่มสูงขึ้น ไม่มีซัพพลายเออร์ที่มีคุณสมบัติที่สามารถปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนดได้
- 2) ด้านที่มีความกังวลของผลกระทบปานกลาง ประกอบด้วย ความกังวลจะต้องจ่ายค่าธรรมเนียมหรือเสียค่าปรับเพิ่มขึ้น และการส่งออกลดลงหรือส่งออกไม่ได้ หรือถูกห้ามนำเข้า
- 3) ด้านที่มีความกังวลของผลกระทบน้อย ประกอบด้วย ความกังวลจะถูกใช้มาตรการเข้มงวดในการตรวจสอบสินค้าผ่านแดน ปัญหาขาดแคลนวัตถุดิบ และปัญหาขาดแคลนแรงงาน

ภาพที่ 3 ผลสำรวจความคิดเห็นลักษณะของผลกระทบที่มีต่อกิจการของผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรมอาหาร
ที่มา: ฝ่ายวิจัยและกลยุทธ์ สถาบันอาหาร

ข้อเสนอแนะแนวทางที่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารสามารถใช้รับมือระเบียบกฎเกณฑ์ ESG

ผู้ประกอบการที่อยู่ในห่วงโซ่การผลิตระดับโลก ส่วนใหญ่ต้องการรักษาส่วนแบ่งตลาดและขีดความสามารถในการแข่งขัน หลีกเลี่ยงได้ยากในการพัฒนาธุรกิจให้สอดคล้องกับมาตรการของประเทศคู่ค้าดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมมีความหลากหลาย แต่ละรายมีศักยภาพและความพร้อมในการปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงระเบียบกฎเกณฑ์ ESG แตกต่างกัน ในระยะสั้น ก็จะมีข้อเสนอแนะแนวทางปรับตัวเพื่อให้ผู้ประกอบการที่อยู่ในช่วงของการเปลี่ยนผ่าน ได้นำไปใช้ในการดำเนินงานเพื่อไม่ให้ระเบียบกฎเกณฑ์ ESG ส่งผลกระทบต่อภาคธุรกิจ ส่วนในระยะยาวจะเน้นแนวทางการพัฒนาธุรกิจให้สอดคล้องกับมาตรการของประเทศคู่ค้าดังกล่าว

ข้อเสนอแนะแนวทางระยะสั้น

ข้อเสนอแนะแนวทางระยะสั้นที่ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอาหารสามารถใช้รับมือระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืน (ESG) เพื่อไม่ให้ระเบียบกฎเกณฑ์ ESG ส่งผลกระทบต่อการทำงานของกิจการในช่วงของการเปลี่ยนผ่าน (Transition period) ประกอบด้วย 4 ข้อ ดังนี้

- 1) **ปรับปรุงรายละเอียดสินค้าใหม่** โดยเน้นการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจให้กับผู้บริโภค รวมถึงเครือข่ายการค้า ผ่านตัวผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ เช่น วัตถุดิบ ส่วนผสม กระบวนการผลิต ฉลาก เป็นต้น
- 2) **แสวงหาตลาดหรือคู่ค้ารายใหม่** เหมาะกับสถานประกอบการที่มีข้อมูลอยู่แล้วว่ามีการดำเนินงานในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับระเบียบ และอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนผ่านเพื่อไปสู่การปฏิบัติตามมาตรฐานและกฎเกณฑ์ของคู่ค้า
- 3) **ปรับเปลี่ยนซัพพลายเออร์รายใหม่** เหมาะกับผู้ประกอบการที่มีความกังวลต่อมาตรการของประเทศคู่ค้าดังกล่าว และเห็นว่าจุดเสี่ยงที่สุดของกิจการในการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานใหม่ๆ คือ ปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะกลุ่มคู่ค้าที่ส่งมอบวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต (ซัพพลายเออร์)
- 4) **ใช้การดำเนินงานด้านการบริหารความเสี่ยงในการรับมือ** เน้นการดำเนินผ่านกระบวนการบริหารความเสี่ยงที่องค์กรมีอยู่แล้ว โดยการนำเอาปัจจัยภายนอกในประเด็นมาตรฐานและกฎเกณฑ์ของประเทศคู่ค้าด้าน ESG มาบรรจุไว้ในแผนงานที่ต้องเฝ้าระวังและจัดลำดับความสำคัญใหม่ ทั้งในมิติระดับความรุนแรงของผลกระทบ (Impact) และมิติของโอกาสในการเกิดเหตุการณ์ที่จะสร้างความเสียหาย (Likelihood)

ข้อเสนอแนะแนวทางระยะยาว

ในเชิงธุรกิจแล้ว ระเบียบและมาตรการต่างประเทศ จัดเป็นความเสี่ยง (Risk) ที่ย่อมเกิดขึ้นได้ภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอนในอนาคต และจะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของภาคธุรกิจให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร ระเบียบและมาตรการด้านความยั่งยืน (ESG) ที่มีองค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental) สังคม (Social) และบรรษัทภิบาล (Governance) จัดเป็นความเสี่ยงด้านความยั่งยืน (ESG Risk)

ที่องค์กรจะต้องหาวิธีการบริหารจัดการความเสี่ยง เพื่อสร้างโอกาส และลดความเสี่ยง ซึ่งมีผลต่อความสามารถในการแข่งขัน ผลกำไร ภาพลักษณ์ และความอยู่รอดขององค์กร

ดังนั้น ธุรกิจจึงต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการความเสี่ยงด้านความยั่งยืน (ESG Risk) โดยการวิเคราะห์ความเสี่ยงและระบุประเด็นสำคัญด้านความยั่งยืน มาประกอบการจัดการความเสี่ยงในระดับต่างๆ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้มีส่วนได้เสีย โดยสามารถดำเนินงานผ่านการรวบรวมข้อมูลและจัดทำรายงานความยั่งยืนภายใต้มิติและตัวชี้วัดที่สำคัญ¹ พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

- 1) **ตัวชี้วัดความยั่งยืนในมิติสิ่งแวดล้อม (E)** เช่น การจัดการขยะอาหาร (Food waste) สะท้อนถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของภาคธุรกิจ และแสดงถึงประสิทธิภาพในการจัดการอาหารที่เหลือจากการบริโภคในกระบวนการดำเนินธุรกิจอย่างคุ้มค่า **ความหลากหลายทางชีวภาพและการยุติการตัดไม้ทำลายป่า** บ่งชี้ถึงความมุ่งมั่นในการสร้างสมดุลในการใช้ทรัพยากร พร้อมๆ กับการพยายามในการลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการดำเนินธุรกิจ เพื่อบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ (Climate change) **วัตถุดิบที่ดัดแปลงและตกแต่งพันธุกรรม** ธุรกิจต้องมีกระบวนการตรวจสอบและเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงด้านสุขภาพและผลกระทบต่อระบบนิเวศทางธรรมชาติจากการใช้วัตถุดิบ GMOs อย่างโปร่งใส เพื่อให้ผู้บริโภคมีข้อมูลในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ **ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ** สะท้อนถึงความพยายามของธุรกิจในการบรรเทาผลกระทบและเพิ่มโอกาสทางธุรกิจ รวมถึงได้เห็นถึงความพร้อมในการรับมือและปรับตัวเมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉินจากภัยพิบัติทางธรรมชาติที่อาจส่งผลกระทบต่อการทำงาน
- 2) **ตัวชี้วัดความยั่งยืนในมิติสังคม (S)** เช่น ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค สะท้อนถึงความรับผิดชอบต่อธุรกิจในการดูแลและปกป้องสิทธิของผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์และบริการ **การเคารพความแตกต่างและความเสมอภาค** แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของบุคลากรในองค์กร และการปกป้องสิทธิและความเสมอภาคของลูกจ้างอย่างเป็นธรรมโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ **การส่งเสริมแรงงานสตรี** สะท้อนถึงการสร้างโอกาสในการเติบโตทางวิชาชีพให้แก่บุคลากรในสถานประกอบการอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติทางเพศ **การต่อต้านการใช้แรงงานเด็ก** แสดงให้เห็นถึงเจตนาารมณ์และความพยายามในการป้องกันและดูแลมิให้เกิดการละเมิดกฎหมาย มีแนวปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวกับแรงงานเด็กทั้งภายในองค์กรและห่วงโซ่อุปทาน เพื่อไม่ให้ประเด็นดังกล่าวส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และตามมาด้วยการถูกกีดกันทางการค้า
- 3) **ตัวชี้วัดความยั่งยืนในมิติบรรษัทภิบาล (G)** เช่น สุขอนามัยและความปลอดภัยของผู้บริโภค ข้อมูลเกี่ยวกับสุขอนามัยและความปลอดภัยของผู้บริโภคเป็นหัวใจสำคัญของธุรกิจเกษตรและ

¹ ปรับจากเอกสารแนะนำตัวชี้วัดด้านความยั่งยืน (ESG Metrics) กลุ่มอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
<https://www.setsustainability.com/page/esg-risk>

อุตสาหกรรมอาหาร กิจกรรมที่มีแนวทางการดำเนินงานตามมาตรฐานที่กำหนด จะสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค คู่ค้าทั้งในและต่างประเทศ ลดความเสี่ยงต่อการดำเนินงานและช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ **ผลิตภัณฑ์ส่งเสริมสุขภาพและโภชนาการ** สะท้อนถึงความพยายามในการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์อาหาร โดยคำนึงถึงประโยชน์ด้านสุขภาพและคุณค่าทางโภชนาการของผู้บริโภค ช่วยสร้างโอกาสในการแข่งขันและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด **การจัดหาวัตถุดิบอย่างยั่งยืน** แสดงให้เห็นถึงการบริหารห่วงโซ่อุปทานอย่างรับผิดชอบและการส่งเสริมการใช้วัตถุดิบอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงการส่งมอบผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อเพิ่มโอกาสและรักษาศักยภาพในการแข่งขันของธุรกิจ

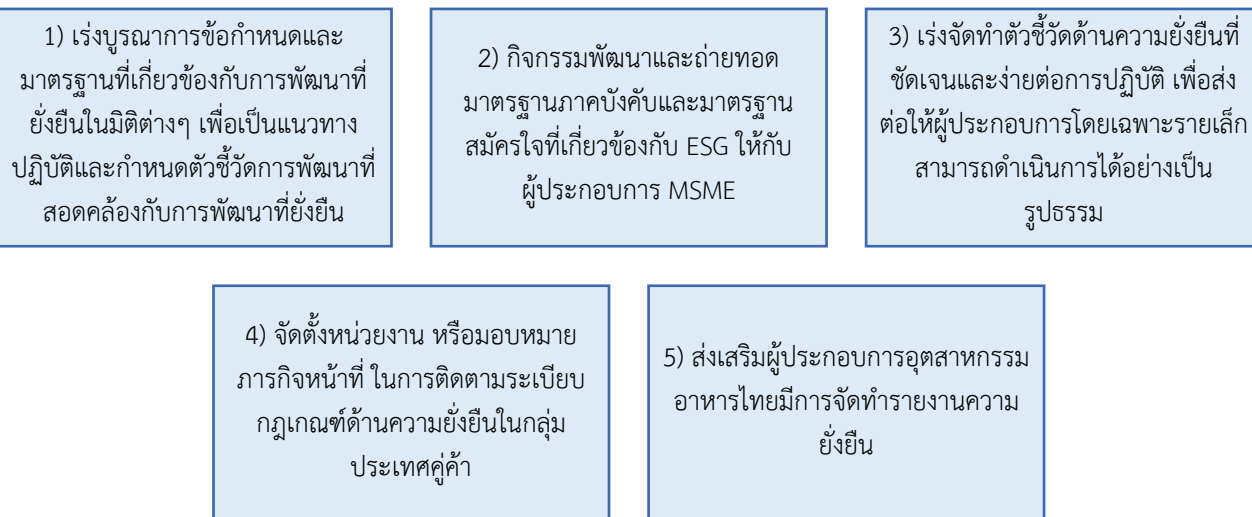
ข้อเสนอแนะภาครัฐในการสนับสนุนอุตสาหกรรมอาหารรับมือระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืน

อุตสาหกรรมอาหารของไทยประกอบด้วยผู้ประกอบการรายย่อยจำนวนมาก การเป็นอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตระดับโลกอย่างแยกไม่ออก มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องดำเนินการยกระดับกิจการตามแนวทางที่สอดคล้องกับข้อกำหนดของประเทศคู่ค้า เพื่อดำรงสถานะทางธุรกิจและขีดความสามารถในการแข่งขันระยะยาว ซึ่งภาครัฐมีส่วนสำคัญอย่างมากในการเตรียมความพร้อมด้านระเบียบกฎเกณฑ์ ตลอดจนแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอาหารสามารถรับมือระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืนได้ โดยมีข้อเสนอแนะ 5 ประการ ดังนี้

- 1) เร่งบูรณาการข้อกำหนดและมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติและกำหนดตัวชี้วัดการพัฒนาที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อให้ผู้ประกอบการได้ใช้เป็นแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการยกระดับธุรกิจสู่เป้าหมายดังกล่าว ปัจจุบันมาตรฐานภาคบังคับและมาตรฐานสมัครใจในมิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) กระจายอยู่ในหลายหน่วยงาน ผู้ประกอบการบางรายได้ดำเนินการตามมาตรฐานต่างๆ บ้างแล้ว หากมีการจัดระบบและทบทวน (Check-list) ก็จะช่วยลดการทำงานที่ซ้ำซ้อน รวมถึงสามารถระบุตัวชี้วัดที่ชัดเจนและสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาในมิติต่างๆ เช่น มาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 ระบบมาตรฐานโรงงานอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ (Eco Factory) มาตรฐานผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองฉลากเขียว ซึ่งตรงกับมิติด้านสิ่งแวดล้อมที่หลายหน่วยงานมีการดำเนินงานอยู่แล้ว นอกจากนี้ ยังมีมาตรฐานในมิติอื่นๆ เช่น มิติด้านสังคม อาทิ ข้อกำหนดมาตรฐานแรงงานไทย มรท.8001-2563 มาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้ประกอบการ (CSR-DIW) เป็นต้น
- 2) กิจกรรมพัฒนาและถ่ายทอดมาตรฐานภาคบังคับและมาตรฐานสมัครใจที่เกี่ยวข้องกับ ESG ให้กับผู้ประกอบการ MSME ประเทศคู่ค้ามีแนวโน้มจัดทำระเบียบและออกมาตรการด้านความยั่งยืนมาบังคับใช้ในภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมมากขึ้น โดยเฉพาะมาตรการความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ในช่วงเริ่มต้น

มาตรการที่ออกมาจะนำร่องบังคับใช้ในกลุ่มกิจการขนาดใหญ่และในบางอุตสาหกรรมที่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมก่อน แต่ก็คาดว่าจะเริ่มขยายขอบเขตการบังคับใช้กฎเกณฑ์ดังกล่าวไปสู่สาขาอุตสาหกรรมอื่นๆ แม้ในเบื้องต้นจะยังไม่ส่งผลกระทบต่อกิจการขนาดเล็กและขนาดกลาง (MSME) โดยตรงก็ตาม แต่หากเป็นสถานประกอบการที่อยู่ในเครือข่ายห่วงโซ่การผลิต ก็มีโอกาสดำเนินการตามมาตรการดังกล่าว ผ่านการเป็นหุ้นส่วนทางธุรกิจโดยเฉพาะการเป็นซัพพลายเออร์ให้กับกิจการขนาดใหญ่ ดังนั้น จึงไม่ได้หมายความว่าผู้ประกอบการรายใหญ่เท่านั้นที่ต้องปรับตัว แต่กิจการขนาดเล็กก็หลีกเลี่ยงได้ยาก

- 3) **เร่งจัดทำตัวชี้วัดด้านความยั่งยืนที่ชัดเจนและง่ายต่อการปฏิบัติ** เพื่อส่งต่อให้ผู้ประกอบการโดยเฉพาะรายเล็กสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม ในระยะยาวปฏิเสธไม่ได้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) จะเป็นกระแสหลักที่ทุกประเทศทั่วโลกต่างมุ่งมั่นที่จะก้าวไปให้ถึงจุดหมาย อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติพบว่าธุรกิจยังมีขนาดใหญ่ก็ยังมีเครือข่ายธุรกิจและผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก จึงไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะทำให้ทุกคนสามารถปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ใหม่ๆ ได้อย่างทัน่วงที่ ประกอบกับขีดความสามารถทางธุรกิจของผู้ประกอบการในแต่ละประเทศที่มีระดับแตกต่างกัน ดังนั้น เพื่อลดอุปสรรคในการก้าวไปสู่เป้าหมายความยั่งยืนที่ตั้งไว้ จึงควรมีการจัดทำตัวชี้วัดด้านความยั่งยืนที่ชัดเจนและง่ายต่อการปฏิบัติ เพื่อส่งต่อให้ผู้ประกอบการโดยเฉพาะรายเล็กสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม สามารถดำเนินธุรกิจและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ภายใต้อุปสรรคการผลิตในห่วงโซ่อุตสาหกรรมที่ทุกฝ่ายต่างมีจุดหมายปลายทางคือความยั่งยืน
- 4) **จัดตั้งหน่วยงาน หรือมอบหมายภารกิจหน้าที่ ในการติดตามระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืนในกลุ่มประเทศคู่ค้า** ทั้งระเบียบใหม่ รวมถึงระเบียบเดิมแต่อาจมีบทเฉพาะกาลที่ขยายขอบเขตการบังคับใช้ครอบคลุมอุตสาหกรรมสาขาอื่นๆ ได้ในอนาคต เพื่อให้รู้เท่าทันและการเตือนภัยไปยังผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถปรับตัวได้อย่างทัน่วงที่
- 5) **ส่งเสริมผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารไทยมีการจัดทำรายงานความยั่งยืน** เพื่อใช้รับมือระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืน (ESG) ซึ่งกระบวนการจัดทำรายงานความยั่งยืนอาจเริ่มต้นจากการบรรจุความสำคัญของ ESG เข้ากับกลยุทธ์ขององค์กร จากนั้นต้องสร้างความตระหนักว่า ESG เป็นความรับผิดชอบของทุกฝ่ายในองค์กร มีกระบวนการและมาตรการในการวัดผล ESG ที่ชัดเจน เพื่อให้มั่นใจได้ว่าข้อมูลด้าน ESG ที่องค์กรเปิดเผยในรายงานความยั่งยืนจะมีความโปร่งใสและน่าเชื่อถือ มีการกำหนดรูปแบบรายงานและการใช้ข้อมูลที่ต้องการ ผ่านการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจภายในองค์กร รวมทั้งมีการติดตามผลการดำเนินงานและรายงานผลด้าน ESG อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้องค์กรสามารถบริหารความเสี่ยงด้านความยั่งยืน (ESG Risk) ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถเตรียมการรับมือได้อย่างทัน่วงที่.

ภาพที่ 4 ข้อเสนอแนะภาครัฐในการสนับสนุนอุตสาหกรรมอาหารรับมือระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืน
ที่มา: ฝ่ายวิจัยและกลยุทธ์ สถาบันอาหาร

คำนำ

รายงานการวิจัยเรื่อง แนวทางการปรับตัวของอุตสาหกรรมอาหารไทย เพื่อรับมือระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืน (ESG) จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาผลกระทบและเตือนภัยสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมอาหาร ในการรับมือกับแนวโน้มระเบียบกฎเกณฑ์ รวมถึงมาตรการด้านความยั่งยืน (ESG) ที่คาดว่าจะประเทศคู่ค้าจะนำมาใช้ในอุตสาหกรรมอาหารมากขึ้นในอนาคต

รายงานการวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ดีด้วยดี ทางคณะวิจัยต้องขอขอบพระคุณ คณะผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ กองนโยบายอุตสาหกรรมรายสาขา 2 สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ที่ให้โอกาสสถาบันอาหารในการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าว พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงรายงาน ขอขอบพระคุณ ผู้ประกอบการ ตลอดจนสมาคม นักวิชาการ รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้อง ที่เสียสละเวลาเพื่อให้ข้อมูล ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์แก่งานวิจัยครั้งนี้

คณะวิจัย

ฝ่ายวิจัยและกลยุทธ์ สถาบันอาหาร

23 สิงหาคม 2565

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	3
คำนำ	12
สารบัญ	13
สารบัญภาพ	15
สารบัญตาราง	16
บทที่ 1 บทนำ	17
1.1 หลักการเหตุผล	17
1.2 วัตถุประสงค์	18
1.3 เป้าประสงค์	18
1.4 ขอบเขตดำเนินงาน	19
1.5 ระยะเวลาและแผนการดำเนินงาน	19
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	20
1.7 ความหมายของความยั่งยืน (ESG)	20
บทที่ 2 ระเบียบกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้าสำคัญ	21
2.1 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ (UN)	21
2.1.1 ภาพรวมการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ	21
2.1.2 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ที่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมอาหาร	22
2.2 นโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้าสำคัญ	24
2.2.1 นโยบายปฏิรูปสีเขียวของสหภาพยุโรป (European Green Deal)	24
2.2.2 นโยบายปฏิรูปสีเขียวของสหรัฐอเมริกา (Green New Deal)	27
2.2.3 กลยุทธ์การเติบโตสีเขียวของญี่ปุ่น (Green Growth Strategy)	29
2.2.4 นโยบายปฏิรูปสีเขียวของเกาหลีใต้ (Green New Deal)	32
2.2.5 เปรียบเทียบนโยบายปฏิรูปสีเขียวของสหภาพยุโรป สหรัฐฯ และเกาหลีใต้	34
2.3 ระเบียบกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้าสำคัญ	37
2.3.1 ระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืนของกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป	37
2.3.2 ระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืนของสหรัฐอเมริกา	43
2.3.3 ระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืนของสาธารณรัฐประชาชนจีน	45
2.3.4 ระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืนของประเทศไทย	47

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 3 สถานการณ์ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) ในอุตสาหกรรมอาหารไทย	49
3.1 นโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) ของประเทศไทย	49
3.2 สถานการณ์การพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) ในอุตสาหกรรมอาหารไทย	50
3.3 ระเบียบกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) ในอุตสาหกรรมอาหารไทย	54
บทที่ 4 วิเคราะห์ผลกระทบระเบียบกฎเกณฑ์ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มีต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย	56
4.1 เกณฑ์วิเคราะห์ผลกระทบมาตรการด้านความยั่งยืน (ESG)	56
4.2 ผลกระทบระเบียบกฎเกณฑ์การพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศคู่ค้าสำคัญต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย	57
4.3 วิเคราะห์ผลกระทบเบื้องต้นเพื่อการเตือนภัย (Early warning)	66
4.4 วิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อกิจการของผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรมอาหาร	72
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะแนวทางการปรับตัว	73
5.1 บทสรุป	73
5.1.1 ประเด็นค้นพบจากการวิเคราะห์มาตรการด้านความยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้า	73
5.1.2 มาตรการด้านความยั่งยืน (ESG) ที่คาดว่าจะส่งผลกระทบรุนแรงต่ออุตสาหกรรมอาหาร	74
5.2 ข้อเสนอแนะภาครัฐกิจในการรับมือระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืน	76
5.2.1 แนวทางระยะสั้นที่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารสามารถใช้รับมือระเบียบกฎเกณฑ์ ESG	76
5.2.2 แนวทางระยะยาวในการพัฒนาธุรกิจให้สอดคล้องกับระเบียบกฎเกณฑ์ ESG ของประเทศคู่ค้า	77
5.3 ข้อเสนอแนะภาครัฐในการสนับสนุนอุตสาหกรรมอาหารรับมือระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืน	83
บรรณานุกรม	86
ภาคผนวก ก แบบสำรวจความคิดเห็น เรื่องผลกระทบหรือคาดการณ์ผลกระทบที่มีต่อผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอาหารจากกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้าสำคัญ	88
คณะวิจัย	93

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนตามกรอบสหประชาชาติ	22
ภาพที่ 2.2 อุตสาหกรรมเป้าหมาย 14 สาขา ภายใต้กลยุทธ์การเติบโตสีเขียวของญี่ปุ่น	32
ภาพที่ 2.3 กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) 10 ฉบับ	37
ภาพที่ 2.4 สินค้านำร่องภายใต้มาตรการ CBAM (มุ่งเน้นไปที่สินค้าที่เสี่ยงต่อการปล่อย GHG สูง)	39
ภาพที่ 2.5 สัดส่วนการตัดไม้ทำลายป่าจากการผลิตสินค้าในสหภาพยุโรป ระหว่างปี 2551-2560	40
ภาพที่ 2.6 รูปแสดงตัวอย่างระบบฉลาก Nutri-Score ที่หลายประเทศในยุโรปนำมาใช้	41
ภาพที่ 2.7 ตัวอย่างใบรับรองและตราสัญลักษณ์บนผลิตภัณฑ์อาหารสีเขียวที่วางจำหน่ายในตลาดจีน	47
ภาพที่ 2.8 รูปแสดงการแสดงเครื่องหมายรีไซเคิลสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ไม่ต้องติดฉลากสินค้าในญี่ปุ่น	48
ภาพที่ 3.1 จำนวนสถานประกอบการที่ได้รับการรับรองอุตสาหกรรมสีเขียวในช่วงปีงบประมาณ 2560-2564	51
ภาพที่ 3.2 สัดส่วนจำนวนบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่ได้รับการคัดเลือกในการ คำนวณดัชนีหุ้นยั่งยืน หรือ ดัชนี TESI ในปี 2565	52
ภาพที่ 3.3 บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยจำนวน 3 ราย ที่ได้รับคัดเลือกให้อยู่ใน ดัชนีความยั่งยืนดาวโจนส์ (Dow Jones Sustainability Index: DJSI) ประจำปี 2021	54
ภาพที่ 4.1 ลักษณะมาตรการที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหาร	57
ภาพที่ 4.2 ผลสำรวจความคิดเห็นลักษณะของผลกระทบที่มีต่อกิจการของผู้ประกอบการใน ภาคอุตสาหกรรมอาหาร	72
ภาพที่ 5.1 ประเด็นค้นพบจากการวิเคราะห์มาตรการด้านความยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้า	73
ภาพที่ 5.2 ผลสำรวจแนวทางที่ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอาหารใช้รับมือระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความ ยั่งยืน (ESG)	77
ภาพที่ 5.3 ข้อเสนอแนะภาครัฐในการสนับสนุนอุตสาหกรรมอาหารรับมือระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืน	85

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ที่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมอาหาร	23
ตารางที่ 2.2 นโยบายหลักภายใต้นโยบายปฏิรูปสีเขียวของสหภาพยุโรป (European Green Deal)	26
ตารางที่ 2.3 เป้าหมายและโครงการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายปฏิรูปสีเขียวของสหรัฐอเมริกา	28
ตารางที่ 2.4 แผนงาน งบประมาณ และคาดหวังตำแหน่งงานภายใต้นโยบายปฏิรูปสีเขียวของเกาหลีใต้	33
ตารางที่ 2.5 การเปรียบเทียบนโยบายการปฏิรูปสีเขียวของสหภาพยุโรป สหรัฐฯ และเกาหลีใต้	35
ตารางที่ 2.6 เป้าหมายการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเป็นศูนย์ (Net zero emissions) ของประเทศต่างๆ	36
ตารางที่ 3.1 จำนวนผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่มี แนวโน้มดำเนินธุรกิจไปสู่แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน	53
ตารางที่ 5.1 มาตรการด้านความยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้าที่คาดว่าจะส่งผลกระทบรุนแรงและสร้าง ความกังวลต่อผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอาหาร	75
ตารางที่ 5.2 แนวทางการจัดเตรียมข้อมูลตัวชี้วัดด้านความยั่งยืน (ESG Metrics) กลุ่มอุตสาหกรรมอาหาร	80

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการเหตุผล

ในช่วงที่ผ่านมา โลกเผชิญกับความท้าทายใหม่ๆ ที่มีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะปัญหาและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเพิ่มขึ้นของประชากรที่แรงกดดันต่อทรัพยากรธรรมชาติและอาหาร และความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่รุนแรงขึ้น ทั้งภายในประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลก แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) จึงได้เกิดขึ้นมาเพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน และไม่ลดทอนความสามารถในการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นหลัง (Brundtland Report, 1987) โดยการบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืน มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การเติบโตทางเศรษฐกิจ (economic growth) ความครอบคลุมทางสังคม (social inclusion) และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (environmental protection) ซึ่งประเทศไทยและประเทศสมาชิกสหประชาชาติรวม 193 ประเทศ ร่วมลงนามรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (2030 Agenda for Sustainable Development) ซึ่งเป็นกรอบการพัฒนาของโลกเพื่อร่วมกันบรรลุการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ภายในปี ค.ศ. 2030 โดยกำหนดให้มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นแนวทางให้แต่ละประเทศดำเนินการร่วมกันในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญ ครั้งที่ 70 เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2558 ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ²

ประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติได้นำเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ไปใช้เป็นกรอบในการขยายผลเชิงนโยบายและไปสู่มาตรการปฏิบัติแก่ทุกภาคส่วนในสังคม โดยเฉพาะภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม ทั้งในรูปกฎหมาย ระเบียบ ซึ่งนับวันจะมีจำนวนและเพิ่มความเข้มงวดมากขึ้น ประเทศพัฒนาแล้วอย่างสหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น รวมถึงจีน จัดเป็นกลุ่มประเทศผู้นำที่พบเห็นการออกกฎหมายหรือมาตรการด้านความยั่งยืนมาใช้มากกว่าส่วนอื่นของโลก ซึ่งหลายๆ มาตรการบังคับใช้เป็นการทั่วไป และก็มีอีกหลายมาตรการที่เจาะจงนำมาใช้กับธุรกิจและอุตสาหกรรมบางกลุ่ม หรือบางขนาด ดังนั้น ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนได้เสียในแต่ละกลุ่มจึงมีระดับความรุนแรงแตกต่างกันไป

² เกี่ยวกับ SDGs สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ <https://sdgs.nesdc.go.th/>

อุตสาหกรรมอาหารของไทยประกอบด้วยผู้ประกอบการจำนวนมากนับแสนราย สินค้าอาหารไทยส่งออกไปจำหน่ายกว่า 200 ประเทศทั่วโลก จัดเป็นอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตระดับโลก (Global value chain linkages) ทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงหลีกเลี่ยงได้ยากจากผลกระทบของมาตรการด้านความยั่งยืนที่มาจากกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วและอยู่ในฐานะที่เป็นคู่ค้าสำคัญของไทย ดังนั้น การศึกษาระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืนใหม่ๆ ในกรอบแนวคิด ESG ที่เกิดขึ้นในประเทศคู่ค้าสำคัญ และวิเคราะห์ผลกระทบจากแนวโน้มระเบียบกฎเกณฑ์ความยั่งยืนดังกล่าว ที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย จะช่วยให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารได้รับข้อมูลและองค์ความรู้เชิงลึกด้านระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืน เพื่อใช้ประโยชน์ในปรับตัวรับระเบียบกฎเกณฑ์ใหม่ๆ ด้านความยั่งยืน (ESG) ทั้งในมิติของวิกฤติและโอกาสทางธุรกิจ เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการไทย ตลอดจนเพื่อให้ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีแนวทางในการกำหนดนโยบาย มาตรการ ในการส่งเสริมสนับสนุนผู้ประกอบการอาหารของไทยให้สามารถปรับตัวรับระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืนของประเทศคู่ค้าสำคัญได้อย่างเหมาะสมและทัน่วงที

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืนใหม่ๆ ในกรอบแนวคิด ESG ที่เกิดขึ้นในประเทศคู่ค้าสำคัญ
- 2) เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบจากแนวโน้มระเบียบกฎเกณฑ์ความยั่งยืนตามแนวทาง ESG ที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย
- 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการปรับตัวของอุตสาหกรรมอาหารไทยรองรับระเบียบกฎเกณฑ์ความยั่งยืนตามแนวทาง ESG

1.3 เป้าประสงค์

- 1) ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารได้รับข้อมูลและองค์ความรู้เชิงลึกระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืนใหม่ๆ ในกรอบแนวคิด ESG ที่เกิดขึ้นในประเทศคู่ค้าสำคัญ สามารถนำความรู้ดังกล่าวไปต่อยอดในการดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีแนวทางในการกำหนดนโยบาย มาตรการ ในการส่งเสริมสนับสนุนผู้ประกอบการอาหารของไทยให้สามารถปรับตัวรับระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืนของประเทศคู่ค้าสำคัญได้อย่างเหมาะสมและทัน่วงที

1.4 ขอบเขตดำเนินงาน

- 1) ศึกษาเป้าหมายและนโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้าสำคัญ เช่น นโยบาย Green Economy ของประเทศต่างๆ
- 2) รวบรวมและศึกษาข้อมูล ระเบียบกฎเกณฑ์ กฎหมาย รวมถึงมติกรรมการ สภาฯ ที่เกี่ยวข้องกันโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้าสำคัญที่มีเนื้อหาที่คาดว่าจะเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมอาหาร
- 3) คัดเลือกระเบียบ กฎหมายเพื่อวิเคราะห์ผลกระทบที่จะมีต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย โดยพิจารณาระเบียบกฎหมายที่มีผลบังคับใช้แล้ว หรือกำหนดวันเวลาในการบังคับใช้ที่แน่ชัดแล้ว รวมถึง (ร่าง) กฎหมาย ที่มีรายละเอียดเนื้อหาเบื้องต้น รวมทั้งมติกรรมการ สภาฯ หรือกฎหมายที่อยู่ระหว่างการพิจารณา โดยที่ยังไม่มีรายละเอียดที่ชัดเจน
- 4) จัดทำรายงานข้อเสนอแนะแนวทางปรับตัว โดยกฎหมายที่เลือกมาวิเคราะห์ผลกระทบ จะมีการระบุขนาด/ระดับ และทิศทางของผลกระทบ รวมทั้งสาขาที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบ ขณะที่ (ร่าง) กฎหมาย ที่มีรายละเอียดเนื้อหาเบื้องต้น รวมทั้งมติกรรมการ สภาฯ หรือกฎหมายที่อยู่ระหว่างการพิจารณา โดยที่ยังไม่มีรายละเอียดที่ชัดเจน จะนำเสนอในรูปแบบเนื้อหาของการเตือนภัย (Early warning)

1.5 ระยะเวลาและแผนการดำเนินงาน

วิธีการดำเนินงาน	เดือน							
	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.
1) เตรียมแผนการดำเนินงาน พัฒนารอบแนวคิด การดำเนินงาน ออกแบบและพัฒนาเครื่องมือในการเก็บข้อมูล	→							
2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้านระเบียบกฎเกณฑ์ความยั่งยืนตามแนวทาง ESG ที่คาดว่าจะส่งต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย โดยการสืบค้น รวบรวม และศึกษา จากแหล่งข้อมูลออนไลน์ ทั้งในรูปของงานข่าว บทวิเคราะห์ และเอกสารเผยแพร่ทางการ		→						
3) คัดเลือกระเบียบกฎหมายที่คาดว่าจะส่งผลกระทบเชิงลบต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย โดยใช้แบบสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอาหารและอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง เพื่อศึกษาผลกระทบเชิงลึกและจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางปรับตัว						→		
4) วิเคราะห์ผลกระทบและจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการปรับตัวของอุตสาหกรรมอาหารไทยรองรับระเบียบกฎเกณฑ์ความยั่งยืนตามแนวทาง ESG								→
5) จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์								X

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรมอาหารของไทยมีแนวทางที่เหมาะสมและทันท่วงที ในปรับตัวรับระเบียบกฎเกณฑ์ใหม่ๆ ด้านความยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้าสำคัญ ทั้งในมิติของวิกฤติและโอกาสทางธุรกิจ เพื่อให้ธุรกิจมีขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน

1.7 ความหมายของความยั่งยืน (ESG)

ความยั่งยืน (ESG) ในที่นี้ คือการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน หมายถึง การที่สถานประกอบการประกอบธุรกิจโดยคำนึงถึงการเติบโตของผลกำไร ควบคู่ไปกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่

1) **การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม (Environment)** คือการเน้นใช้ทรัพยากรที่เป็นปัจจัยการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ มีกระบวนการดูแลป้องกันและรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติไม่ให้เกิดผลกระทบจากการดำเนินธุรกิจของบริษัท

2) **การจัดการด้านสังคม (Social)** คือการบริหารทรัพยากรบุคคลอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม ดูแลความปลอดภัยของพนักงาน รวมถึงมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนรอบด้าน

3) **การจัดการด้านธรรมาภิบาล (Governance)** คือการมีนโยบายกำกับดูแลกิจการที่ดี ต่อต้านการทุจริตดำเนินงานอย่างโปร่งใส และดูแลผลประโยชน์ผู้มีส่วนได้เสีย

แนวคิดนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ขององค์การสหประชาชาติ ที่มุ่งเน้นให้องค์กรทุกภาคได้ดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ลดทอนความสามารถในการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นหลัง

บทที่ 2

ระเบียบกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้าสำคัญ

2.1 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ (UN)

2.1.1 ภาพรวมการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) คือ แนวทางการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ลดทอนความสามารถในการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นหลัง (Brundtland Report, 1987) โดยการบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืน มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การเติบโตทางเศรษฐกิจ (economic growth) ความครอบคลุมทางสังคม (social inclusion) และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (environmental protection)

ในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญ ครั้งที่ 70 เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2558 ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ ประเทศไทยและประเทศสมาชิกสหประชาชาติรวม 193 ประเทศ ร่วมลงนามรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (2030 Agenda for Sustainable Development) ซึ่งเป็นกรอบการพัฒนาของโลกเพื่อร่วมกันบรรลุการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ภายในปี ค.ศ. 2030 โดยกำหนดให้มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นแนวทางให้แต่ละประเทศดำเนินการร่วมกัน

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) มีด้วยกัน 17 เป้าหมาย (Goals) ภายใต้เป้าหมายย่อยๆ เรียกว่า เป้าประสงค์ ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 169 เป้าประสงค์ (Targets) ที่มีความเป็นสากล เชื่อมโยงและเกื้อหนุนกัน และได้มีการกำหนดให้มี 247 ตัวชี้วัด เพื่อใช้ติดตามและประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนาเพื่อไปสู่เป้าหมายดังกล่าว โดยสามารถจัดกลุ่ม SDGs ตามปัจจัยที่เชื่อมโยงกันใน 5 มิติ (5P) ได้แก่ (1) การพัฒนาคน (People) ให้ความสำคัญกับการขจัดปัญหาความยากจนและความหิวโหย และลดความเหลื่อมล้ำ ในสังคม (2) สิ่งแวดล้อม (Planet) ให้ความสำคัญกับการปกป้องและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศเพื่อพลเมืองโลกรุ่นต่อไป (3) เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีและสอดคล้องกับธรรมชาติ (4) สันติภาพและความยุติธรรม (Peace) ยึดหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีสังคมที่สงบสุข และไม่แบ่งแยก และ (5) ความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) ความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อน³

³ <https://sdgs.nesdc.go.th/sdgs/>

ภาพที่ 2.1 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนตามกรอบสหประชาชาติ
ที่มา: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

2.1.2 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ที่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมอาหาร

ในบรรดาเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) 17 เป้าหมายของสหประชาชาตินั้น พบว่า มี 6 เป้าหมายที่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมอาหาร ซึ่งแต่ละเป้าหมายมีตัวชี้วัดที่สำคัญที่หากมีการดำเนินงานสำเร็จ ก็สามารถทำให้องค์กร หรือ อุตสาหกรรม หรือประเทศ บรรลุเป้าหมายสอดคล้องกับประเด็นด้านความยั่งยืนในมิติต่างๆ คือ มิติสิ่งแวดล้อม (Environment) มิติสังคม (Social) และมิติธรรมาภิบาล (Governance) สรุปพอสังเขปได้ดังนี้

เป้าหมายที่ 2 : ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการและส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน (Goal 2: Zero Hunger) สอดคล้องกับมิติสิ่งแวดล้อม (Environment) มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น วัตถุดิบที่ดัดแปลงและตกแต่งพันธุกรรม มิติธรรมาภิบาล (Governance) มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น สุขอนามัยและความปลอดภัยของผู้บริโภค ผลกระทบส่งเสริมสุขภาพและโภชนาการ

เป้าหมายที่ 5 : บรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศ และเสริมอำนาจให้แก่สตรีและเด็กหญิง (Goal 5: Gender Equality Goal 8: Decent Work and Economic Growth) สอดคล้องกับมิติสังคม (Social) มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น การส่งเสริมแรงงานสตรี

เป้าหมายที่ 8 : ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่ มีผลผลิต และการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน (Goal 8: Decent Work and Economic Growth) สอดคล้องกับมิติสังคม (Social) มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น การเคารพความแตกต่างและความเสมอภาค การส่งเสริมแรงงานสตรี⁴ การต่อต้านการใช้แรงงานเด็ก

⁴ การส่งเสริมแรงงานสตรี เป็นตัวชี้วัดที่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ทั้งเป้าหมายที่ 5 และเป้าหมายที่ 8 ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) 17 เป้าหมายของสหประชาชาติ

เป้าหมายที่ 12 : สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน (Goal 12: Responsible Consumption and Production) สอดคล้องกับมิติสิ่งแวดล้อม (Environment) มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น การจัดการขยะอาหาร (Food waste) มิติสังคม (Social) มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค และนิติธรรมาภิบาล (Governance) มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น การจัดหาวัตถุดิบอย่างยั่งยืน

เป้าหมายที่ 13 : ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น (Goal 13: Climate Action) สอดคล้องกับมิติสิ่งแวดล้อม (Environment) มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

เป้าหมายที่ 15 : ปกป้อง พื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ต่อสู้การกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและพื้นสภาพดิน และหยุดยั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ (Goal 15: Life on Land) สอดคล้องกับมิติสิ่งแวดล้อม (Environment) มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น ความหลากหลายทางชีวภาพและการยุติการตัดไม้ทำลายป่า

ตารางที่ 2.1 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ที่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมอาหาร

	มิติสิ่งแวดล้อม (E)	มิติสังคม (S)	มิติธรรมาภิบาล (G)
เป้าหมายที่ 2 : ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการและส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน			
• วัตถุดิบที่ดัดแปลงพันธุกรรม	✓		
• สุขอนามัยและความปลอดภัยของผู้บริโภค			✓
• ผลกระทบที่ส่งเสริมสุขภาพและโภชนาการ			✓
เป้าหมายที่ 5 : บรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศ และเสริมอำนาจให้แก่สตรีและเด็กหญิง			
• การส่งเสริมแรงงานสตรี		✓	
เป้าหมายที่ 8 : ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่ มีผลผลิตภาพ และการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน			
• ความเสมอภาคและการเคารพความแตกต่าง		✓	
• การส่งเสริมแรงงานสตรี		✓	
• การต่อต้านการใช้แรงงานเด็ก		✓	
เป้าหมายที่ 12 : สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน			
• การจัดการขยะอาหาร	✓		
• ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค		✓	
• การจัดหาวัตถุดิบอย่างยั่งยืน			✓
เป้าหมายที่ 13 : ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น			
• ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	✓		
เป้าหมายที่ 15 : ปกป้อง พื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนต่อสู้การกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและพื้นสภาพดิน และหยุดยั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ			
• ความหลากหลายทางชีวภาพและการยุติการตัดไม้ทำลายป่า	✓		

ที่มา: สถานะข้อมูลตัวชี้วัดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย พ.ศ. 2562 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

2.2 นโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้าสำคัญ

2.2.1 นโยบายปฏิรูปสีเขียวของสหภาพยุโรป (European Green Deal)

แนวคิดนโยบายปฏิรูปสีเขียวในบริบทของยุโรปเกิดขึ้นครั้งแรกในสหราชอาณาจักรในปี 2551 เมื่อกลุ่มนักสิ่งแวดล้อมและนักเศรษฐศาสตร์เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่คำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และในอีก 10 ปี ต่อมา คือเมื่อเดือนธันวาคม 2562 คณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission) ได้ออกจัดทำแผนการปฏิรูปสีเขียว (European Green Deal) ในฐานะแผนยุทธศาสตร์ในการสร้างสังคมที่มั่นคงและเป็นธรรมบนพื้นฐานของเศรษฐกิจที่ทันสมัยและใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีเป้าหมายในการทำให้สหภาพยุโรปลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกลงร้อยละ 50-55⁵ ภายในปี 2573 (ค.ศ. 2030) และทำให้ยุโรปเป็นทวีปที่เป็นกลางต่อสภาพภูมิอากาศ (Climate Neutral) แห่งแรกของโลกภายในปี 2593 (ค.ศ. 2050)

นโยบายการปฏิรูปสีเขียวของสหภาพยุโรปเสนอกรอบการดำเนินการด้านสภาพภูมิอากาศในหลายมิติ ประกอบด้วยนโยบายที่หลากหลายและเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างประเทศสมาชิก โดยมีเป้าหมายสุดท้ายคือความเป็นกลางทางสภาพภูมิอากาศสุทธิภายในปี 2593 (ค.ศ. 2050) และการเปลี่ยนผ่านดังกล่าวจะต้องอยู่ภายใต้หลักการ “จะไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” (leaving no one behind) นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมภายใต้แผนการปฏิรูปสีเขียวจะถูกบูรณาการรวมเข้าด้วยกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนและรักษาความหลากหลายทางชีวภาพของระบบนิเวศ ขอบเขตแผนการปฏิรูปจะรวมถึงการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงนโยบายที่มีอยู่ เช่น การยกเลิกการอุดหนุนเชื้อเพลิงฟอสซิล รวมถึงการขยายการดำเนินงานไปยังภาคส่วนที่หลากหลาย เช่น การฟาร์มเกษตรกรรมอย่างยั่งยืนบนความหลากหลายทางชีวภาพ โดยมีกฎหมายสภาพภูมิอากาศของยุโรปที่เสนอโดยคณะกรรมาธิการยุโรปเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมายดังกล่าว มาตรการดำเนินงานจะเน้นลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การลงทุนในเทคโนโลยีสีเขียว และปกป้องสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สิ่งสำคัญที่สุดคือต้องมีการปรับใช้เครื่องมือเหล่านี้อย่างยุติธรรมและคุ้มค่า กฎหมายไม่เพียงแต่ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน แต่ยังเป็นกลไกการทบทวนและตรวจสอบผลการดำเนินทุก ๆ 5 ปี นอกจากนี้ ยังต้องผ่านกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อให้เกิดการยอมรับ ขณะนี้ข้อเสนอกฎหมายสภาพภูมิอากาศของยุโรปถูกส่งไปยังรัฐสภายุโรปเพื่อตรวจสอบและรัฐสภาเพิ่งเพิ่มเป้าหมายที่มีอยู่ของการลดการปล่อยมลพิษ 50-55% ภายในปี 2573 (ค.ศ. 2030) เป็น 60%

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ในปี 2573 (ค.ศ. 2030) สหภาพยุโรปคาดว่าจะจำเป็นต้องมีเงินลงทุนไม่น้อยกว่า 260 พันล้านยูโร เพื่อให้ภาครัฐและเอกชนใช้ในการดำเนินงาน เงินทุนดังกล่าวจะหักมาจากกำไร 20 เปอร์เซ็นต์จากตลาดการค้าคาร์บอนเครดิต หรือจากกลไกการซื้อขายสิทธิ์การปล่อยก๊าซเรือนกระจกของสหภาพยุโรป (European Union Emission Trading Scheme: EU ETS) เพื่อนำไปจัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อการเปลี่ยนผ่าน และเป็นส่วนหนึ่งของแผนการลงทุนที่ยั่งยืนของสหภาพยุโรป กองทุนนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นกลไกการเปลี่ยนผ่าน (Just

⁵ ภายหลังปีเพิ่มเป้าหมายการลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเป็น 60%

Transition) ในรูปแบบของการสนับสนุนทางการเงินและความช่วยเหลือด้านเทคนิคเพื่อช่วยให้ประชาชนและธุรกิจในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด สามารถปรับตัวรับกับนโยบายและแผนการดำเนินงานเพื่อก้าวไปสู่เศรษฐกิจคาร์บอนต่ำ ส่วนสำคัญของการจัดหาเงินทุนคือภาคเอกชน ดังนั้น สหภาพยุโรปจึงมีเป้าหมายที่จะออกแบบกลยุทธ์ทางการเงินที่ยั่งยืนเพื่อสนับสนุนกิจกรรมดำเนินงานที่ยั่งยืนให้มีประสิทธิภาพ โดยการสร้างระบบการเงินขึ้นใหม่โดยการประเมินสินทรัพย์สีเขียว (Green asset/Sustainable asset valuation)

ในขณะเดียวกันภายใต้นโยบายปฏิรูปดังกล่าว ได้ให้ความสำคัญกับมาตรการทางภาษีในฐานะเครื่องมือสำคัญในการบรรลุเป้าหมายตามนโยบายปฏิรูปสีเขียวของสหภาพยุโรปและการปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศด้านภูมิอากาศ ปัจจุบันสหภาพยุโรปกำลังพิจารณาปฏิรูปกฎหมายภาษีใน 2 ประเด็น เพื่อลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ได้แก่ 1) การแก้ไขกฎหมายภาษีพลังงาน (Energy Taxation Directive 2003/96: ETD) 2) การจัดทำกลไกการปรับคาร์บอนก่อนเข้าพรมแดน (Carbon Border Adjustment Mechanism: CBAM) โดยการออกแบบระบบภาษีคาร์บอนก่อนเข้าพรมแดน (Carbon Border Tax) เพื่อปกป้องสินค้าเหล็กและสินค้าอุตสาหกรรมที่ใช้พลังงานมากอื่นๆ ของยุโรปจากคู่แข่งที่มีราคาถูกกว่า เป็นต้น

กลยุทธ์ Farm to Fork เป็นหนึ่งในหัวใจสำคัญของ Green Deal เพื่อจัดการกับความท้าทายของระบบอาหารที่ยั่งยืนอย่างครอบคลุมและตระหนักถึงความเชื่อมโยงที่แยกไม่ออกระหว่างผู้คน สังคม และโลก ที่มีสุขภาพดี กลยุทธ์นี้ยังมีบทบาทสำคัญในการทำให้สหภาพยุโรปบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ พลเมืองและผู้ประกอบการทุกคนในห่วงโซ่คุณค่าในสหภาพยุโรปและที่อื่น ๆ ควรได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงที่เป็นธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังของการระบาดใหญ่ของโควิด-19 และภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การเปลี่ยนไปสู่ระบบอาหารที่ยั่งยืนสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพ เศรษฐกิจและสังคม

การระบาดใหญ่ของโควิด-19 ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของระบบอาหารที่แข็งแกร่งและยืดหยุ่น ซึ่งมีกลไกการดำเนินงานได้ในทุกสถานการณ์ และสามารถสร้างหลักประกันว่าประชาชนจะสามารถเข้าถึงอาหารราคาย่อมเยาได้อย่างเพียงพอ นอกจากนี้ ยังทำให้เกิดความตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพ ระบบนิเวศ ห่วงโซ่อุปทาน รูปแบบการบริโภค และสภาพภูมิอากาศโลก การระบาดใหญ่ที่เกิดขึ้นจึงเป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งเท่านั้น การเกิดซ้ำของภัยแล้ง น้ำท่วม ไฟป่า และศัตรูพืชใหม่ๆ เป็นเครื่องเตือนใจอย่างต่อเนื่องว่าระบบอาหารของเรากำลังอยู่ภายใต้การคุกคามและจะต้องมีความยั่งยืนและยืดหยุ่นมากขึ้น

ตารางที่ 2.2 นโยบายหลักภายใต้นโยบายปฏิรูปสีเขียวของสหภาพยุโรป (European Green Deal)

ด้าน	สาระสำคัญ/เป้าหมาย	นโยบาย/กรอบเวลา
Climate Action การดำเนินการด้านสภาพอากาศ	• ความเป็นกลางของสภาพภูมิอากาศภายในปี 2050 • เพิ่มเป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (GHG) สำหรับปี 2030 (ปัจจุบัน 40%) เป็นอย่างน้อย 50-55% เมื่อเทียบกับระดับปี 1990	European 'Climate Law' by March 2020
Biodiversity Protection การปกป้องระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ	• นโยบายทั้งหมดของสหภาพยุโรปควรมีส่วนร่วมในการรักษาและฟื้นฟูธรรมชาติของเมืองในยุโรป • เตรียมปรับยุทธศาสตร์ป่าไม้ใหม่ของสหภาพยุโรป	Biodiversity Strategy for 2030 by May 2020. Implementation plan by 2021
Sustainable Agriculture การเกษตรยั่งยืน	• การเสริมสร้างความยั่งยืนด้านการเกษตรและการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมผ่านนโยบายการเกษตรทั่วไป (CAP) • กลยุทธ์ 'Farm to Fork' เพื่อนำเทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมาใช้ในสินค้าเกษตรและส่งเสริมการผลิตผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม • อย่างน้อย 40% ของงบประมาณโดยรวมของนโยบายการเกษตรทั่วไป และอย่างน้อย 30% ของกองทุนประมงทางทะเลจะมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้านสภาพภูมิอากาศ • แผนยุทธศาสตร์ชาติเพื่อการเกษตรสอดคล้องกับแผนการปฏิรูปสีเขียวและยุทธศาสตร์ Farm to Fork • กระตุ้นการบริโภคอาหารอย่างยั่งยืนและส่งเสริมอาหารเพื่อสุขภาพ ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ด้วยราคาไม่แพง	Farm to Fork Strategy by May 2020.
Clean Energy พลังงานสะอาด	• เพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานและเพิ่มสัดส่วนการใช้พลังงานหมุนเวียน • ทบทวนกรอบการกำกับดูแลโครงสร้างพื้นฐานด้านพลังงาน (TEN-E Regulation) เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ความเป็นกลางทางสภาพภูมิอากาศ • ส่งเสริมการปรับใช้เทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นนวัตกรรม (เช่น ระบบโครงข่ายไฟฟ้าอัจฉริยะ (Smart grids) โครงข่ายไฟฟ้าไฮโดรเจน ระบบการดักจับและการกักเก็บคาร์บอน (Carbon Capture and Storage)	ทบทวนและเสนอแก้ไขกฎหมายพลังงานแห่งชาติและแผนการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในปี 2023 (Review national energy and climate plans in 2023)

ด้าน	สาระสำคัญ/เป้าหมาย	นโยบาย/กรอบเวลา
Sustainable Industry อุตสาหกรรมยั่งยืน	- กลยุทธ์และการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงสีเขียวและดิจิทัลในอุตสาหกรรมของสหภาพยุโรป - แผนปฏิบัติการเศรษฐกิจหมุนเวียนฉบับใหม่ มีการวางแผนเพื่อแก้ไขอัตราการรีไซเคิลในปัจจุบันที่ 12%	ยุทธศาสตร์อุตสาหกรรมยุโรป เดือนมีนาคม 2563 แผนปฏิบัติการเศรษฐกิจ หมุนเวียนภายในเดือนมีนาคม 2563 (European Industrial Strategy by March 2020. Circular Economy Action Plan by March 2020)
Zero-pollution ambition for a toxic-free environment. ความปรารถนาอย่างแรงกล้า ในการปกป้องสิ่งแวดล้อมจาก มลพิษ	- การดำเนินการเพื่อป้องกันมลพิษจากโครงการก่อสร้าง - ทบทวนมาตรการของสหภาพยุโรปเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่	Adopt a Zero-Pollution Action Plan for air, water, and soil by 2021.

ที่มา: Jae-Hyup Lee and Jisuk Woo (2020). Green New Deal Policy of South Korea: Policy Innovation for a Sustainability Transition

2.2.2 นโยบายปฏิรูปสีเขียวของสหรัฐอเมริกา (Green New Deal)

ที่มาของนโยบายปฏิรูปสีเขียว (Green New Deal) ในสหรัฐอเมริกามีมานานแล้ว โทมัส ฟรีดแมน กล่าวถึงความจำเป็นของการเผยแพร่ข้อตกลงใหม่สีเขียวในปี 2550 ในบทความของหนังสือพิมพ์นิวยอร์กไทมส์ แนวคิดนี้ถูกประธานาธิบดีบารัค โอบามา นำมาปรับใช้ร่วมกับมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจปี 2552 ในรูปของพระราชบัญญัติการกู้คืนและการลงทุนใหม่ของสหรัฐอเมริกา (ARRA) มีชื่อเล่นว่า Recovery Act เป็นมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจที่ตราขึ้นโดยรัฐสภาคองเกรสแห่งสหรัฐอเมริกาครั้งที่ 111 เพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจจากภาวะถดถอยครั้งใหญ่ วัตถุประสงค์หลัก คือการรักษาตำแหน่งงานที่มีอยู่และสร้างงานใหม่โดยเร็วที่สุด นอกจากนี้ ยังมีวัตถุประสงค์อื่น ๆ คือจัดทำโครงการบรรเทาทุกข์ชั่วคราวสำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดจากภาวะเศรษฐกิจถดถอยและลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานการศึกษาสุขภาพและพลังงานหมุนเวียน อย่างไรก็ตาม แผนงานด้านการปฏิรูปสีเขียวเป็นเพียงแนวคิดและมีการดำเนินงานเบื้องต้น จึงยังไม่มีผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรมแต่อย่างใด

นาย Howie Hawkins จากพรรคกรีนที่ลงสมัครชิงตำแหน่งผู้ว่าการรัฐนิวยอร์กในปี 2553 เป็นหนึ่งในบุคคลสาธารณะชาวอเมริกันคนแรกที่น่านโยบายปฏิรูปสีเขียวเข้าสู่การเมืองกระแสหลัก จากนั้นขบวนการทางการเมืองที่นำโดยเยาวชนอเมริกันกลุ่มหนึ่งได้ผลักดันแผนการปฏิรูปสีเขียวเข้าสู่นโยบายบรรจุในการเลือกตั้งขั้นต้นของ

พรรคเดโมแครตในปี 2561 ตั้งแต่นั้นมาแผนการปฏิรูปสีเขียวเวอร์ชันฝ่ายซ้ายก็เกิดขึ้น โดยกำหนดประเด็นด้านสภาพภูมิอากาศให้เป็นหนึ่งนโยบายเพื่อลดปัญหาโครงสร้างของความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม แผนการปฏิรูปสีเขียวถูกบรรจุในการประชุมสภาองเกรสสหรัฐอเมริกาในเดือนกุมภาพันธ์ 2562 หลังจากนั้นก็ถูกผลักดันให้เป็นนโยบายที่สมบูรณ์ โดยมีแผนงานและมิงงบประมาณสนับสนุนที่ชัดเจน

นโยบายปฏิรูปสีเขียวของสหรัฐฯ ถูกระบุว่าเกิดจากการระดมสรรพกำลังระดับชาติ สังคม อุตสาหกรรม และเศรษฐกิจในระดับที่ไม่เคยมีมาก่อนตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สอง เพื่อเป้าหมายในการลดการปล่อยคาร์บอนของเศรษฐกิจสหรัฐฯ ภายในปี 2573 (ค.ศ. 2030) พร้อมกับกระตุ้นการลงทุนเพื่อสร้างเครื่องยนต์ใหม่ในการเพิ่มผลผลิตทางเศรษฐกิจ ภายใต้ความไม่เท่าเทียมกันเชิงโครงสร้างทางสังคม การขจัดความยากจนและการฟื้นฟูสวัสดิการที่ขับเคลื่อนด้วยเสรีนิยมใหม่เป็นศูนย์กลาง มติดังกล่าวมองว่าวิกฤตสภาพภูมิอากาศนั้นเชื่อมโยงกับความไม่เท่าเทียมกันทางเชื้อชาติ แหล่งกำเนิด และเพศสภาพที่ฝังรากลึกในด้านรายได้และความมั่งคั่ง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีแผนงานในการดำเนินงานเพื่อขจัดปัญหาเหล่านี้อย่างเป็นรูปธรรม

สาระสำคัญของนโยบายปฏิรูปสีเขียวของสหรัฐฯ ส่วนใหญ่ประกอบด้วยนโยบายด้านเศรษฐกิจที่มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดทิศทางการลงทุนไปสู่กระบวนการทัศน์ใหม่เพื่อให้เศรษฐกิจเติบโตอย่างยั่งยืน แผนการปฏิรูปสีเขียวของสหรัฐฯ มีจุดมุ่งหมาย 3 ข้อ (หรือที่เรียกว่า 3Rs) ประกอบด้วย

- 1) การลดปัญหาการว่างงานและบรรเทาทุกข์แก่ผู้ยากไร้ (Relief for the unemployed and for the poor)
- 2) การฟื้นตัวของเศรษฐกิจให้กลับสู่ภาวะปกติ (Recovery of the economy back to normal levels)
- 3) การปฏิรูประบบการเงินเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดภาวะซบเซา (Reform of the financial system to prevent a repeat depression)

ภายใต้นโยบายปฏิรูปสีเขียวของสหรัฐฯ จึงเน้นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการสร้างงานและมีค่าตอบแทนสูงจำนวนหลายล้านตำแหน่งในสหรัฐอเมริกา ผ่านโครงการระดับชาติหลายชุดโครงการ รวมถึงการลงทุนภาครัฐในการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี การลงทุนในอุตสาหกรรมพลังงานสะอาดและพลังงานหมุนเวียนใหม่

ตารางที่ 2.3 เป้าหมายและโครงการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายปฏิรูปสีเขียวของสหรัฐอเมริกา

เป้าหมาย	โครงการ
Net-zero GHG emissions through a fair and just transition การปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์จากกระบวนการเปลี่ยนผ่านที่เป็นธรรม	ตอบสนองความต้องการพลังงาน 100% ผ่านแหล่งพลังงานสะอาด พลังงานหมุนเวียน และปล่อยมลพิษเป็นศูนย์
Millions of new high-paying jobs	การรับมือภัยพิบัติที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในรูปแบบโครงการและกลยุทธ์ที่กำหนดโดยชุมชน

เป้าหมาย	โครงการ
การเพิ่มตำแหน่งงานใหม่ที่มีค่าตอบแทนสูงหลายล้านตำแหน่ง	● การบรรเทาและจัดการผลกระทบด้านสุขภาพและเศรษฐกิจในระยะยาวจากการเปลี่ยนแปลงด้านมลพิษและสภาพภูมิอากาศ ● การพัฒนาและยกระดับโครงสร้างพื้นฐานโดยการกำจัดมลพิษและก๊าซเรือนกระจก ● การรับประกันการเข้าถึงน้ำสะอาดตามมาตรฐานแบบสากลและลดความเสี่ยงที่เกิดจากผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศ
Sustainable infrastructure and industrial policy นโยบายอุตสาหกรรมและโครงสร้างพื้นฐานที่ยั่งยืน	● การพัฒนาโครงข่ายไฟฟ้าอัจฉริยะ ประหยัดพลังงาน เพื่อให้เข้าถึงไฟฟ้าได้ในราคาย่อมเยา ● การฟื้นฟูระบบนิเวศทางธรรมชาติผ่านการอนุรักษ์ที่ดินและการปลูกป่าเพิ่มพื้นที่ ● การฟื้นฟูและปกป้องระบบนิเวศที่ถูกคุกคาม ใกล้เคียงพันธุ์ และเปราะบาง
Justice and equity for frontline and vulnerable communities ความยุติธรรมและความเสมอภาคสำหรับบุคลากรแนวหน้าและชุมชนที่เปราะบาง	● การปรับปรุงอาคารที่มีอยู่ทั้งหมดเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ● การส่งเสริมการผลิตที่สะอาด ปลอดภัย และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ● การขจัดมลพิษและการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากภาคเกษตรและสร้างระบบอาหารที่ยั่งยืนมากขึ้นผ่านความร่วมมือกับเกษตรกรและเจ้าของฟาร์ม ● การยกเครื่องระบบขนส่งผ่านยานพาหนะที่ปล่อยมลพิษ โดยการส่งเสริมระบบขนส่งสาธารณะและรถไฟความเร็วสูง

ที่มา: Jae-Hyup Lee and Jisuk Woo (2020). Green New Deal Policy of South Korea: Policy Innovation for a Sustainability Transition

2.2.3 กลยุทธ์การเติบโตสีเขียวของญี่ปุ่น (Green Growth Strategy)⁶

ในเดือนตุลาคม 2563 (ค.ศ. 2020) รัฐบาลญี่ปุ่นประกาศให้คำมั่นเรื่องความเป็นกลางทางคาร์บอน (Carbon Neutrality) ในการลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนให้เป็นศูนย์ ภายในปี 2593 (ค.ศ. 2050) ก่อนที่ต่อมาในเดือนเมษายน 2564 (ค.ศ. 2021) รัฐบาลญี่ปุ่นได้ประกาศตั้งเป้าลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเป็นร้อยละ 50 ให้ได้ภายในปี 2573 (ค.ศ. 2030) โดยมีกลยุทธ์การเติบโตสีเขียว (Green Growth Strategy) เป็นแนวทางสำคัญในการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมาย ซึ่งกลยุทธ์นี้มุ่งเน้นการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมเข้าสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

⁶ Japan's Green Growth Strategy Will Accelerate Innovation, 2021 https://www.japan.go.jp/kizuna/2021/09/green_growth_strategy.html

ร่วมกับธุรกิจชุมชน โดยมีเป้าหมายในการสนับสนุนความพยายามของภาคส่วนต่าง ๆ ต่อการลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนให้เป็นศูนย์

กลยุทธ์การเติบโตสีเขียว (Green Growth Strategy) ของญี่ปุ่นมีการกำหนดอุตสาหกรรมเป้าหมาย 14 สาขา ที่มีแนวโน้มจะมีการเติบโตในอนาคต เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานผ่านความพยายามที่บรรลุการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกตามเป้าหมายดังกล่าว ซึ่งกระบวนการทำงานจะเริ่มตั้งแต่การพิจารณางบประมาณและการจัดเก็บภาษีไปจนถึงการปฏิรูปกฎระเบียบ และจะถูกขยายผลไปสู่อุตสาหกรรมสาขาต่างๆ ตามความเหมาะสม สิ่งที่น่าสังเกตในมาตรการเหล่านี้คือการจัดตั้งกองทุนนวัตกรรมสีเขียวมูลค่า 2 ล้านล้านเยน (18.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ) เพื่อให้การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาที่เข้มข้นอย่างต่อเนื่องไปจนถึงการดำเนินการทางสังคมในอีก 10 ปีข้างหน้า

นอกจากนี้ ยังมีการจัดทำแผนปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรมสำหรับแต่ละสาขาทั้ง 14 สาขาเพื่อแสดงให้เห็นถึงกรอบแนวทางที่มีความเป็นไปได้ในการมุ่งสู่เป้าหมายการปล่อยคาร์บอนดังกล่าว ซึ่งจะช่วยให้เกิดพัฒนาการอย่างต่อเนื่องในแต่ละสาขา ตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมไฮโดรเจน กลยุทธ์นี้กำหนดหลายขั้นตอน มุ่งเน้นไปที่การเพิ่มปริมาณไฮโดรเจนที่นำมาใช้ในสังคมก่อน การนำกังหันผลิตไฟฟ้าไฮโดรเจนและรถบรรทุกเซลล์เชื้อเพลิงเข้าสู่ผลิตภัณฑ์ที่สามารถทำการตลาดได้ เป็นปัญหาเร่งด่วนประการหนึ่งที่ระบุไว้ในกลยุทธ์ นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับมาตรการเพื่อเสริมสร้างการจัดหาไฮโดรเจนรวมถึงการขนส่งและการจัดเก็บ กลยุทธ์นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อลดราคาไฮโดรเจนและขยายปริมาณการทดลองใช้ภายในประเทศให้ได้ถึง 3 ล้านตันในปี 2593 (ค.ศ. 2030) และ 20 ล้านตันในปี 2593 (ค.ศ. 2050)

เพื่อเผยแพร่เทคโนโลยีใหม่เหล่านี้และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมญี่ปุ่น กลยุทธ์การเติบโตสีเขียวยังมุ่งเน้นไปที่ความร่วมมือระหว่างประเทศ ญี่ปุ่นจะสนับสนุนให้บริษัทในประเทศร่วมมือกับบริษัทต่างชาติ เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี เพื่อลดอุปสรรคด้านตลาดต่างประเทศ ในขณะเดียวกันก็ทำงานอย่างแข็งขันเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศ เช่น ในปี 2564 มีการบรรลุข้อตกลงกับสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปเพื่อสร้างกรอบการทำงานใหม่ในการเสริมสร้างความร่วมมือดังกล่าว ในขณะเดียวกันรัฐบาลญี่ปุ่นได้เสนอโครงการริเริ่มการเปลี่ยนผ่านพลังงานในเอเชีย ซึ่งเป็นมาตรการสนับสนุนการลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนในภูมิภาคอย่างค่อยเป็นค่อยไปให้กับประเทศในเอเชีย ความคิดริเริ่มนี้สนับสนุนการปรับเปลี่ยนพลังงานที่มาจากแหล่งพลังงานและเทคโนโลยีที่หลากหลาย ให้สอดคล้องกับโครงสร้างอุตสาหกรรมและสังคมและสภาพทางภูมิศาสตร์ของแต่ละประเทศที่ความต้องการพลังงานกำลังขยายตัว ด้วยกลยุทธ์การเติบโตสีเขียวญี่ปุ่นจะส่งเสริมการลดคาร์บอนซึ่งเป็นหนึ่งในความท้าทายที่สำคัญและระดับโลกที่สุดสำหรับอนาคตของมนุษยชาติ การใช้ความท้าทายนี้เป็นโอกาสในการเติบโตญี่ปุ่นจะผลักดันไปข้างหน้าด้วยความพยายามที่จะตระหนักถึงสังคมที่ยั่งยืนอย่างแท้จริงโดยการส่งเสริมนวัตกรรมส่งเสริมอุตสาหกรรมใหม่ ๆ และแบ่งปันความสำเร็จกับโลก

สำหรับอุตสาหกรรมเป้าหมาย 14 สาขา ได้ถูกจัดอยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรม 3 ภาคส่วน ได้แก่ ภาคพลังงาน ภาคการขนส่ง/อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง และภาคครัวเรือน/สำนักงาน ดังต่อไปนี้

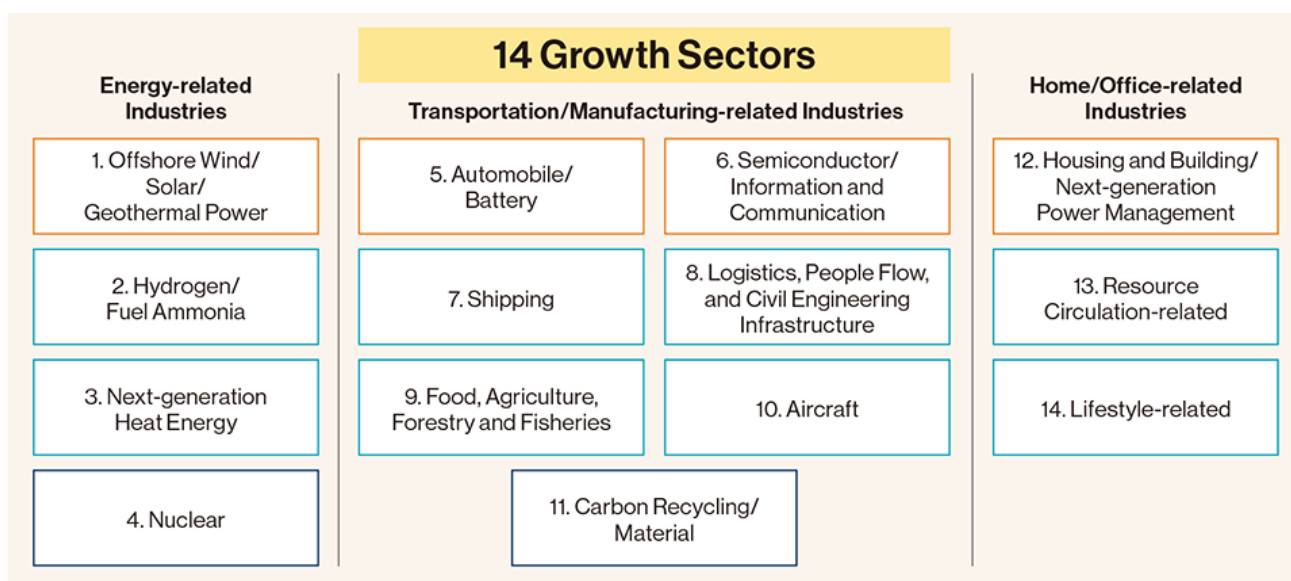
- 1) **ภาคพลังงาน** ประกอบด้วย 4 สาขา ได้แก่ (1) พลังงานไฟฟ้าจากลมนอกชายฝั่ง พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานความร้อนใต้พิภพ (2) เชื้อเพลิงไฮโดรเจน และเชื้อเพลิงแอมโมเนีย (3) อุตสาหกรรมพลังงานความร้อนในยุคต่อไป และ (4) พลังงานนิวเคลียร์
- 2) **ภาคการขนส่ง/อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง** ประกอบด้วย 7 สาขา ได้แก่ (1) การผลิตยานยนต์ไฟฟ้าและแบตเตอรี่ (2) เชมิคอนดักเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ (3) การขนส่งทางเรือ (4) โลจิสติกส์ (5) อาหาร การเกษตร ป่าไม้และประมง (6) อุตสาหกรรมการบิน และ (7) การนำคาร์บอนกลับมาใช้ใหม่
- 3) **ภาคครัวเรือน/สำนักงาน** ประกอบด้วย 3 สาขา ได้แก่ (1) การสร้างบ้านและอาคาร (2) การหมุนเวียนทรัพยากร เช่น วัสดุชีวภาพ วัสดุรีไซเคิล และ (3) อุตสาหกรรมเกี่ยวข้องกับไลฟ์สไตล์

สำหรับนโยบายเพื่อรองรับกลยุทธ์การเติบโตสีเขียว ประกอบด้วย 8 มาตรการ⁷ ได้แก่

- 1) จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานด้านนวัตกรรม การวิจัยและพัฒนาภาคเอกชนและการลงทุน
- 2) การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่การลงทุนภาคเอกชนญี่ปุ่นภายใน 10 ปี
- 3) การกำหนดแนวทางนโยบายการเงินสำหรับจัดตั้งกองทุนระยะยาวพร้อมการช่วยเหลือภาคเอกชนด้านดอกเบี้ย เพื่อดึงดูดการลงทุนที่คำนึงการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาล (Environmental, Social and Governance: ESG)
- 4) การพิจารณาปฏิรูปกฎระเบียบภายในประเทศเพื่อรองรับอุตสาหกรรมพลังงานสะอาด
- 5) การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ ทั้งกับประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา ด้วยการสร้างนวัตกรรมหรือจัดทำโครงการร่วมกัน สร้างมาตรฐานและกฎเกณฑ์ ตลอดจนแสวงหาทางออกร่วมกันต่อการใช้พลังงานที่ไม่ทำให้เกิดคาร์บอนไดออกไซด์ (de-carbonization)
- 6) การส่งเสริมข้อริเริ่มของมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาในระดับต่างๆ ผ่านหลักสูตรการศึกษา และการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำไปสู่ความเป็นกลางทางคาร์บอน การส่งเสริมการเรียนรู้แบบบูรณาการเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา รวมถึงการกระชับความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชนท้องถิ่น
- 7) การจัดงาน Expo 2025 ณ เมืองโอซากา ประเทศญี่ปุ่น เพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับความเป็นกลางทางคาร์บอนและมีการแสดงนวัตกรรมทางเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมทางพลังงาน
- 8) การจัดตั้งคณะทำงานเกี่ยวกับการส่งเสริมกลยุทธ์การเติบโตสีเขียว (Youth Working Group on Green Growth) เพื่อสร้างตัวชี้วัดใหม่เพื่อความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ โดยสามารถชี้วัดความเป็นกลางทางคาร์บอนได้ การ

⁷ ยุทธศาสตร์ “การเติบโตสีเขียว” ของประเทศญี่ปุ่น, ส่วนเอเชียตะวันออก 2 สำนักเอเชีย แอฟริกา และตะวันออกกลาง กระทรวงการต่างประเทศ

กำหนดแนวทางภาระค่าใช้จ่ายสำหรับการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นกลางทางคาร์บอน การส่งเสริมการลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ โดยการทำให้เห็นภาพรวมทั้งหมดของการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ และการส่งเสริมการพัฒนาผู้ประกอบการและบุคลากรในการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับความเป็นกลางทางคาร์บอนผ่านการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงผู้ประกอบการในด้านสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 2.2 อุตสาหกรรมเป้าหมาย 14 สาขา ภายใต้กลยุทธ์การเติบโตสีเขียวของญี่ปุ่น

ที่มา: Japan's Green Growth Strategy Will Accelerate Innovation

2.2.4 นโยบายปฏิรูปสีเขียวของเกาหลีใต้ (Green New Deal)

ในเดือนกรกฎาคม 2563 รัฐบาลเกาหลีใต้ได้ประกาศนโยบายปฏิรูปสีเขียว (Green New Deal) รวมถึงโครงการลงทุนเพื่อขับเคลื่อนประเทศไปสู่เศรษฐกิจสีเขียว ท่ามกลางวิกฤตโควิด-19 ที่กำลังดำเนินอยู่ นโยบายดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางเชิงรุกของรัฐบาลเกาหลีใต้ต่อวิกฤตโควิด-19 โดยประธานาธิบดีมุน แจ อิน ของเกาหลีใต้ ได้ดำเนินการความพยายามอย่างหนักในการต่อสู้กับการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาตั้งแต่ต้นปี 2563 ผ่านมาตรการทางการแพทย์ ดิจิทัล และการคลัง รวมถึงการใช้จ่ายที่ขาดดุลงบประมาณเพิ่มขึ้นเพื่อรับมือสถานการณ์ดังกล่าว ซึ่งภายหลังการจัดทำงบประมาณเพิ่มเติมครั้งที่สามของปี 2563 เพื่อต่อต้านกับโรคระบาดและนโยบายปฏิรูปสีเขียวของเกาหลีใต้ หนี้ของรัฐบาลก็เพิ่มสูงถึง 839.4 ล้านล้านวอน (760 พันล้านเหรียญสหรัฐ) หรือ 43.5% ของ GDP เทียบกับ 740.8 ล้านล้านวอน (677 พันล้านเหรียญสหรัฐ) ในปี 2562

นโยบายปฏิรูปสีเขียวของเกาหลีใต้ถูกนำมาใช้เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับชาติเพื่อสนับสนุนการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจหลังสถานการณ์โควิด-19 และช่วยให้ประเทศเกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างเพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจดิจิทัลและเศรษฐกิจสีเขียวหลังการระบาดใหญ่ ภายใต้ข้อเสนอ นโยบายนี้รัฐบาลได้รวมแพ็คเกจทางการเงินรวม 277

ล้านล้านบาท (249 พันล้านบาทหรือสหรัฐฯ) แผนงานดังกล่าวครอบคลุมวัตถุประสงค์หลักสามประการ โดยรัฐบาลได้กำหนดเป้าหมายที่จะเปลี่ยนเกาหลีใต้ให้เป็น

- 1) ประเทศอัจฉริยะที่เป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลโดยอาศัยโครงสร้างพื้นฐานด้านข้อมูล เครือข่าย และปัญญาประดิษฐ์
- 2) ประเทศสีเขียวที่บรรลุความสมดุลระหว่างผู้คนธรรมชาติและการเติบโตผ่านการเปลี่ยนแปลงสีเขียวไปสู่การปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ในฐานะสมาชิกที่รับผิดชอบของประชาคมโลก
- 3) ประเทศปลอดภัยสำหรับการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์เพื่อสร้างเครือข่ายการจ้างงานและความปลอดภัยทางสังคมที่แข็งแกร่ง

ตารางที่ 2.4 แผนงาน งบประมาณ และคาดหวังตำแหน่งงานภายใต้นโยบายปฏิรูปสีเขียวของเกาหลีใต้

ด้าน	งาน	งบประมาณ ปี 2564 (ล้านบาท)	งบประมาณ ปี 2568 (ล้านบาท)	ตำแหน่งงาน (พันคน)
การเปลี่ยนผ่านโครงสร้าง พื้นฐานสีเขียว (Green Transition of Infrastructures)	ปรับเปลี่ยนพื้นที่อาคารและสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ ให้เป็นอาคารที่ใช้พลังงานเป็นศูนย์	6.1	12.1	387
	ฟื้นฟูระบบนิเวศบนบก ทะเล และเมือง			
	สร้างระบบการจัดการน้ำสะอาดและปลอดภัย			
การจัดการและกระจาย พลังงานคาร์บอนต่ำ (Low-Carbon and Decentralized Energy Supply)	พัฒนาโครงข่ายไฟฟ้าอัจฉริยะ (Smart grid) เพื่อการจัดการพลังงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น	10.3	24.3	209
	ส่งเสริมการใช้พลังงานหมุนเวียนและสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านที่เป็นธรรม			
	ขยายการจัดการรถยนต์ไฟฟ้าและรถยนต์พลังงานไฮโดรเจน			
การพัฒนานวัตกรรม อุตสาหกรรมสีเขียว (Innovation in the Green Industry)	ส่งเสริมธุรกิจที่คาดว่าจะเป็นผู้นำในอนาคตในอุตสาหกรรมสีเขียว และจัดตั้งศูนย์อุตสาหกรรมสีเขียวและคาร์บอนต่ำ	3.2	6.3	63
	วางรากฐานสำหรับนวัตกรรมสีเขียวผ่านการวิจัยและพัฒนา (R&D) และภาคการเงิน			
รวม		19.6	42.7	659

ที่มา: Jae-Hyup Lee and Jisuk Woo (2020). Green New Deal Policy of South Korea: Policy Innovation for a Sustainability Transition

นโยบายปฏิรูปสีเขียวของเกาหลีใต้ มีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุการปล่อยมลพิษสุทธิเป็นศูนย์ และเร่งการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจคาร์บอนต่ำและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม นับเป็นความมุ่งมั่นที่ก้าวหน้ากว่าประเทศในเอเชียตะวันออก เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว รัฐบาลได้เลือกกิจกรรมและแผนงานทั้งหมด 8 งาน แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ การเปลี่ยนผ่านโครงสร้างพื้นฐานสีเขียว (Green Transition of Infrastructures) การจัดหาและกระจายพลังงานคาร์บอนต่ำ (Low-Carbon and Decentralized Energy Supply) และการพัฒนานวัตกรรมอุตสาหกรรมสีเขียว (Innovation in the Green Industry) ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวรัฐบาลเกาหลีใต้คาดว่าจะทำให้ประเทศสามารถลดก๊าซเรือนกระจก 16.2 ล้านตัน และเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ด้านพลังงาน 30% จะมีการลงทุนและสร้างงาน 659,000 ตำแหน่ง จากเงินลงทุนที่มาจากโครงการทั้งภาครัฐและเอกชน

2.2.5 เปรียบเทียบนโยบายปฏิรูปสีเขียวของสหภาพยุโรป สหรัฐฯ และเกาหลีใต้

ในภาพรวมแล้วนโยบายปฏิรูปสีเขียวของสหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา และเกาหลีใต้ ล้วนมีเป้าหมายเดียวกัน นั่นคือการแก้ปัญหาวิกฤตจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการเปลี่ยนผ่านไปสู่สังคมที่ยั่งยืน ทั้งหมดเสนอกรอบแนวทางดำเนินงานที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนนโยบายผ่านโครงการลงทุนขนาดใหญ่เพื่อส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสีเขียว ในแง่วิสัยทัศน์ก็มีความสอดคล้องกันในหลายแง่มุม เช่น แผนการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศอย่างเร่งด่วน การมุ่งสู่ความเป็นกลางทางคาร์บอน และการเพิ่มสัดส่วนอุตสาหกรรมพลังงานสะอาด ทุกประเทศตั้งเป้าที่จะลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนจากภาคการขนส่ง ภาคพลังงาน และอุตสาหกรรม การก่อสร้าง โดยการส่งเสริมเทคโนโลยีที่สะอาด ส่วนใหญ่จะเป็นพลังงานหมุนเวียนและพลังงานไฮโดรเจน

ในการสนับสนุนแผนงานครั้งนี้ กลยุทธ์ทั้งหมดไม่เพียงแต่ครอบคลุมการวิจัยการพัฒนาและการจัดจำหน่าย (R&DD) ของเทคโนโลยีหมุนเวียน แต่ยังขยายขอบเขตไปสู่การจัดการเงินทุน การปฏิรูปตลาด และการเปลี่ยนแปลงระเบียบกฎหมาย แผนงานทั้งสามยังคงอยู่ภายใต้เป้าหมายหลักตามความตกลงปารีส (Paris Agreement) อย่างไรก็ตาม แม้ว่านโยบายปฏิรูปสีเขียวของเกาหลีใต้จะมีการขับเคลื่อนนโยบายที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพสำหรับสังคมที่ยั่งยืน แต่ก็กำหนดเพียงเป้าหมายของการปล่อยคาร์บอนสุทธิเป็นศูนย์ภายในปี 2050 เท่านั้น โดยไม่ต้องระบุเป้าหมายหรือแผนปฏิบัติการเฉพาะใดๆ เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอย่างชัดเจน เป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเพียงอย่างเดียวที่ระบุคือ 16.2 ล้านตัน ตรงกันข้ามกับสหภาพยุโรปได้กำหนดเส้นตายที่มีผลผูกพันในระยะสั้นสำหรับการดำเนินการด้านการบริหารและการปฏิบัติตามข้อตกลงไว้อย่างชัดเจน

ไม่มีนโยบายปฏิรูปสีเขียวของประเทศไทยที่ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมจากชุมชน หรือมีนโยบายเพื่อชักชวนให้ปัจเจกบุคคลดำเนินการเพื่อลดการปล่อยมลพิษได้ด้วยตนเอง ซึ่งจะกลายมาเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย ในการขับเคลื่อนนโยบายปฏิรูปสีเขียวอย่างเต็มรูปแบบนั้น ต้องมีการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวาง เพื่อให้เกิดความชอบธรรมและสร้างการยอมรับทางสังคม นโยบายปฏิรูปสีเขียวของสหภาพยุโรปกล่าวถึงความจำเป็นของการเปลี่ยนผ่านและจัดสรรเงินทุนแยกจากกันชัดเจน มีการสนับสนุนกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เน้นการส่งเสริมการใช้พลังงานคาร์บอนต่ำ ขณะที่นโยบายปฏิรูปสีเขียวของเกาหลีใต้ไม่มีรายละเอียดแผนงาน

ที่เป็นรูปธรรม ขาดกลยุทธ์ในการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจและสังคมต่อวิกฤตการณ์ด้านสภาพภูมิอากาศ เป็นเพียงกลยุทธ์การเปลี่ยนแปลงสำหรับแรงงานและผู้อยู่อาศัยในชุมชนเท่านั้น จำเป็นต้องมีข้อเสนอโดยละเอียดเพิ่มเติมเพื่อระบุเนื้อหาที่เกี่ยวข้องและวิธีการดำเนินงานที่ชัดเจน นอกจากนี้ นโยบายปฏิรูปสีเขียวของสหภาพยุโรป เน้นการเปลี่ยนผ่านของเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นวาระหลัก แต่เกาหลีใต้ดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการหมุนเวียนทรัพยากร โดยไม่ได้ระบุเป้าหมายเศรษฐกิจหมุนเวียนอย่างชัดเจนและเชื่อมโยง

ตารางที่ 2.5 การเปรียบเทียบนโยบายการปฏิรูปสีเขียวของสหภาพยุโรป สหรัฐฯ และเกาหลีใต้

		EU	US	Korea
เป้าหมายกว้างๆ (Broad Goals)	เร่งด่วนและมีการดำเนินการทันที	✓	✓	Δ
	ความเท่าเทียมและการเปลี่ยนผ่านอย่างยุติธรรม	✓	✓	Δ
	สูงกว่าข้อตกลงปารีส	Δ		
	เป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่อปี	✓		
	การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	✓	✓	
ธรรมชาติ (Nature)	ความหลากหลายทางชีวภาพ	✓	✓	
	การฟื้นฟูระบบนิเวศ	✓	✓	✓
การปรับตัวและความยืดหยุ่น (Adaptation and Resiliency)	ความยืดหยุ่นของสภาพภูมิอากาศ	✓	✓	
	น้ำสะอาด	✓	✓	✓
พลังงานไฟฟ้า (Electricity)	สามารถหมุนเวียนได้ 100%		✓	
	ระบบโครงข่ายไฟฟ้าอัจฉริยะ	✓	✓	✓
ระบบขนส่ง (Transportation)	ระบบขนส่งมวลชนที่สะอาด	✓	✓	
	ยานพาหนะไร้มลพิษ	✓	✓	✓
อาคารที่อยู่อาศัย (Buildings)	การปรับปรุงและซ่อมแซม	✓	✓	✓
	ที่อยู่อาศัยราคาไม่แพง		✓	
การเกษตรและอาหาร (Food and Farming)	อาหารที่ยั่งยืน	✓	✓	
	การทำเกษตรแบบยั่งยืน	✓	✓	
ธุรกิจและอุตสาหกรรม (Business and Industry)	เศรษฐกิจหมุนเวียน	✓		
	วิจัยพัฒนา	✓	✓	✓
	การเงินสีเขียว	✓		✓
ระหว่างประเทศ/นานาชาติ (International)	ความร่วมมือระหว่างประเทศ	✓	✓	
	ภาษีคาร์บอนข้ามแดน	✓		

ที่มา: Jae-Hyup Lee and Jisuk Woo (2020). Green New Deal Policy of South Korea: Policy Innovation for a Sustainability Transition

หมายเหตุ: Δ = สอดคล้องเพียงบางส่วน

นักวิจารณ์ให้เหตุผลว่าจุดประสงค์หลักของนโยบายปฏิรูปสีเขียวของเกาหลีใต้ไม่ใช่เพื่อตอบสนองต่อวิกฤตสภาพภูมิอากาศและการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพอย่างเหมาะสม แต่เพียงเพื่อชี้ทิศทางให้แก่องค์กรต่างๆ ได้มีแนวทางดำเนินงานท่ามกลางวิกฤตสภาพภูมิอากาศ ในทางกลับกันทั้งสหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกาต่างเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศตามวิถีทางธรรมชาติ นอกจากนี้ นโยบายปฏิรูปสีเขียวของเกาหลีใต้ไม่ได้มุ่งเน้นที่การพัฒนาระบบนิเวศด้วยเทคโนโลยีสะอาดอย่างเพียงพอ ซึ่งสะท้อนให้เห็นในเงินทุนที่ยังไม่เพียงพอ ตัวอย่างเช่น รัฐบาลได้เปิดตัวคลัสเตอร์ธุรกิจสำหรับพลังงานความร้อนใต้พิภพด้วยเงินลงทุน 1.2 พันล้านวอน ซึ่งถูกวิจารณ์ว่ามีขนาดเป็นเพียงโครงการสาธิต ในขณะที่งบประมาณประมาณ 30.7% ถูกจัดสรรให้กับการวิจัยและพัฒนาการถยนต์พลังงานไฟฟ้าและไฮโดรเจน ในทางกลับกันจัดสรรงบประมาณเพียง 21.5% ในการวางโครงสร้างพื้นฐานด้านพลังงานทดแทนและการสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านด้านพลังงาน เป็นต้น

ตารางที่ 2.6 เป้าหมายการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเป็นศูนย์ (Net zero emissions) ของประเทศต่างๆ

		สัดส่วนปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก	เป้าหมายการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเป็นศูนย์ (Net zero emissions)		
		(%ของโลก)	ปี ค.ศ.2050	ปี ค.ศ.2060	ปี ค.ศ.2070
1	จีน	27.9%		X	
2	สหรัฐอเมริกา	14.5%	X		
3	สหภาพยุโรป	8.0%	X		
4	อินเดีย	7.2%			X
5	รัสเซีย	4.6%		X	
6	ญี่ปุ่น	3.0%	X		
7	เกาหลีใต้	1.7%	X		
8	แคนาดา	1.6%	X		
9	บราซิล	1.3%	X		
10	สหราชอาณาจักร	1.0%	X		
	รวม 10 ประเทศ	70.8%	X		

ที่มา: จากการรวบรวม

2.3 ระเบียบกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้าสำคัญ

ปัจจุบันหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในหลายประเทศทั่วโลกเริ่มหันมาให้ความสำคัญอย่างจริงจังในเรื่องสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล ซึ่งเรียกแนวคิดดังกล่าวว่า ESG (Environment, Social, Governance) เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืนที่สะท้อนให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้เสียในด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์หรือการปล่อยมลพิษ การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ด้านสังคม เช่น สิทธิมนุษยชน มาตรฐานด้านความปลอดภัยและสุขภาพของแรงงาน ความสัมพันธ์กับชุมชน และด้านธรรมาภิบาล เช่น การกำกับดูแลกิจการให้มีความโปร่งใส การเปิดเผยข้อมูล โดยมีมาตรการและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้าสำคัญของไทย ดังนี้

ภาพที่ 2.3 กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) 10 ฉบับ

ที่มา: ฝ่ายวิจัยและกลยุทธ์ สถาบันอาหาร

2.3.1 ระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืนของกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป

สหภาพยุโรปเป็นกลุ่มประเทศที่มีความพยายามอย่างมากในการผลักดันแก้ไขปัญหามาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลกระทบรุนแรงขึ้นทุกปี ทั้งในมิติสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม โดยคณะกรรมการธิการยุโรป (European Commission) ได้จัดทำแผนการปฏิรูปสีเขียว (European Green Deal) มีเป้าหมายในการลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ร้อยละ 55 ภายในปี 2573 และลดลงเป็นศูนย์ ภายในปี 2593 นอกจากนี้สหภาพยุโรปได้ให้ความสำคัญกับประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน แรงงาน และความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งคณะกรรมการธิการยุโรปได้มีแผนการเสนอมาตรการและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนที่อาจส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมในประเทศที่สาม อาทิ

1. มาตรการปรับภาษีสินค้าที่ปล่อยคาร์บอนสูงก่อนข้ามพรมแดน (Carbon Border Adjustment Mechanism: CBAM)

เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2564 คณะกรรมาธิการยุโรปได้เสนอร่างมาตรการ CBAM เพื่อเป็นกลไกชดเชยความได้เปรียบด้านต้นทุนการผลิตสินค้าชนิดเดียวกันที่ผลิตนอกสหภาพยุโรปให้เทียบเท่ากับสินค้าที่ผลิตในสหภาพยุโรป โดยการปรับราคาของสินค้านำเข้าให้สะท้อนถึงปริมาณคาร์บอนที่แท้จริงซึ่งเป็นตัวบ่งบอกถึงการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Greenhouse gases: GHG) จากกระบวนการผลิตสินค้านั้น เพื่อแก้ปัญหาการรั่วไหลของคาร์บอน (carbon leakage) ที่เกิดจากการย้ายฐานการผลิตของผู้ประกอบการบางรายไปยังประเทศนอกสหภาพยุโรปที่มีกฎระเบียบควบคุมการปล่อยคาร์บอนที่เข้มงวดน้อยกว่า แล้วจึงส่งสินค้ากลับเข้ามาจำหน่ายในตลาดสหภาพยุโรป ส่งผลให้ผู้บริโภคหันไปเลือกซื้อสินค้านำเข้าเหล่านี้จากประเทศที่สามที่มีราคาถูกกว่าแทนสินค้าที่ผลิตในสหภาพยุโรปที่มีต้นทุนการผลิตสูงกว่า เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายในการปรับคาร์บอนตามมาตรฐานที่สหภาพยุโรปกำหนด รวมถึงมีผลทำให้การลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอาจไม่สามารถบรรลุตามเป้าหมายแผนการปฏิรูปสีเขียวที่วางไว้

มาตรการ CBAM จะเริ่มบังคับใช้เต็มรูปแบบในวันที่ 1 มกราคม 2569 กับสินค้านำร่อง 5 กลุ่มอุตสาหกรรมที่มีปริมาณการปล่อย GHG สูง ได้แก่ ซีเมนต์ พลังงานไฟฟ้า ปุ๋ย เหล็กและเหล็กกล้า และอะลูมิเนียม ซึ่งมาตรการดังกล่าวกำหนดให้ผู้นำเข้าสินค้าเหล่านี้มาจำหน่ายในตลาดสหภาพยุโรปต้องจัดทำรายงานปริมาณการนำเข้าสินค้าและปริมาณการปล่อย GHG ของสินค้าที่นำเข้านั้น และส่งให้หน่วยงานกำกับดูแลภายในวันที่ 31 พฤษภาคมของทุกปี โดยผู้ผลิตสินค้าในประเทศที่สามต้องแจ้งข้อมูลดังกล่าวให้แก่ผู้นำเข้า หากไม่มีข้อมูล หน่วยงานของสหภาพยุโรปจะใช้ค่าเริ่มต้นที่กำหนดไว้ (default values) เป็นข้อมูลปริมาณการปล่อยคาร์บอนของสินค้านำเข้านั้นแทน นอกจากนี้ผู้นำเข้าสินค้าจากนอกสหภาพยุโรป ยกเว้นไอซ์แลนด์ นอร์เวย์ ลิกเตนสไตน์ และสวิตเซอร์แลนด์ จะต้องซื้อใบรับรองการปล่อยคาร์บอน (CBAM certificates) เพื่อเป็นค่าธรรมเนียมหรือค่าปรับในการปล่อย GHG จากกระบวนการผลิตสินค้า โดยคำนวณจากปริมาณการปล่อยคาร์บอนและราคาคาร์บอนซึ่งใช้ราคาประมูล (auctioning price) เฉลี่ยตามระบบซื้อขายสิทธิในการปล่อยคาร์บอน (EU Emission Trading System: EU ETS) ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้เป็นราคาอ้างอิง มีหน่วยเป็นยูโรต่อการปล่อย 1 ตัน คาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า (Euro per one tonne of CO₂ equivalent emissions)

ทั้งนี้ คณะกรรมาธิการยุโรปได้กำหนดช่วงเวลาเปลี่ยนผ่าน (transitional period) ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2566 ถึง 31 ธันวาคม 2568 เพื่อให้ผู้ประกอบการมีเวลาสำหรับการเตรียมความพร้อม โดยยังไม่ต้องจ่ายค่าธรรมเนียมหรือค่าปรับจากการนำเข้าสินค้าที่มีกระบวนการผลิตที่ปล่อย GHG สูง อย่างไรก็ตาม แม้ขณะนี้มาตรการ CBAM จะไม่ครอบคลุมถึงสินค้าอุตสาหกรรมอาหาร แต่ในอนาคตมีแนวโน้มที่คณะกรรมาธิการยุโรปจะมีการพิจารณากลุ่มอุตสาหกรรมอื่นเพิ่มเติม ซึ่งอาจรวมอุตสาหกรรมอาหารเข้าไปด้วย

In its first phase, the CBAM will focus on goods most at risk of carbon leakage:

CEMENT

IRON & STEEL

ALUMINIUM

FERTILISER

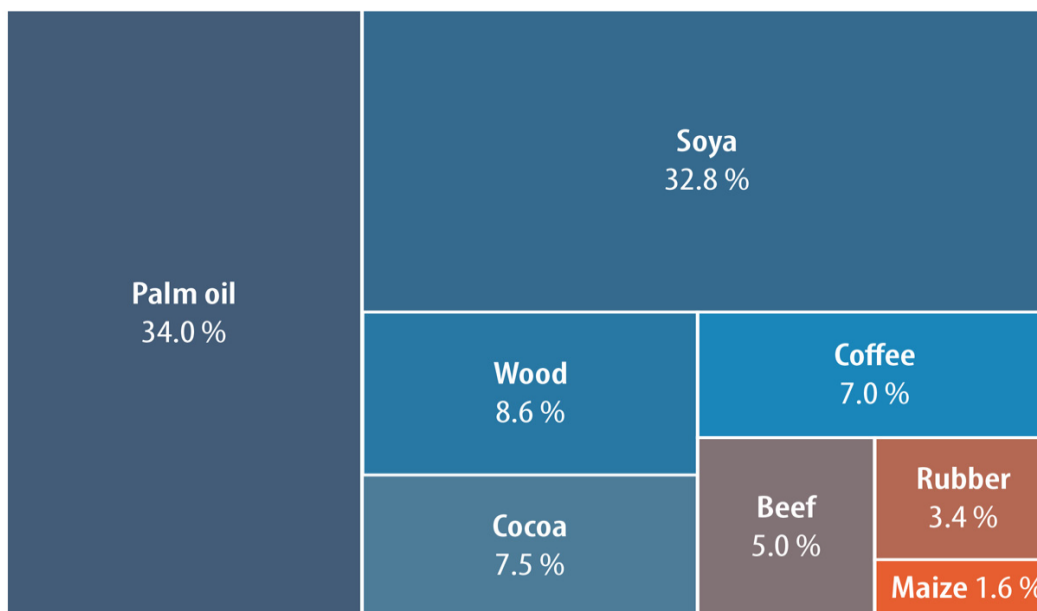
ELECTRICITY

ภาพที่ 2.4 สินค้าส่งออกภายใต้มาตรการ CBAM (มุ่งเน้นไปที่สินค้าที่เสี่ยงต่อการปล่อย GHG สูง)

ที่มา: ฝ่ายวิจัยและกลยุทธ์ สถาบันอาหาร

2. ระเบียบว่าด้วยการห้ามนำเข้าและส่งออกสินค้าโภคภัณฑ์และผลิตภัณฑ์แปรรูปที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าในตลาดสหภาพยุโรป (Towards deforestation-free commodities and products in the EU)

เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2564 คณะกรรมาธิการยุโรปได้เสนอร่างระเบียบใหม่เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการบริโภคสินค้าที่ไม่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อใช้เป็นที่ดินทำการเกษตร โดยกำหนดให้บริษัทผู้ผลิตในสหภาพยุโรป (EU 27) ที่มีการนำเข้าและส่งออกสินค้าโภคภัณฑ์ จำนวน 6 ประเภท ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำลายพื้นที่ป่าไม้ค่อนข้างสูง (รูปที่ 1) ได้แก่ วัว โกโก้ กาแฟ ปาล์มน้ำมัน ถั่วเหลือง และไม้ รวมถึงผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสินค้าดังกล่าว เช่น เนื้อวัวแช่เย็นแช่แข็ง ช็อกโกแลต น้ำมันปาล์ม น้ำมันถั่วเหลือง เพอร์นิเจอร์ จะต้องมีการตรวจสอบและประเมินสินค้า (due diligence system) โดยระบุแหล่งที่มาของสินค้าอย่างชัดเจนและพิสูจน์ได้ว่าเป็นสินค้าที่ปลอดการทำลายป่า (deforestation-free products) เช่น การแสดงภาพถ่ายดาวเทียมหรือพิกัดภูมิศาสตร์ของแหล่งเพาะปลูก/เลี้ยงสัตว์ เพื่อยืนยันว่าผลผลิตที่นำเข้าหรือใช้ในการแปรรูปนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับการรุกพื้นที่และทำลายป่าไม้หรือไม่ ทั้งนี้ จะเริ่มพิจารณาสินค้าที่มีการผลิตหลังจากวันที่ 31 ธันวาคม 2563 เป็นต้นไป หากบริษัทผู้ผลิตรายใดไม่สามารถปฏิบัติตามระเบียบดังกล่าว จะไม่อนุญาตให้วางจำหน่ายสินค้านั้นในตลาดสหภาพยุโรปหรือส่งออกจากตลาดสหภาพยุโรปได้ ซึ่งคาดว่าจะระเบียบนี้จะประกาศบังคับใช้จริงในปี 2566 อย่างไรก็ตาม คณะกรรมาธิการยุโรปมีการกำหนดระยะเวลาในการปรับตัวให้กับภาคธุรกิจอุตสาหกรรม โดยให้ระยะเวลาปรับตัว 1 ปี สำหรับบริษัทผู้ผลิตรายใหญ่ และ 2 ปี สำหรับบริษัทผู้ผลิตรายเล็ก

ภาพที่ 2.5 สัดส่วนการตัดไม้ทำลายป่าจากการผลิตสินค้าในสหภาพยุโรป ระหว่างปี 2551-2560
ที่มา: European Commission (2021). Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM)

3. ร่างระเบียบว่าด้วยการตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (Draft Directive for human rights and environmental due diligence: HREDD)

เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2565 คณะกรรมาธิการยุโรปได้เผยแพร่ร่างระเบียบข้อบังคับใหม่ เพื่อกำหนดกรอบการกำกับกิจการอย่างยั่งยืนและการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล (sustainable corporate governance) ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องการเคารพสิทธิมนุษยชน เช่น การใช้แรงงานเด็ก การเอารัดเอาเปรียบแรงงาน การเลือกปฏิบัติทางเพศในการจ้างงาน และเรื่องความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การปล่อยมลพิษ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ โดยกำหนดให้ภาคธุรกิจอุตสาหกรรมที่ประกอบกิจการในสหภาพยุโรปจะต้องดำเนินการตรวจสอบห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) และเครือข่ายการผลิตของตนในการปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรมและการไม่สร้างสิ่งที่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งร่างระเบียบดังกล่าวได้นำหลักการของสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (UN's Guidelines on Business and Human Rights) มาปรับใช้ โดยคำนึงถึงความเสี่ยงของการดำเนินธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก ซึ่งจะมีการติดตามและประเมินผลกระทบอย่างใกล้ชิด รวมทั้งมีการสื่อสารต่อสาธารณะ เพื่อให้แน่ใจได้ว่าผู้ได้รับผลกระทบหรือผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ถือหุ้น พนักงาน ชักพลาเยอร์ ผู้บริโภค ชุมชนท้องถิ่น และสังคมโดยรวม จะได้รับการดูแลและเยียวยาอย่างเหมาะสม

ร่างระเบียบ HREDD นี้จะใช้บังคับกับธุรกิจขนาดใหญ่ที่ดำเนินกิจการโดยกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป และบริษัทข้ามชาติจากประเทศนอกสหภาพยุโรป โดยกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการพิจารณาธุรกิจที่เข้าข่ายต้องปฏิบัติตามระเบียบ HREDD แตกต่างกัน กล่าวคือ

บริษัทในสหภาพยุโรปที่มี:

- » พนักงานมากกว่า 500 คน และผลประกอบการทั่วโลกสุทธิมากกว่า 150 ล้านยูโร หรือ
- » พนักงานมากกว่า 250 คน และผลประกอบการทั่วโลกมากกว่า 40 ล้านยูโร โดยมีเงื่อนไขอย่างน้อย 50% ของรายได้มาจากกิจกรรมในภาคส่วนที่ "มีความเสี่ยงสูง" (รวมถึงสิ่งทอ เสื้อผ้าและรองเท้า การเกษตร ป่าไม้ การทำประมง อาหาร และสารสกัด)

บริษัทนอกสหภาพยุโรปที่มี:

- » ผลประกอบการทั่วโลกสุทธิมากกว่า 150 ล้านยูโรในสหภาพยุโรป หรือ
 - » ผลประกอบการทั่วโลกสุทธิมากกว่า 40 ล้านยูโร แต่ไม่เกิน 150 ล้านยูโร โดยมีเงื่อนไขอย่างน้อย 50% ของรายได้มาจากกิจกรรมในภาคส่วนที่ "มีความเสี่ยงสูง" ในสาขาที่ระบุไว้ข้างต้น
- ทั้งนี้ ระเบียบดังกล่าวจะไม่ครอบคลุมถึงกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก (SMEs)

4. มาตรการจากฟาร์มถึงปลายส้อม (Farm-to-Fork Strategy: F2F)

เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2563 คณะกรรมาธิการยุโรปได้ออกมาตรการฉบับใหม่เพื่อสร้างระบบการผลิตอาหารที่ยั่งยืน เป็นธรรม ดีต่อสุขภาพ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่กระบวนการเพาะปลูก/เลี้ยงสัตว์ การแปรรูป การตลาด การบริโภค จนถึงการจัดขยะอาหาร โดยตั้งเป้าหมายในการลดการใช้ยาฆ่าแมลง/กำจัดศัตรูพืชและยาต้านจุลชีพ (antimicrobials) สำหรับฟาร์มปศุสัตว์และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ร้อยละ 50 ลดการใช้ปุ๋ยเคมี ร้อยละ 20 และเพิ่มสัดส่วนการทำเกษตรอินทรีย์ (organic farming) เป็นร้อยละ 25 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมดในสหภาพยุโรป ภายในปี 2573 ซึ่งการบรรลุเป้าหมายดังกล่าวนี้ จำเป็นต้องดำเนินการควบคู่ไปกับกฎระเบียบต่างๆ โดยคณะกรรมาธิการยุโรปอยู่ระหว่างการจัดทำข้อเสนอทางกฎหมายเกี่ยวกับการพัฒนาระบบอาหารที่ยั่งยืน (Proposal for a legislative framework for sustainable food systems) และคาดว่าจะเสนอได้ภายในปี 2566 นอกจากนี้ยังได้มีการทบทวนกฎระเบียบเดิมและการเสนอกฎระเบียบใหม่ให้มีความสอดคล้องกับมาตรการ F2F แต่ละด้าน อาทิ

- ด้านการผลิตอาหารที่ยั่งยืน เช่น การกำหนดข้อริเริ่มการจัดทำฟาร์มคาร์บอน (EU carbon farming initiative) เพื่อปรับแนวทางปฏิบัติในการทำเกษตรที่ช่วยเพิ่มการสะสมของคาร์บอนในดินให้ได้นานขึ้น การทบทวนกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง เช่น เรื่องการใช้สารปราบศัตรูพืช โดยกำหนดวิธีการกำจัดศัตรูพืชที่มีความเสี่ยงต่ำหรือที่ไม่ใช้สารเคมี และปรับระดับปริมาณสารเคมีตกค้างสูงสุด (MRLs) ในสินค้าอาหารนำเข้า เรื่องการใช้สารออกฤทธิ์ทางชีวภาพ (biological active substances) ในผลิตภัณฑ์อารักขาพืช (plant protection products)⁸ เรื่องการใช้สารเสริมในอาหารสัตว์ (feed additives) เพื่อป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพสัตว์ ความปลอดภัยของผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม เรื่องการคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์ (animal welfare)

⁸ ผลิตภัณฑ์อารักขาพืช (plant protection products) ได้แก่ สารป้องกันและกำจัดวัชพืช สารป้องกันและกำจัดแมลง สารป้องกันและกำจัดโรคพืช

- ด้านการแปรรูป การค้า และการบริการอาหารยั่งยืน เช่น การจัดทำแนวปฏิบัติที่ดีในการดำเนินธุรกิจ และกลยุทธ์ทางการตลาดสำหรับอุตสาหกรรมอาหาร (EU Code of Conduct on Responsible Food Business and Marketing Practices) เพื่อให้ภาคเอกชนนำไปปรับใช้ด้วยความสมัครใจ บนหลักการความรับผิดชอบต่อสังคม และการพัฒนาที่ยั่งยืน การปฏิรูป (reformulation) ผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูป โดยการกำหนดระดับปริมาณสูงสุดของสารอาหาร (nutrients) เฉพาะบางประเภท การปรับรูปแบบสารอาหาร (nutrient profile) เพื่อควบคุมสินค้าอาหารที่มีปริมาณเกลือ น้ำตาล และไขมันในระดับที่สูงเกินไป รวมถึงการทบทวนกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง เช่น เรื่องวัสดุที่สัมผัสอาหาร (food contact materials) เรื่องมาตรฐานด้านการตลาดสินค้าพืชผลทางการเกษตรและประมง (EU marketing standards)
- ด้านการบริโภคอาหารยั่งยืน เช่น ระเบียบว่าด้วยการติดฉลากแสดงข้อมูลโภชนาการบนหน้าผลิตภัณฑ์ (front-of-pack nutrition labelling) โดยจะกำหนดรูปแบบและหลักเกณฑ์การติดฉลากสินค้าอาหารให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน (harmonized) ในสหภาพยุโรป ซึ่งอาจประยุกต์ใช้ระบบฉลาก Nutri-Score ของฝรั่งเศส (รูปที่ 3) รวมถึงการกำหนดกรอบการจัดทำฉลากสินค้าอาหารที่ยั่งยืน (a sustainable food labelling framework) เพื่อกระตุ้นให้ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าอาหารที่ดีต่อสุขภาพและผ่านกระบวนการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและสังคม
- ด้านการกำจัดขยะอาหาร เช่น ระเบียบว่าด้วยการแสดงวันหมดอายุของผลิตภัณฑ์ (date marking) โดยกำหนดให้ระบุวันที่สินค้าอาหารนั้นหมดอายุ (use by date) และวันที่ควรบริโภคก่อน (best before date) เพื่อลดการสูญเสียอาหาร

ภาพที่ 2.6 รูปแสดงตัวอย่างระบบฉลาก Nutri-Score ที่หลายประเทศในยุโรปนำมาใช้
ที่มา: <https://www.nestle.com/>

หมายเหตุ: โดยใช้สัญลักษณ์แถบสี 5 แถบ และตัวอักษร (A-E) เพื่อแสดงระดับคุณค่าทางโภชนาการอาหารจากมากที่สุด (A สีเขียว) ไปถึงน้อยที่สุด (E สีแดง)

2.3.2 ระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืนของสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศมหาอำนาจที่มีบทบาทนำในเวทีเจรจาระหว่างประเทศด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยเฉพาะประเด็นที่ต้องการให้มีพันธกรณีสำหรับประเทศกำลังพัฒนาในการร่วมลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก รวมทั้งการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนต้องแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ สหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นหนึ่งในตลาดคู่ค้าที่สำคัญของไทยได้กำหนดมาตรการและกฎระเบียบเพื่อผลักดันภาคธุรกิจอุตสาหกรรมให้เห็นความสำคัญในการดูแลสิ่งแวดล้อมและสังคมเพื่อขับเคลื่อนประเทศไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

5. กฎหมายว่าด้วยการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำเพื่อคุ้มครองสัตว์ทะเลเลี้ยงลูกด้วยนม (Marine Mammal Protection Act: MMPA)

เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2560 สหรัฐอเมริกาได้ประกาศบังคับใช้กฎหมายเพื่อป้องกันการจับสัตว์น้ำพลอยจับ (Bycatch) เลี้ยงลูกด้วยนม เช่น วาฬ โลมา พะยูน จากการทำประมงเชิงพาณิชย์ โดยหน่วยงานการประมงทางทะเลของสำนักงานการบริหารมหาสมุทรและบรรยากาศแห่งชาติ (National Oceanic and Atmospheric Administration's National Marine Fisheries Service: NOAA Fisheries) ได้เสนอกฎหมายดังกล่าว เพื่อห้ามการนำเข้าสินค้าอาหารทะเลจากประเทศผู้ทำการประมงที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสัตว์น้ำเลี้ยงลูกด้วยนมในทะเลเกินกว่าค่ามาตรฐานที่อนุญาต โดยกำหนดให้ประเทศที่ส่งออกปลาและผลิตภัณฑ์ปลาไปยังตลาดสหรัฐอเมริกาจะต้องแสดงให้เห็นว่ากระบวนการจับปลาได้มีการฆ่าหรือสร้างการบาดเจ็บร้ายแรงแก่สัตว์น้ำเลี้ยงลูกด้วยนมในทะเล

ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กฎหมายดังกล่าวได้กำหนดระยะเวลาในการผ่อนผัน 5 ปี เพื่อให้ประเทศแหล่งผลิตและส่งออกที่จับสัตว์น้ำมีเวลาในการปรับตัวและเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับข้อกำหนดภายใต้ MMPA โดยจะมีผลบังคับใช้อย่างสมบูรณ์ภายในปี 2565 ซึ่งประเทศผู้ส่งออกจะต้องติดตามและตรวจสอบการทำประมง และสำรวจข้อมูลประชากรสัตว์น้ำเลี้ยงลูกด้วยนมในทะเล รวมทั้งต้องปรับเปลี่ยนอุปกรณ์จับปลาตามความจำเป็นและยับยั้งการจับปลาในบางพื้นที่ ซึ่งล่าสุด NOAA Fisheries ได้ประกาศ interim final rule เพื่อขยายเวลาให้กับผู้ทำประมงต่างประเทศในการสมัครและรับการเปรียบเทียบมาตรฐานในการทำประมงเชิงพาณิชย์ โดยผู้ทำประมงที่สามารถส่งใบสมัครได้ภายในระยะเวลาที่กำหนดจะได้รับการดำเนินการเปรียบเทียบจนแล้วเสร็จภายในวันที่ 31 ธันวาคม 2565 ซึ่งหากประเมินแล้วพบว่าการใช้มาตรการลดผลกระทบจากการทำประมงและมาตรการคุ้มครองสัตว์ทะเลเลี้ยงลูกด้วยนมของประเทศใดไม่เพียงพอตามข้อกำหนดหรือไม่เทียบเท่ากับระบบของสหรัฐอเมริกา (Comparability findings) ประเทศนั้นจะไม่สามารถส่งสัตว์น้ำหรือผลิตภัณฑ์จากสัตว์น้ำไปยังตลาดสหรัฐอเมริกาได้

6. กฎระเบียบว่าด้วยการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศ (The Enhancement and Standardization of Climate-Related Disclosures for Investors)

เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2565 สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ของสหรัฐอเมริกา (Securities and Exchange Commission: SEC) ได้เสนอกฎระเบียบใหม่ (proposed rules) โดยประกาศลงใน Federal Register เพื่อเปิดรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ ซึ่งกฎระเบียบดังกล่าวอยู่ภายใต้ Securities Act of 1933 และ Securities Exchange Act of 1934 โดยกำหนดให้บริษัทเอกชนต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงต่อสภาพภูมิอากาศในกระบวนการดำเนินธุรกิจและระบบห่วงโซ่อุปทาน เช่น ข้อมูลการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ความเครียดของน้ำ (water stress)⁹ โดยให้รายงานข้อมูลดังกล่าวในรูปแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์ (registration statements) และรายงานประจำปีของบริษัท ซึ่งอยู่ระหว่างการเปิดรับฟังความเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำข้อกำหนดเพิ่มเติมในการเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

7. กฎหมายการห้ามนำเข้าสินค้าที่ผลิตจากแรงงานบังคับหรือแรงงานจากการค้ามนุษย์ (Prohibition on importation of goods made with convict labor, forced labor, or indentured labor)

เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2559 สหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมาย Trade Facilitation and Trade Enforcement Act of 2015 (TFTEA 2015) โดยมีผลบังคับใช้กับสินค้าที่นำเข้ามาในสหรัฐอเมริกาครอบคลุมทุกรายการสินค้าจากทุกประเทศ ทั้งนี้ ภายใต้มาตรา 910 ของกฎหมายดังกล่าว กำหนดให้ยกเลิกข้อยกเว้นเรื่องการห้ามนำเข้าสินค้าที่เชื่อว่าใช้แรงงานบังคับในการผลิตมาในสหรัฐอเมริกา ซึ่งบทบัญญัติเดิมได้เคยยกเว้นในกรณีที่สินค้านั้นมีการผลิตในสหรัฐอเมริกาไม่เพียงพอ และให้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 11 มีนาคม 2559 โดยหน่วยงานศุลกากรและป้องกันพรมแดน (Customs and Border Protection: CBP) มีอำนาจหน้าที่ในการห้ามนำเข้าสินค้าเมื่อได้รับข้อร้องเรียนและพิจารณาแล้วว่ามีความน่าเชื่อถือ หน่วยงาน CBP จะประสานงานกับสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองและศุลกากร (Immigration and Customs Enforcement: ICE) เพื่อดำเนินการสืบสวนหาข้อเท็จจริง และหากเชื่อได้ว่าสินค้าของบริษัทที่ถูกร้องเรียนมาจากการใช้แรงงานบังคับจริง หน่วยงาน CBP จะแจ้งข้อมูลให้ท่าเรือทุกแห่งเฝ้าระวังการนำเข้าสินค้าใน shipment ของบริษัทต้องสงสัย และดำเนินการกักสินค้าชั่วคราวหากพบการนำเข้าดังกล่าว ซึ่งผู้นำเข้ามีสิทธิที่จะส่งออกสินค้าที่ถูกกักชั่วคราวไปยังประเทศอื่นแทน หรือจะยื่นเอกสารหลักฐานเพื่อแสดงว่าสินค้านั้นไม่ได้มาจากการใช้แรงงานบังคับ ภายใน 3 เดือน นับตั้งแต่วันที่นำเข้า ทั้งนี้ หากหน่วยงาน CBP พิจารณาเห็นพ้องตามหลักฐานนั้น จะสั่งการให้ปล่อยสินค้าและให้ดำเนินการกระบวนการนำเข้าสินค้าได้ตามปกติ แต่หากพิจารณาว่าสินค้านั้นมาจากการใช้แรงงานบังคับจริง ท่าเรือแห่งนั้นจะต้องดำเนินการยึดสินค้านั้นไว้ทำลาย

⁹ ความเครียดของน้ำ (water stress) เป็นข้อมูลที่บ่งชี้ถึงสถานการณ์การขาดแคลนน้ำสำหรับใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม และภาคครัวเรือน

หรือขายทอดตลาดตามขั้นตอนกฎหมายของสหรัฐอเมริกาต่อไป และหน่วยงาน CBP จะต้องออกประกาศผลการพิจารณาลงใน Customs Bulletin และ Federal Register ซึ่งจะมีผลระงับการนำเข้าสินค้านั้นอย่างถาวรจนกว่าจะได้รับการเพิกถอน ขณะเดียวกันหากผู้นำเข้าไม่สามารถจัดส่งเอกสารหลักฐานได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด ท่าเรือแห่งนั้นจะต้องมีหนังสือถึงผู้นำเข้าดังกล่าวเพื่อแจ้งห้ามการนำเข้าสินค้ามายังสหรัฐอเมริกา ซึ่งผู้นำเข้าจะต้องดำเนินการส่งสินค้าออกจากท่าเรือ ภายใน 60 วัน นับแต่วันที่มีหนังสือแจ้ง หากไม่ปฏิบัติตาม สินค้านั้นจะถูกทำลายตามขั้นตอนกฎหมายต่อไป เว้นแต่จะมีการยื่นอุทธรณ์

2.3.3 ระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืนของสาธารณรัฐประชาชนจีน

จีนได้ให้ความสำคัญอย่างมากกับการขับเคลื่อนประเทศให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยตั้งเป้าหมายในการเป็นประเทศที่มีความเป็นกลางทางคาร์บอน (carbon neutrality) และลดการปล่อยคาร์บอนเหลือศูนย์ (net zero CO2) ภายในปี 2603 ผ่านการดำเนินกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง อาทิ

8. กฎหมายว่าด้วยภาษีคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (the Environmental Protection Tax Law)

เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2561 รัฐบาลจีนได้ประกาศบังคับใช้กฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดให้มีการจัดเก็บภาษีคุ้มครองสิ่งแวดล้อมจากสถานประกอบการและหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรสาธารณะที่ปล่อยมลพิษสู่สิ่งแวดล้อมโดยตรง ทั้งมลพิษทางน้ำ อากาศ เสียงรบกวนจากการก่อสร้าง และกากของเสียที่เป็นของแข็ง เพื่อปกป้องและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ลดการปล่อยมลพิษของภาคอุตสาหกรรม และส่งเสริมการพัฒนาระบบนิเวศที่สมบูรณ์ ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวนับเป็นมาตรการทางภาษีสีเขียว (green tax law) ฉบับแรกของจีนเพื่อคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ซึ่งภายหลังมีผลบังคับใช้ รัฐบาลจีนจึงได้ยกเลิกการเก็บค่าธรรมเนียมปล่อยสารมลพิษ (pollutants discharges fee) ที่ดำเนินการจัดเก็บมายาวนานกว่า 40 ปี เนื่องจากเป็นกฎหมายที่ล้าสมัยและค่าธรรมเนียมมีอัตราต่ำ รวมทั้งมีจุดอ่อนในทางปฏิบัติค่อนข้างมาก

กฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมฉบับใหม่ของจีนมีการปรับอัตราภาษีคุ้มครองสิ่งแวดล้อมจากการปล่อยมลพิษทางน้ำและทางอากาศเพิ่มขึ้น 10 เท่า ทั้งนี้ ให้เป็นอำนาจของหน่วยงานกำกับดูแลระดับท้องถิ่นหรือระดับมณฑลในการพิจารณากำหนดอัตราภาษีที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ ขณะที่ภาษีสำหรับมลพิษทางเสียงและกากของเสียยังคงกำหนดไว้ในอัตราเดิม นอกจากนี้กฎหมายฉบับดังกล่าวได้กำหนดสิทธิประโยชน์ทางภาษี (tax incentive) เพื่อจูงใจให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องลดปริมาณการปล่อยมลพิษสู่สิ่งแวดล้อม โดยการลดหย่อนภาษีร้อยละ 25 และ 50 สำหรับผู้ที่ปล่อยมลพิษในปริมาณที่ต่ำกว่าค่ามาตรฐานกำหนด ร้อยละ 30 และ 50 ตามลำดับ

9. ระเบียบเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานอาหารสีเขียว (Green Food Certification)

เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2558 ศูนย์พัฒนาอาหารสีเขียวของจีน (China Green Food Development Center: CGFDC) ได้ออกระเบียบใหม่เกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานอาหารสีเขียว (Green Food Certification) ซึ่งมีการแก้ไขขั้นตอนการออกใบรับรองและตราสัญลักษณ์สำหรับอาหารสีเขียว โดยกำหนดให้ใบรับรองต้องแสดงรายละเอียดข้อมูลที่สำคัญ เช่น ชื่อผลิตภัณฑ์ รหัสผลิตภัณฑ์ เครื่องหมายการค้า ชื่อผู้ผลิต วันที่ออกใบรับรอง อายุใบรับรอง โดยมีข้อความทั้งภาษาอังกฤษและภาษาจีน ทั้งนี้ CFGDC ในฐานะหน่วยงานออกใบรับรองอาหารสีเขียว “Green Food” จะอนุญาตให้ใช้หนึ่งใบรับรองและตราสัญลักษณ์สำหรับหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ได้รับอนุญาตเท่านั้น (รูปที่ 4) ซึ่งใบรับรอง “Green Food” มีอายุ 3 ปี โดยหน่วยงาน CFGDC จะมีการตรวจสอบประจำปีเพื่อพิจารณาการต่ออายุหรือการเพิกถอนใบรับรองดังกล่าวแล้วแต่กรณี ทั้งนี้ เมื่อปี 2538 กระทรวงเกษตรของจีน โดยหน่วยงาน CFGDC ได้แบ่งมาตรฐานอาหารสีเขียว ออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ อาหารสีเขียวระดับ AA ซึ่งหมายถึงอาหารที่ปราศจากการใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตโดยเด็ดขาด และอาหารสีเขียวระดับ A ซึ่งหมายถึงอาหารที่มีการกำหนดขั้นตอนการผลิตและจำกัดปริมาณการใช้สารเคมีในการเพาะปลูก แต่ต่อมาได้ยกเลิกการรับรองมาตรฐานอาหารสีเขียวระดับ AA โดยปรับใช้ข้อกำหนดตามมาตรฐานสินค้าอาหารออร์แกนิก (organic food) แทน ตั้งแต่ปี 2551

มาตรฐานอาหารสีเขียวถือเป็นมาตรฐานตามความสมัครใจ (voluntary standard) เพื่อควบคุมคุณภาพสินค้าอาหารและเครื่องดื่มที่มีความปลอดภัยและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม โดยผู้ยื่นขอการรับรองผลิตภัณฑ์อาหารสีเขียว ต้องเป็นนิติบุคคลเท่านั้น และต้องมีคุณสมบัติตรงตามเงื่อนไขที่กำหนด เช่น มีการดำเนินธุรกิจการผลิตและแปรรูปอาหารสีเขียวไม่ต่ำกว่า 1 ปี มีสภาพแวดล้อมของสถานประกอบการและความพร้อมทางเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิตอาหารสีเขียว นอกจากนี้ระเบียบดังกล่าวได้กำหนดขอบเขตของผลิตภัณฑ์อาหารที่เข้าข่ายการรับรองอาหารสีเขียว โดยผลิตภัณฑ์อาหารนั้นจะต้องผ่านการอนุมัติจากกระทรวงสาธารณสุขของจีนว่าเป็นสินค้าประเภทยาและอาหาร และจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าของจีนในประเภทที่ 5 (ยา) 29 (อาหาร) 30 (อาหารสำเร็จรูป) 31 (อาหารสัตว์) 32 (เครื่องดื่มปราศจากแอลกอฮอล์) และ 33 (สุรา ไวน์ และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์) ทั้งนี้ ไม่อนุญาตให้การรับรองอาหารสีเขียวกับผลิตภัณฑ์อาหารที่ผ่านกระบวนการผลิตด้วยเทคโนโลยีดัดแปลงพันธุกรรม (GMOs)

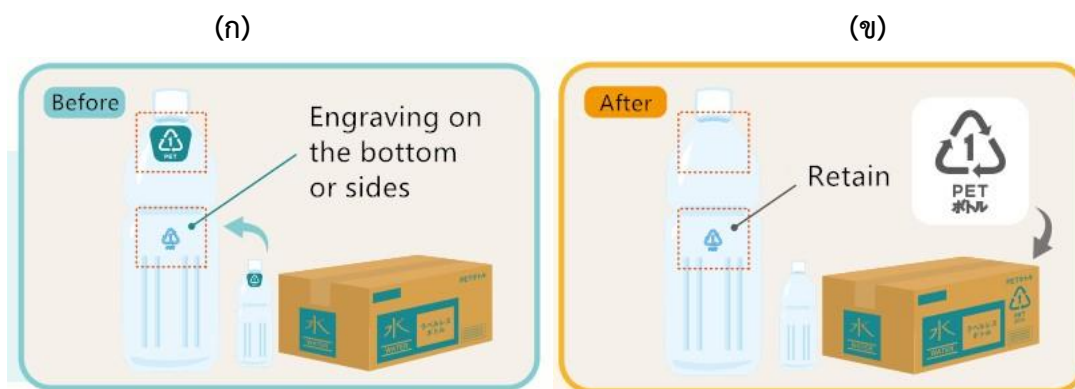
ภาพที่ 2.7 ตัวอย่างใบรับรองและตราสัญลักษณ์บนผลิตภัณฑ์อาหารสีเขียวที่วางจำหน่ายในตลาดจีน
ที่มา: <http://en.hyflour.com/> และ <https://cheerday.en.made-in-china.com/>

2.3.4 ระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืนของประเทศญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นเป็นอีกหนึ่งประเทศที่ให้ความสนใจกับการพัฒนาที่ยั่งยืนเช่นเดียวกับหลายประเทศทั่วโลก โดยภาคธุรกิจอุตสาหกรรมจำนวนมากต่างมุ่งเน้นการประกอบกิจการที่ไม่ได้เพียงแต่แสวงหาผลกำไรเท่านั้น แต่ได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาลด้วย ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นได้กำหนดมาตรการและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน อาทิ

10. กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Act on the Promotion of Effective Utilization of Resources)

เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2563 กระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรม (Ministry of Economic, Trade and Industry: METI) ประเทศญี่ปุ่น ได้ประกาศกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Act on the Promotion of Effective Utilization of Resources) ฉบับแก้ไข เพื่อลดปริมาณขยะพลาสติกที่เกิดจากฉลากสินค้า ซึ่งนอกจากจะช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังเป็นการลดต้นทุนค่าแรงงานในการลอกฉลากพลาสติกที่ติดสินค้าเหล่านั้นด้วย โดยมีการปรับแก้ในระเบียบการแสดงเครื่องหมายบนผลิตภัณฑ์ที่ไม่ต้องติดฉลากสินค้า (label-less products) ซึ่งเดิมกำหนดให้ผลิตภัณฑ์ขวดพลาสติกชนิด PET ที่บรรจุเครื่องดื่ม ไวน์ และเครื่องปรุงรส จะต้องพิมพ์หรือติดฉลากเครื่องหมายรีไซเคิลที่ด้านข้างสินค้าและต้องปั๊มเครื่องหมายรีไซเคิลนั้นที่ด้านข้างหรือด้านล่างขวด แต่กฎหมายฉบับใหม่ได้กำหนดให้ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายถึงผู้บริโภคคนสุดท้ายแบบจำนวนหลายหน่วยสินค้าและบรรจุรวมในกล่องลูกฟูกขึ้นนอกซึ่งไม่นับรวมสินค้าที่จำหน่ายปลีกต้องแสดงเครื่องหมายรีไซเคิล โดยการปั๊มลงบนขวดพลาสติกชนิด PET ที่ด้านข้างหรือด้านล่างของขวดบรรจุแทนการติดฉลากพลาสติก และต้องพิมพ์ ปั๊ม หรือติดฉลากเครื่องหมายนั้นบนกล่องบรรจุภัณฑ์ขึ้นนอกด้วย ทั้งนี้ เครื่องหมายรีไซเคิลต้องระบุหมวดบรรจุภัณฑ์ย่อยให้ถูกต้อง เช่น ขวดพลาสติกชนิด PET อยู่ในหมวด 1 ボトル

ภาพที่ 2.8 รูปแสดงการแสดงเครื่องหมายรีไซเคิลสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ไม่ต้องติดฉลากสินค้าในญี่ปุ่น

(ก) ก่อนปรับแก้กฎหมาย (ข) หลังปรับแก้กฎหมาย

บทที่ 3

สถานการณ์ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) ในอุตสาหกรรมอาหารไทย

3.1 นโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) ของประเทศไทย

ในปี 2558 ประเทศไทยได้ตั้งคณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (กพย.) เพื่อขับเคลื่อนพันธกิจตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: SDGs) ให้เกิดเป็นรูปธรรมภายในปี 2573 ตามที่รัฐบาลไทยได้ร่วมลงนามไว้กับองค์การสหประชาชาติ โดยมีเป้าหมาย 3 ประการ คือ การเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic growth) ความครอบคลุมทางสังคม (Social inclusion) และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Environmental protection) ในทางปฏิบัติ ประเทศไทยได้ดำเนินการในแต่ละด้านเป็นระยะเวลานานแล้ว ผ่านนโยบายการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์ต่างๆ ในหลายมิติ เช่น

- **นโยบายการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมสีเขียว (Green Industry) ของกระทรวงอุตสาหกรรม** ที่ดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมตั้งแต่ปี 2554 ที่ได้ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทยให้ เป็นไปในแนวทางดังกล่าว โดยเน้นการพัฒนาพื้นที่เมืองตามศักยภาพด้านทรัพยากรและโครงสร้างด้าน กายภาพ เพิ่มผลผลิต สามารถแข่งขันได้ในเชิงธุรกิจการค้าลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีความปลอดภัย อาชีวอนามัยและความรับผิดชอบต่อสังคมควบคู่กันไปด้วย เป็นการพัฒนาที่สร้างความสมดุลทั้งทางด้าน เศรษฐกิจสิ่งแวดล้อมและสังคม ทำให้อุตสาหกรรมอยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างเป็นสุขและยั่งยืน ปัจจุบัน การพัฒนาอุตสาหกรรมสีเขียวดำเนินงานผ่านกลไกคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมสีเขียว และมีการขยายขอบเขตการพัฒนาอุตสาหกรรมให้เน้นบทบาทความรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชนมากขึ้นผ่านอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ (Eco Industry)
- **โมเดลเศรษฐกิจ BCG (BCG Model)¹⁰** เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม ที่เน้นการพัฒนา 3 มิติ ไปพร้อมกัน ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) ที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยเน้นการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ที่คำนึงถึงการนำวัสดุต่าง ๆ กลับมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด และทั้ง 2 เศรษฐกิจนี้ อยู่ภายใต้เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการพัฒนา เศรษฐกิจเท่านั้น แต่ต้องพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและการรักษาสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลให้ เกิดความมั่นคงและยั่งยืนไปพร้อมกัน โดยเปลี่ยนข้อได้เปรียบที่ไทยมีจากความหลากหลายทางชีวภาพ

¹⁰ <https://www.bcg.in.th/background>

และวัฒนธรรม ให้เป็นความสามารถในการแข่งขันด้วยนวัตกรรม เพื่อให้เกิดเศรษฐกิจ BCG ที่เติบโต แข่งขันได้ในระดับโลก เกิดการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ ชุมชนเข้มแข็ง มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

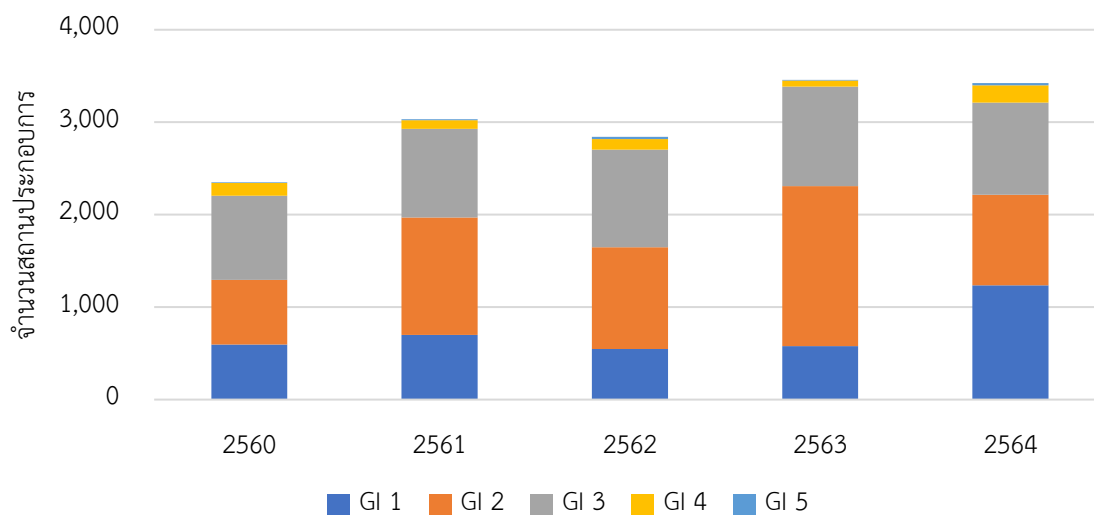
- **ผ่านกลไกตลาดทุน หรือตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย** ได้สนับสนุนและยกระดับการดำเนินงานด้านความยั่งยืนของบริษัทจดทะเบียนมาโดยตลอด โดยมุ่งหวังให้บริษัทจดทะเบียนมีการกำกับดูแลกิจการที่ดี มีการบริหารจัดการความเสี่ยงตลอดห่วงโซ่อุปทานและสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการเติบโตบนเส้นทางธุรกิจได้ในระยะยาว ตามแนวทางที่กำหนดใน “คู่มือการพัฒนาธุรกิจเพื่อความยั่งยืนสำหรับบริษัทจดทะเบียน” (Corporate Sustainability Guide for Listed Companies)¹¹ เป็นส่วนหนึ่งของเจตนารมณ์ของตลาดหลักทรัพย์ฯ ที่มุ่งยกระดับการดำเนินงานด้านความยั่งยืนของธุรกิจ โดยคณะกรรมการบริษัทและผู้บริหารของบริษัทจดทะเบียนสามารถนำคู่มือนี้ไปใช้กำหนดนโยบายกลยุทธ์ แผนการดำเนินงาน และเปิดเผยข้อมูลผลการดำเนินงานด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดีและการพัฒนาธุรกิจสู่ความยั่งยืน ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงาน สร้างภูมิคุ้มกันและนำพาธุรกิจให้ก้าวข้ามผ่านช่วงวิกฤตและปัจจัยความท้าทายต่างๆ ที่เข้ามา มีผลกระทบต่อการทำธุรกิจ

3.2 สถานการณ์การพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) ในอุตสาหกรรมอาหารไทย

สำหรับประเทศไทย การดำเนินธุรกิจแบบยั่งยืนพบเห็นได้ในสถานประกอบการขนาดใหญ่และเป็นบริษัทชั้นนำในสาขาอุตสาหกรรมต่างๆ ที่ส่วนใหญ่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) รวมถึงกิจการจำนวนหนึ่งที่ได้รับการพัฒนาภายใต้นโยบายการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมสีเขียว (Green Industry) ของกระทรวงอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม ความครอบคลุมและระดับของความยั่งยืนนั้น จะมีความเข้มข้นแตกต่างกันไป ตามกลุ่มที่ได้รับการรับรองอุตสาหกรรมสีเขียวที่จำแนกเป็น 5 ระดับ คือ ระดับที่ 1 (GI 1) จนถึงระดับที่ 5 (GI 5)

ด้านสถานการณ์ด้านความยั่งยืนผ่านนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมสีเขียว (Green Industry) ของกระทรวงอุตสาหกรรม พบว่า ในช่วงปีงบประมาณ 2560-2564 มีจำนวนสถานประกอบการที่ได้รับการรับรองอุตสาหกรรมสีเขียว ระดับที่ 1 (GI 1) ถึงระดับที่ 5 (GI 5) รวมกว่า 15,000 ราย ซึ่งสถานประกอบการที่มีความต้องการเข้าสู่การดำเนินงานตามแนวทางอุตสาหกรรมสีเขียวมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น

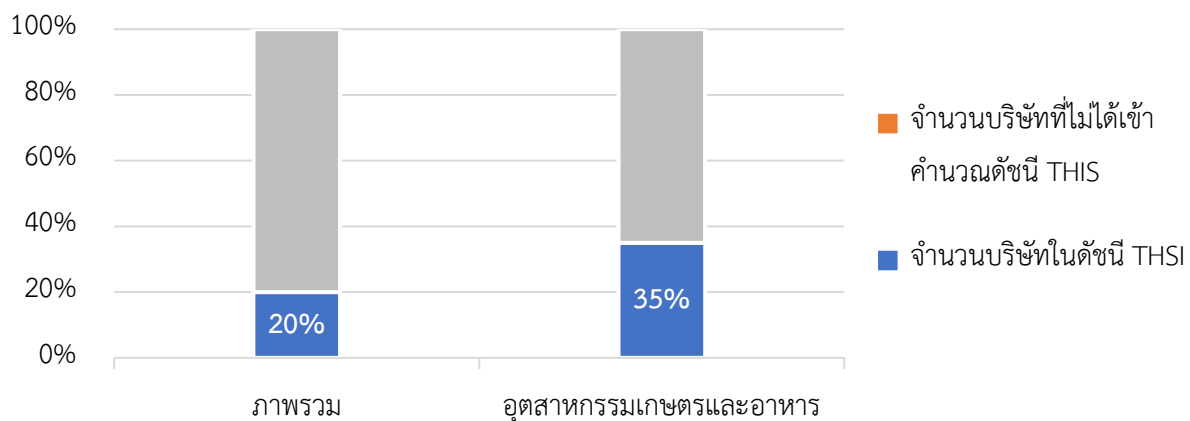
¹¹ <https://www.setsustainability.com/download/32jt9usirmoqa7w>

ภาพที่ 3.1 จำนวนสถานประกอบการที่ได้รับการรับรองอุตสาหกรรมสีเขียวในช่วงปีงบประมาณ 2560-2564
ที่มา: กรมโรงงานอุตสาหกรรม https://greenindustry.diw.go.th/webgi/nameindustry_list/

สำหรับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้กำหนดดัชนีหุ้นยั่งยืน เรียกว่า ดัชนี THSI (Thailand Sustainability Investment) เป็นรายชื่อของบริษัทจดทะเบียนที่ดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม สังคม และบรรษัทภิบาล (Environmental, Social and Governance หรือ ESG) ซึ่งเป็นอีกทางเลือกสำหรับผู้ลงทุนที่ต้องการลงทุนตามแนวคิดการลงทุนอย่างยั่งยืนที่น่าปัจจัยด้าน ESG มาประกอบการตัดสินใจลงทุนควบคู่ไปกับการวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงินของบริษัท เพื่อสร้างผลตอบแทนอย่างต่อเนื่องในระยะยาว

ในปี 2565 มีบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวน 170 บริษัท ที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาอยู่ในดัชนี THSI โดยมีกลุ่มอุตสาหกรรมที่มีจำนวนบริษัทจดทะเบียนสูงสุด ได้แก่ กลุ่มบริการ 33 บริษัท กลุ่มทรัพยากร 28 บริษัท กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง 27 บริษัท กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร 22 บริษัท หรือคิดเป็นร้อยละ 35 ของบริษัทอาหารทั้งหมด 62 ราย ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งสูงกว่าภาพรวมที่อยู่ที่ร้อยละ 20

ภาพที่ 3.2 สัดส่วนจำนวนบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่ได้รับการคัดเลือกในการคำนวณดัชนีหุ้นยั่งยืน หรือ ดัชนี THSI ในปี 2565

ที่มา: ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, มิถุนายน 2565

สำหรับผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารที่มีแนวโน้มดำเนินธุรกิจไปสู่แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนในส่วนอื่นๆ และมีแนวโน้มที่มีสำเร็จที่เป็นรูปธรรมในระยะข้างหน้า ส่วนหนึ่งจะเป็นที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ปัจจุบันมีจำนวน 62 ราย (รวม 22 รายในดัชนี THSI) ประกอบด้วย

- ผู้ประกอบการในหมวดธุรกิจ “อาหารและเครื่องดื่ม” จำนวน 46 ราย
- ผู้ประกอบการในหมวดธุรกิจ “การเกษตร” จำนวน 9 ราย
- ผู้ประกอบการในตลาดหลักทรัพย์ “เอ็ม เอ ไอ (MAI)” จำนวน 6 ราย
- ผู้ประกอบการในหมวดธุรกิจ “พลังงานและสาธารณูปโภค” จำนวน 1 ราย

ตารางที่ 3.1 จำนวนผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่มีแนวโน้มดำเนินธุรกิจไปสู่แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน

	อาหารและ เครื่องมือ	ธุรกิจ การเกษตร	ตลาด MAI	พลังงานและ สาธารณูปโภค	รวม
TSIC 10120 / TSIC 1013 : การฆ่าสัตว์ปีกและ การผลิตเนื้อสัตว์ปีกสด แช่เย็นหรือแช่แข็ง / การ ผลิตผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์และเนื้อสัตว์ปีก	4	1			5
TSIC 1021 / TSIC 1022 : การผลิตสัตว์น้ำและ ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำสด แช่เย็นหรือแช่แข็ง / การ ผลิตสัตว์น้ำบรรจุกระป๋อง	5				5
TSIC 1030 / TSIC 10303 : การแปรรูปและการ ถนอมผลไม้และผัก / การผลิตน้ำผลไม้และน้ำผัก	7				7
TSIC 10411 : การผลิตน้ำมันถั่วเหลือง	1				1
TSIC 10420 : การผลิตน้ำมันปาล์ม	2	4			6
TSIC 1050 : การผลิตผลิตภัณฑ์นม			1		1
TSIC 10622 : การผลิตสตาร์ทอัพจากมันสำปะหลัง*		1		1	2
TSIC 10711 : การผลิตขนมปังเค้กและเพสตรี	3		1		4
TSIC 10721 / TSIC 10722 : การผลิตน้ำตาลดิบ จากอ้อย / การผลิตน้ำตาลบริสุทธิ์	4				4
TSIC 10743 : การผลิตผลิตภัณฑ์อาหารจำพวก แป้งชนิดสำเร็จรูปและกึ่งสำเร็จรูป	1				1
TSIC 1077 : การผลิตเครื่องปรุงอาหารประจำโต๊ะ และเครื่องประกอบอาหาร	1		1		2
TSIC 10791 : การผลิตขนมขบเคี้ยว/กรุบกรอบ	3				3
TSIC 10799 : การผลิตผลิตภัณฑ์อาหารอื่นๆ	7		2		9
TSIC 1080 : การผลิตอาหารสัตว์สำเร็จรูป		3	1		4
TSIC 11042 : การผลิตน้ำอัดลมและโซดา	2				2
TSIC 11044 : การผลิตเครื่องมือให้พลังงาน รวมถึงเครื่องมือเคลื่อนที่	2				2
TSIC 11049 : การผลิตเครื่องมือไม่มีแอลกอฮอล์ เช่น เครื่องดื่มรสผลไม้	4				4
รวม	46	9	6	1	62

ที่มา: ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, มิถุนายน 2565

หมายเหตุ: * มี 1 บริษัทอยู่ในกลุ่มพลังงานและสาธารณูปโภค แต่รายได้หลักของกิจการส่วนใหญ่มาจากแป้งมันสำปะหลัง
และผลิตภัณฑ์

ในระดับโลก กระแสการพัฒนาตลาดทุนอย่างยั่งยืนได้รับการตอบรับอย่างดี โดยเฉพาะในช่วงที่โลกเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงจากสถานการณ์โควิด-19 ที่เสี่ยงต่อความอยู่รอดของธุรกิจและความเสี่ยงในภาคการลงทุน ทำให้ตลาดทุนทั่วโลกตื่นตัวกับการนำประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Environmental, Social and Governance หรือ ESG) มาเป็นส่วนหนึ่งในการตัดสินใจลงทุน

นอกจากนี้ บริษัทจดทะเบียนไทยยังมีผลงานด้านความยั่งยืนที่โดดเด่นระดับสากล โดยในปี 2564 มี 24 บริษัทจดทะเบียนไทยที่ได้รับการประเมินให้เข้าไปสู่การคำนวณดัชนีความยั่งยืนดาวโจนส์ (Dow Jones Sustainability Indices: DJSI) ซึ่งเป็นดัชนีความยั่งยืนสากล ในส่วนของอุตสาหกรรมอาหารนั้น มีบริษัทไทย 3 รายที่ได้รับการบรรจุในการคำนวณดัชนีความยั่งยืนดาวโจนส์ ได้แก่ บริษัท เจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด มหาชน (CPF) บริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด มหาชน (CPALL) และบริษัท ไทยยูเนี่ยน โฟรเซ่น จำกัด มหาชน

3 บริษัทอุตสาหกรรมอาหารของไทย

ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่ได้รับคัดเลือกให้อยู่ในดัชนีความยั่งยืนดาวโจนส์ (Dow Jones Sustainability Index: DJSI) ประจำปี 2564

ภาพที่ 3.3 บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยจำนวน 3 ราย ที่ได้รับคัดเลือกให้อยู่ในดัชนีความยั่งยืนดาวโจนส์ (Dow Jones Sustainability Index: DJSI) ประจำปี 2021

ที่มา: https://classic.set.or.th/en/news/econ_mkt_dev/files/202207_SET_Focus.pdf

3.3 ระเบียบกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) ในอุตสาหกรรมอาหารไทย

การดำเนินธุรกิจตามแนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืนตามกรอบ ESG นั้น ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอาหารไทยได้ดำเนินการระบบการจัดการตามมาตรฐาน ISO 9001, มาตรฐานการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม ISO 14001 (Environmental Management System: EMS) และมาตรฐานอื่น ๆ ทั้งมาตรฐานสากล และมาตรฐานของประเทศที่เป็นคู่ค้าหลัก เป็นต้น ซึ่งเป็นไปตามที่ผู้ประกอบการเห็นสมควรภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ในทางปฏิบัติผู้ประกอบการมักจะมีการจัดตั้งทีมที่ปรึกษาด้านความยั่งยืน (Sustainability Advisory Council) ที่มาจากคณะกรรมการบริษัท (Board of Directors) และจัดตั้งคณะทำงานด้านความยั่งยืน (Sustainability Committee) เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านความยั่งยืนภายใต้คณะกรรมการบริหารที่จะมีการกำหนดกลยุทธ์และแผนงานที่ชัดเจน

มาตรฐานภาคบังคับและมาตรฐานสมัครใจที่เกี่ยวข้องกับ ESG กระจายอยู่ในหลายหน่วยงานตามภารกิจของหน่วยงาน เช่น

- ข้อกำหนดมาตรฐานแรงงานไทย มรท.8001-2563 กระทรวงแรงงาน
- มาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001
- ระบบการจัดการอาชีวอนามัยและความปลอดภัย (Occupational Health and Safety Management System: OHSMS) มอก./OHSAS 18001
- มาตรฐานระบบจัดการด้านพลังงานมาตรฐานสากล ISO 50001 (EnMS)
- มาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้ประกอบการ (Corporate Social Responsibility, Department of Industrial Work: CSR-DIW) (ประยุกต์จาก ISO 26001 ตั้งแต่ปี 2550)
- การรับรองระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (EMS for SMEs) EMS for SMEs ขั้นที่.....
- ระบบมาตรฐานโรงงานอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ (Eco Factory)
- ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองฉลากเขียว

บทที่ 4

วิเคราะห์ผลกระทบระเบียบกฎหมายเกณฑ์ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่จะมีต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย

4.1 เกณฑ์วิเคราะห์ผลกระทบมาตรการด้านความยั่งยืน (ESG)

จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัยและข้อมูลจากแบบสำรวจ ได้ข้อสรุปลักษณะมาตรการด้านความยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้า ที่คาดว่าจะส่งผลกระทบรุนแรงต่ออุตสาหกรรมอาหาร และใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ผลกระทบเพื่อการเตือนภัย (Early warning) ต่อภาคอุตสาหกรรมอาหารของไทย 6 ข้อ ดังนี้

- 1) เนื้อหาหรือสาระสำคัญของกฎหมายยังไม่ชัดเจน
- 2) ยังไม่กำหนดวันบังคับใช้ ส่งผลต่อการเตรียมมาตรการรับมือของผู้ประกอบการ
- 3) กำหนดบทลงโทษรุนแรง
- 4) มีการนำร่องในบางสาขาอุตสาหกรรม จึงเกิดความกังวลว่าอาจขยายขอบเขตการบังคับใช้ครอบคลุมอุตสาหกรรมอาหารได้ในอนาคต
- 5) มีการบังคับใช้เป็นการทั่วไป ซึ่งจะกระทบต่อแนวทางหรือวิธีการปฏิบัติ รวมถึงแนวทางการปรับตัวของสถานประกอบการในแต่ละสาขาอุตสาหกรรมแตกต่างกันไปตามโครงสร้างธุรกิจและธรรมชาติทางธุรกิจ
- 6) เป็นระเบียบกฎหมายที่ครอบคลุมประเด็นด้านความยั่งยืนทุกด้านทั้งด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental) สังคม (Social) และธรรมาภิบาล (Governance) ซึ่งยากในทางปฏิบัติและเกิดการทับซ้อนกับระเบียบอื่นที่มีอยู่แล้ว

ภาพที่ 4.1 ลักษณะมาตรการที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหาร
ที่มา: ฝ่ายวิจัยและกลยุทธ์ สถาบันอาหาร

4.2 ผลกระทบระเบียบกฎเกณฑ์การพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศคู่ค้าสำคัญต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย

กรณีระเบียบกฎหมายที่มีผลบังคับใช้แล้ว หรือกำหนดวันเวลาในการบังคับใช้ที่แน่ชัดแล้ว รวมถึง (ร่าง) กฎหมายที่มีรายละเอียดเนื้อหาเบื้องต้น ประกอบด้วย 7 มาตรการ ได้แก่

มาตรการที่ 1 ระเบียบว่าด้วยการห้ามนำเข้าและส่งออกสินค้าโภคภัณฑ์และผลิตภัณฑ์แปรรูปที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าในตลาดสหภาพยุโรป (Towards deforestation-free commodities and products in the EU)

หลักการ/ที่มาของกฎหมาย : ส่งเสริมการบริโภคสินค้าที่ไม่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อใช้เป็นที่ดินทำการเกษตร จะต้องมีการตรวจสอบและประเมินสินค้า (due diligence system) โดยระบุแหล่งที่มาของสินค้าอย่างชัดเจนและพิสูจน์ได้ว่าเป็นสินค้าที่ปลอดการทำลายป่า

สาขาอุตสาหกรรมที่บังคับใช้ : อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและแปรรูปเนื้อวัว โกโก้ กาแฟ ปาล์มน้ำมัน ถั่วเหลือง และไม้ การนำเข้าและส่งออกสินค้าโภคภัณฑ์ จำนวน 6 ประเภท รวมถึงผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสินค้านี้

EU2. ระเบียบว่าด้วยการห้ามนำเข้าและส่งออกสินค้าโภคภัณฑ์และผลิตภัณฑ์แปรรูปที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าในตลาดสหภาพยุโรป (Towards deforestation-free commodities and products in the EU)

ด้านความยั่งยืนที่เน้น	E	✓
	S	
	G	
วันที่บังคับใช้	คาดว่าจะในปี 2566 (รายละเอียดปรับตัว 2 ปี, รายละเอียด 1 ปี)	
บทลงโทษ/ผลกระทบ	ไม่อนุญาตให้วางจำหน่ายสินค้านั้นในตลาดสหภาพยุโรปหรือส่งออกจากตลาดสหภาพยุโรป	
นัยยะต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย	ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมปาล์มน้ำมัน และอาหารแปรรูปจากน้ำมันปาล์ม ที่ต้องแสดงหลักฐานว่าผลผลิตที่ได้มาจากพื้นที่เพาะปลูกก่อนปี 2564	
ระดับความรุนแรงของผลกระทบ	ต่ำ	
	กลาง	
	สูง	✓
โอกาสในการเกิด	ต่ำ	
	กลาง	
	สูง	✓
คาดการณ์ระดับผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย	ต่ำ	

EU2. ระบุว่าด้วยการห้ามนำเข้าและส่งออกสินค้าโภคภัณฑ์และผลิตภัณฑ์แปรรูปที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าในตลาดสหภาพยุโรป (Towards deforestation-free commodities and products in the EU)		
	กลาง	
	สูง	✓
สาขาอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบ	อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและแปรรูปเนื้อวัว โกโก้ กาแฟ ปาล์มน้ำมัน ถั่วเหลือง และไม้ การนำเข้าและส่งออกสินค้าโภคภัณฑ์ จำนวน 6 ประเภท รวมถึงผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสินค้าดังกล่าว	

มาตรการที่ 2 กฎระเบียบว่าด้วยการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศ (The Enhancement and Standardization of Climate-Related Disclosures for Investors)

หลักการ/ที่มาของกฎหมาย : การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงต่อสภาพภูมิอากาศในกระบวนการดำเนินธุรกิจ และระบบห่วงโซ่อุปทาน เช่น ข้อมูลการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ความเครียดของน้ำ (water stress)

สาขาอุตสาหกรรมที่บังคับใช้ : บริษัทในตลาดหลักทรัพย์สหรัฐฯ

US2. กฎระเบียบว่าด้วยการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศ (The Enhancement and Standardization of Climate-Related Disclosures for Investors)

ด้านความยั่งยืนที่เน้น	E	✓
	S	
	G	
วันที่บังคับใช้	4 พฤศจิกายน 2565	
บทลงโทษ/ผลกระทบ	ยังไม่ระบุ	
นัยยะต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย	ผลกระทบทางอ้อมต่อผู้ผลิตไทยที่เป็นซัพพลายเออร์	
ระดับความรุนแรงของผลกระทบ	ต่ำ	
	กลาง	✓
	สูง	
โอกาสในการเกิด	ต่ำ	
	กลาง	✓
	สูง	
คาดการณ์ระดับผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย	ต่ำ	
	กลาง	✓
	สูง	
สาขาอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบ	บริษัทในตลาดหลักทรัพย์สหรัฐฯ	

มาตรการที่ 3 กฎหมายว่าด้วยการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำเพื่อคุ้มครองสัตว์ทะเลเลี้ยงลูกด้วยนม (Marine Mammal Protection Act: MMPA)

หลักการ/ที่มาของกฎหมาย : เพื่อป้องกันการจับสัตว์น้ำพลอยจับ (By catch) เลี้ยงลูกด้วยนม เช่น วาฬ โลมา พะยูน
จากการทำประมงเชิงพาณิชย์

สาขาอุตสาหกรรมที่บังคับใช้ : อาหารทะเลแปรรูปและผลิตภัณฑ์เกี่ยวเนื่อง

US1. กฎหมายว่าด้วยการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำเพื่อคุ้มครองสัตว์ทะเลเลี้ยงลูกด้วยนม (Marine Mammal Protection Act: MMPA)		
ด้านความยั่งยืนที่เน้น	E	√
	S	
	G	
วันที่บังคับใช้	ภายในปี 2565	
บทลงโทษ/ผลกระทบ	ประเทศนั้นจะไม่สามารถส่งสัตว์น้ำหรือผลิตภัณฑ์จากสัตว์น้ำไปยังตลาดสหรัฐอเมริกาได้	
นัยยะต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย	กระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารทะเลแปรรูปของไทยที่พึ่งพิงการทำประมงและนำเข้าวัตถุดิบ	
ระดับความรุนแรงของผลกระทบ	ต่ำ	
	กลาง	
	สูง	√
โอกาสในการเกิด	ต่ำ	
	กลาง	
	สูง	√
คาดการณ์ระดับผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย	ต่ำ	
	กลาง	
	สูง	√
สาขาอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบ	อาหารทะเลแปรรูปและผลิตภัณฑ์เกี่ยวเนื่อง	

มาตรการที่ 4 กฎหมายการห้ามนำเข้าสินค้าที่ผลิตจากแรงงานบังคับหรือแรงงานจากการค้ามนุษย์ (Prohibition on importation of goods made with convict labor, forced labor, or indentured labor)

หลักการ/ที่มาของกฎหมาย : ส่งเสริมให้เกิดองค์การด้านสิทธิมนุษยชน ให้เกิดการใช้แรงงานโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

สาขาอุตสาหกรรมที่บังคับใช้ : สินค้าที่นำเข้ามาในสหรัฐอเมริกาครอบคลุมทุกรายการสินค้าจากทุกประเทศ

US3. กฎหมายการห้ามนำเข้าสินค้าที่ผลิตจากแรงงานบังคับหรือแรงงานจากการค้ามนุษย์ (Prohibition on importation of goods made with convict labor, forced labor, or indentured labor)

ด้านความยั่งยืนที่เน้น	E	
	S	✓
	G	
วันที่บังคับใช้		11 มีนาคม 2559
บทลงโทษ/ผลกระทบ		กักสินค้าชั่วคราว ยึดขายทอดตลาด และ ระงับนำเข้าถาวร
นโยบายต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย		อุตสาหกรรมอาหารที่เป็น Labor intensive
ระดับความรุนแรงของผลกระทบ	ต่ำ	
	กลาง	
	สูง	✓
โอกาสในการเกิด	ต่ำ	
	กลาง	✓
	สูง	
คาดการณ์ระดับผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย	ต่ำ	
	กลาง	✓
	สูง	
สาขาอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบ		สินค้าที่นำเข้ามาในสหรัฐอเมริกา ครอบคลุมทุกรายการสินค้าจากทุก ประเทศ

มาตรการที่ 5 กฎหมายว่าด้วยภาษีคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (the Environmental Protection Tax Law)

หลักการ/ที่มาของกฎหมาย : ปกป้องและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ลดการปล่อยมลพิษของภาคอุตสาหกรรม และส่งเสริมการพัฒนากระบวนการผลิตที่สมบูรณ์

สาขาอุตสาหกรรมที่บังคับใช้ : ทุกสาขา

CN1. กฎหมายว่าด้วยภาษีคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (the Environmental Protection Tax Law)		
ด้านความยั่งยืนที่เน้น	E	✓
	S	
	G	
วันที่บังคับใช้	1 มกราคม 2561	
บทลงโทษ/ผลกระทบ	ปรับอัตราภาษีคุ้มครองสิ่งแวดล้อมจากการปล่อยมลพิษทางน้ำและทางอากาศเพิ่มขึ้น 10 เท่า	
นัยยะต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย	มีบริษัทไทยที่เข้าไปลงทุนในจีนยังไม่มาก แต่อาจมีการขยายรายละเอียดถึงซัพพลายเออร์	
ระดับความรุนแรงของผลกระทบ	ต่ำ	✓
	กลาง	
	สูง	
โอกาสในการเกิด	ต่ำ	✓
	กลาง	
	สูง	
คาดการณ์ระดับผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย	ต่ำ	✓
	กลาง	
	สูง	
สาขาอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบ	ทุกสาขา	

มาตรการที่ 6 ระเบียบเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานอาหารสีเขียว (Green Food Certification)

หลักการ/ที่มาของกฎหมาย : มาตรฐานอาหารสีเขียวถือเป็นมาตรฐานตามความสมัครใจ (voluntary standard) เพื่อควบคุมคุณภาพสินค้าอาหารและเครื่องดื่มที่มีความปลอดภัยและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

สาขาอุตสาหกรรมที่บังคับใช้ : เฉพาะผู้ผลิตหรือผู้ลงทุนในประเทศจีน

CN2. ระเบียบเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานอาหารสีเขียว (Green Food Certification)

ด้านความยั่งยืนที่เน้น	E	✓
	S	✓
	G	
วันที่บังคับใช้	1 มกราคม 2558	
บทลงโทษ/ผลกระทบ	ยังไม่มีข้อมูล	
นัยยะต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย	กระทบน้อย	
ระดับความรุนแรงของผลกระทบ	ต่ำ	✓
	กลาง	
	สูง	
โอกาสในการเกิด	ต่ำ	✓
	กลาง	
	สูง	
คาดการณ์ระดับผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย	ต่ำ	✓
	กลาง	
	สูง	
สาขาอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบ	เฉพาะผู้ผลิต/ผู้ลงทุนในประเทศจีน	

มาตรการที่ 7 กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Act on the Promotion of Effective Utilization of Resources)

หลักการ/ที่มาของกฎหมาย : ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อลดปริมาณขยะพลาสติกที่เกิดจากฉลากสินค้า

สาขาอุตสาหกรรมที่บังคับใช้ : เครื่องดื่ม หรืออาหารในภาชนะ/ขวดบรรจุ

JP1. กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Act on the Promotion of Effective Utilization of Resources)

ด้านความยั่งยืนที่เน้น	E	√
	S	
	G	
วันที่บังคับใช้	31 มีนาคม 2563	
บทลงโทษ/ผลกระทบ	ทางแพ่ง	
นัยยะต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย	กระทบจำกัด	
ระดับความรุนแรงของผลกระทบ	ต่ำ	
	กลาง	√
	สูง	
โอกาสในการเกิด	ต่ำ	
	กลาง	
	สูง	√
คาดการณ์ระดับผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย	ต่ำ	
	กลาง	√
	สูง	
สาขาอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบ	เครื่องดื่ม หรืออาหารในภาชนะ/ขวดบรรจุ	

4.3 วิเคราะห์ผลกระทบเบื้องต้นเพื่อการเตือนภัย (Early warning)

ระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้าในขณะนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นกฎหมายที่อยู่ระหว่างการพิจารณา เนื้อหาหรือสาระสำคัญของกฎหมายยังไม่ชัดเจน ยังไม่กำหนดวันบังคับใช้ เป็นระเบียบกฎเกณฑ์ที่ครอบคลุมประเด็นด้านความยั่งยืนทุกด้านทั้งด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental) สังคม (Social) และบรรษัทภิบาล (Governance) อาจต้องติดตามความก้าวหน้าของระเบียบดังกล่าว รวมถึงการวิเคราะห์ผลกระทบเบื้องต้นเพื่อการเตือนภัย (Early warning) แก่ผู้ประกอบการในโอกาสต่อไป ประกอบด้วย 3 มาตรการ กล่าวคือ

มาตรการที่ 1 มาตรการปรับภาษีสินค้าที่ปล่อยคาร์บอนสูงก่อนข้ามพรมแดน (Carbon Border Adjustment Mechanism: CBAM)

หลักการ/ที่มาของกฎหมาย : กลไกชดเชยความได้เปรียบด้านต้นทุนการผลิตสินค้าชนิดเดียวกันที่ผลิตนอกสหภาพยุโรปให้เทียบเท่ากับสินค้าที่ผลิตในสหภาพยุโรป

สาขาอุตสาหกรรมที่บังคับใช้ : สินค้าส่งออก 5 กลุ่มที่มีปริมาณการปล่อย GHG สูง ได้แก่ ซีเมนต์ พลังงานไฟฟ้า ปุ๋ย เหล็กและเหล็กกล้า และอะลูมิเนียม

EU1. มาตรการปรับภาษีสินค้าที่ปล่อยคาร์บอนสูงก่อนข้ามพรมแดน (Carbon Border Adjustment Mechanism: CBAM)

ด้านความยั่งยืนที่เน้น	E	✓
	S	
	G	
วันที่บังคับใช้	1 มกราคม 2569	
บทลงโทษ/ผลกระทบ	จะต้องซื้อใบรับรองการปล่อยคาร์บอน (CBAM certificates) เพื่อเป็นค่าธรรมเนียมหรือค่าปรับในการปล่อย GHG จากกระบวนการผลิตสินค้า	
นโยบายต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย	อาจขยายขอบเขตการบังคับใช้ครอบคลุมอุตสาหกรรมอาหารในอนาคต	
ระดับความรุนแรงของผลกระทบ	ต่ำ	
	กลาง	
	สูง	✓
โอกาสในการเกิด	ต่ำ	
	กลาง	✓
	สูง	
คาดการณ์ระดับผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย	ต่ำ	
	กลาง	
	สูง	✓
สาขาอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบ	สินค้านำร่อง 5 กลุ่มที่ปล่อย GHG สูง ได้แก่ ซีเมนต์ พลังงานไฟฟ้า ปุ๋ย เหล็กและเหล็กกล้า และอะลูมิเนียม	

มาตรการที่ 2 ร่างระเบียบว่าด้วยการตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (Draft Directive for human rights and environmental due diligence: HREDD)

หลักการ/ที่มาของกฎหมาย : เพื่อกำหนดกรอบการกำกับกิจการอย่างยั่งยืนและการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องการเคารพสิทธิมนุษยชน เช่น การใช้แรงงานเด็ก การเอารัดเอาเปรียบแรงงาน การเลือกปฏิบัติทางเพศในการจ้างงาน และเรื่องความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

สาขาอุตสาหกรรมที่บังคับใช้ : ภาคธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่ประกอบกิจการในสหภาพยุโรป (ทั้งสัญชาติยุโรปและบริษัทข้ามชาติ) จะต้องดำเนินการตรวจสอบห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) และเครือข่ายการผลิตของตนในการปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรมและการไม่สร้างสิ่งที่ทำลายสิ่งแวดล้อม

EU3. ร่างระเบียบว่าด้วยการตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (Draft Directive for human rights and environmental due diligence: HREDD)

ด้านความยั่งยืนที่เน้น	E	✓
	S	✓
	G	✓
วันที่บังคับใช้	ยังไม่ระบุ	
บทลงโทษ/ผลกระทบ	อาจถูกคว่ำบาตรจากสมาชิกและมีโทษทางแพ่ง (อาจถูกฟ้องเรียกค่าเสียหายตามผลประกอบการ)	
นัยยะต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย	กระทบต่อผู้ประกอบการรายใหญ่ของไทยที่ไปลงทุนในอียู รวมถึงผลกระทบทางอ้อมต่อผู้ผลิตรายเล็กที่เป็นซัพพลายเออร์ โดยเฉพาะกิจการในสาขาที่ "มีความเสี่ยงสูง" (ได้แก่ สิ่งทอ เสื้อผ้าและรองเท้า การเกษตร ป่าไม้ การทำประมงอาหาร และสารสกัด)	
ระดับความรุนแรงของผลกระทบ	ต่ำ	
	กลาง	✓
	สูง	
โอกาสในการเกิด	ต่ำ	
	กลาง	

EU3. ร่างระเบียบว่าด้วยการตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (Draft Directive for human rights and environmental due diligence: HREDD)		
	สูง	✓
คาดการณ์ระดับผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย	ต่ำ	
	กลาง	
	สูง	✓
สาขาอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบ	ภาคธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่ประกอบกิจการในสหภาพยุโรป (ทั้งสัญชาติยุโรปและบริษัทข้ามชาติ) จะต้องดำเนินการตรวจสอบห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) และเครือข่ายการผลิตของตนในการปฏิบัติต่อแรงงานอย่างเป็นธรรมและการไม่สร้างสิ่งที่ทำลายสิ่งแวดล้อม	

มาตรการที่ 3 มาตรการจากฟาร์มถึงปลายส้อม (Farm-to-Fork Strategy: F2F)

หลักการ/ที่มาของกฎหมาย : คณะกรรมาธิการยุโรปได้ออกมาตรการฉบับใหม่เพื่อสร้างระบบการผลิตอาหารที่ยั่งยืน โดยตั้งเป้าหมายในการลดการใช้ยาฆ่าแมลง/กำจัดศัตรูพืชและยาต้านจุลชีพ (antimicrobials) สำหรับฟาร์มปศุสัตว์และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ร้อยละ 50 ลดการใช้ปุ๋ยเคมี ร้อยละ 20 และเพิ่มสัดส่วนการทำเกษตรอินทรีย์ (organic farming) เป็นร้อยละ 25 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมดในสหภาพยุโรปภายในปี 2573 และอยู่ระหว่างการจัดทำข้อเสนอทางกฎหมายเกี่ยวกับการพัฒนาระบบอาหารที่ยั่งยืน

สาขาอุตสาหกรรมที่บังคับใช้ : อุตสาหกรรมอาหารทุกสาขา

EU4. มาตรการจากฟาร์มถึงปลายส้อม (Farm-to-Fork Strategy: F2F)		
ด้านความยั่งยืนที่เน้น	E	✓
	S	✓
	G	✓
วันที่บังคับใช้	คาดว่าจะเสนอร่างกฎหมายได้ภายในปี 2566	
บทลงโทษ/ผลกระทบ	ยังไม่ระบุ คาดว่าอิงกับกฎหมายในเฟส (F2F) ก่อนหน้า	
นัยยะต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย	ผลกระทบโดยตรงต่ออุตสาหกรรมอาหารไทยที่ส่งออกปศุสัตว์ โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ - การปรับระดับปริมาณสารเคมีตกค้างสูงสุด (MRLs) ในสินค้าอาหารนำเข้า - การกำหนดระดับปริมาณสูงสุดของสารอาหาร (nutrients) เฉพาะบางประเภท - การปรับรูปแบบสารอาหาร (nutrient profile) เพื่อควบคุมสินค้าอาหารที่มีปริมาณเกลือ น้ำตาล และไขมันในระดับที่สูงเกินไป	
ระดับความรุนแรงของผลกระทบ	ต่ำ	
	กลาง	
	สูง	✓
โอกาสในการเกิด	ต่ำ	

EU4. มาตรการจากฟาร์มถึงปลายส้อม (Farm-to-Fork Strategy: F2F)		
คาดการณ์ระดับผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารไทย	กลาง	
	สูง	✓
	ต่ำ	
	กลาง	
สาขาอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบ	สูง	✓
		อาหารทะเลแปรรูปและผลิตภัณฑ์ เกี่ยวเนื่อง

4.4 วิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อกิจการของผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรมอาหาร

จากผลสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรมอาหารที่มีต่อระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้า ในประเด็นผลกระทบด้านต่างๆ ที่มีต่อกิจการ สามารถระบุถึงระดับความรุนแรงของผลกระทบหรือระดับความกังวลของผลกระทบในมุมมองของผู้ประกอบการ สรุปได้ 3 ระดับ ดังนี้

- 1) ด้านที่มีความกังวลของผลกระทบมากที่สุด (ระดับที่ 4 และ 5) ประกอบด้วย ความกังวลว่าจะทำให้ต้นทุนทางธุรกิจเพิ่มสูงขึ้น ไม่มีซัพพลายเออร์ที่มีคุณสมบัติตามที่ต้องการ (โดยเฉพาะรายเล็กที่ไม่สามารถปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ใหม่ๆ ได้) ความกังวลว่าจะถูกเรียกเก็บภาษีเพิ่มขึ้น ท้ายที่สุดจะทำให้ราคาสินค้าที่ผลิตแข่งขันไม่ได้
- 2) ด้านที่มีความกังวลของผลกระทบปานกลาง (ระดับที่ 3) ประกอบด้วย ความกังวลว่าจะต้องจ่ายค่าธรรมเนียม/เสียค่าปรับเพิ่มขึ้น และการส่งออกลดลง หรือส่งออกไม่ได้ หรือถูกห้ามนำเข้า
- 3) ด้านที่มีความกังวลของผลกระทบน้อย (ระดับที่ 1 และ 2) ประกอบด้วย ความกังวลว่าจะถูกใช้มาตรการเข้มงวดในการตรวจสอบสินค้าผ่านแดน ปัญหาขาดแคลนวัตถุดิบ และปัญหาขาดแคลนแรงงาน

ภาพที่ 4.2 ผลสำรวจความคิดเห็นลักษณะของผลกระทบที่มีต่อกิจการของผู้ประกอบการในภาคอุตสาหกรรมอาหาร
ที่มา: ฝ่ายวิจัยและกลยุทธ์ สถาบันอาหาร

บทที่ 5

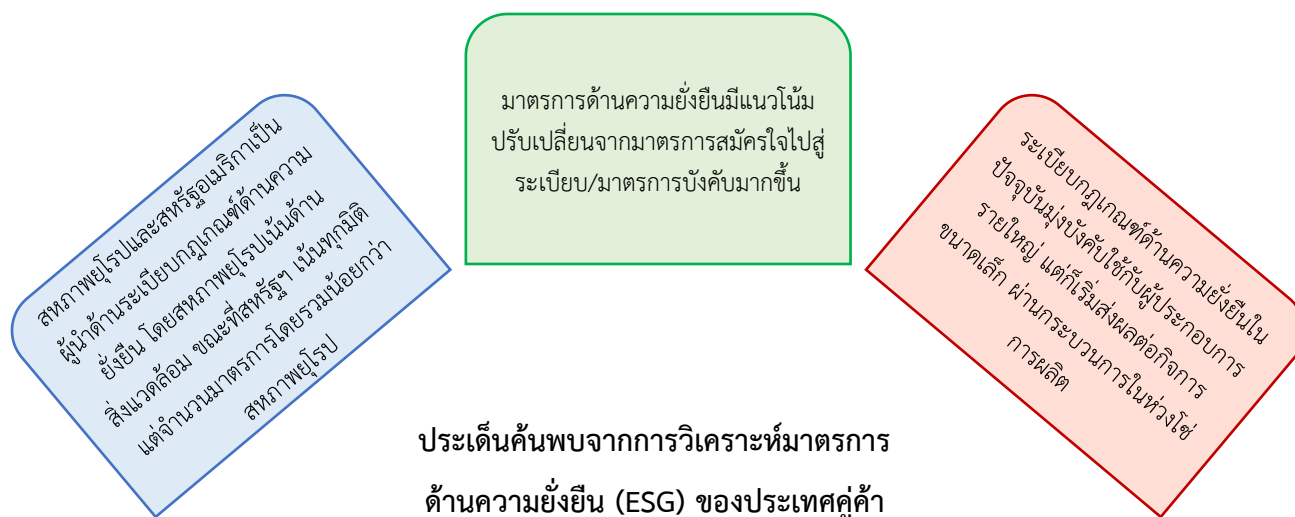
บทสรุปและข้อเสนอแนะแนวทางการปรับตัว

5.1 บทสรุป

5.1.1 ประเด็นค้นพบจากการวิเคราะห์มาตรการด้านความยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้า

จากการวิเคราะห์มาตรการด้านความยั่งยืน (ESG) ที่จะส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารในบทที่ 4 พบว่า มาตรการด้านความยั่งยืน (ESG) ที่ประเทศคู่ค้าประกาศออกมานั้น มีสาระสำคัญสรุปได้ 3 ประเด็น ดังนี้

- 4) สหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำด้านระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืน โดยสหภาพยุโรปเน้นด้านสิ่งแวดล้อม ขณะที่สหรัฐฯ เน้นทุกมิติ แต่จำนวนมาตรการโดยรวมน้อยกว่าสหภาพยุโรป
- 5) มาตรการด้านความยั่งยืนมีแนวโน้มปรับเปลี่ยนจากมาตรการสมัครใจไปสู่ระเบียบ/มาตรการบังคับมากขึ้น เช่น มาตรการ HREDD ของสหภาพยุโรป
- 6) ระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืนในปัจจุบันมุ่งบังคับใช้กับผู้ประกอบการรายใหญ่ แต่ก็เริ่มส่งผลกระทบต่อกิจการขนาดเล็ก ผ่านกระบวนการในห่วงโซ่การผลิต โดยเฉพาะผู้ส่งมอบวัตถุดิบและซัพพลายเออร์

ภาพที่ 5.1 ประเด็นค้นพบจากการวิเคราะห์มาตรการด้านความยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้า

ที่มา: ฝ่ายวิจัยและกลยุทธ์ สถาบันอาหาร

5.1.2 มาตรการด้านความยั่งยืน (ESG) ที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหาร

จากการวิเคราะห์ผลกระทบจากระเบียบกฎเกณฑ์ รวมถึงมาตรการด้านความยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้าที่มีผลต่ออุตสาหกรรมอาหารของไทย พบว่า มาตรการที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อและสร้างความกังวลต่อผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอาหารไทยมากที่สุด 3 มาตรการ ได้แก่

- 1) **มาตรการปรับภาษีสินค้าที่ปล่อยคาร์บอนสูงก่อนข้ามพรมแดน (Carbon Border Adjustment Mechanism: CBAM) ของสหภาพยุโรป** เพื่อใช้เป็นกลไกชดเชยความได้เปรียบด้านต้นทุนการผลิตสินค้าชนิดเดียวกันที่ผลิตนอกสหภาพยุโรปให้เทียบเท่ากับสินค้าที่ผลิตในสหภาพยุโรป ผู้ประกอบการที่ปฏิบัติไม่ได้ตามกฎหมายจะต้องซื้อใบรับรองการปล่อยคาร์บอน (CBAM certificates) เพื่อเป็นค่าธรรมเนียม หรือจ่ายค่าปรับในการปล่อย GHG จากกระบวนการผลิตสินค้า ในเบื้องต้นระเบียบนี้บังคับใช้กับสินค้านำร่อง 5 กลุ่มที่มีปริมาณการปล่อย GHG สูง ได้แก่ ซีเมนต์ พลังงานไฟฟ้า ปุ๋ย เหล็ก และเหล็กกล้า และอะลูมิเนียม อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการกังวลว่าอียูอาจขยายขอบเขตการบังคับใช้ครอบคลุมอุตสาหกรรมอาหารได้ในอนาคต
- 2) **ร่างระเบียบว่าด้วยการตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (Draft Directive for human rights and environmental due diligence: HREDD) ของสหภาพยุโรป** ที่เป็นระเบียบกฎเกณฑ์ที่ครอบคลุมประเด็นด้านความยั่งยืนทุกด้านทั้งด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental) สังคม (Social) และบรรษัทภิบาล (Governance) ยังไม่กำหนดวันบังคับใช้ รวมถึงกำหนดบทลงโทษรุนแรง
- 3) **มาตรการจากฟาร์มถึงปลายส้อม (Farm-to-Fork Strategy: F2F) ฉบับใหม่ของสหภาพยุโรป** ซึ่งจะมีการปรับปรุงระเบียบกฎหมายอาหารที่เน้นด้านสุขภาพ (Healthier System) และความยั่งยืน (Sustainability) มากขึ้น จากเดิมที่เน้นด้านความปลอดภัย (Food safety) เป็นหลัก ซึ่งระดับผลกระทบจะไม่รุนแรงมากหากได้ดำเนินการตามมาตรการ F2F ฉบับก่อน แต่ผลกระทบจะกระจายเป็นวงกว้างไปสู่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมทุกรายที่ส่งออกไปอียู โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปรับระดับปริมาณสารเคมีตกค้างสูงสุด (MRLs) ในสินค้าอาหารนำเข้า การกำหนดระดับปริมาณสูงสุดของสารอาหาร (Nutrients) เฉพาะบางประเภท การปรับรูปแบบสารอาหาร (Nutrient profile) เพื่อควบคุมสินค้าอาหารที่มีปริมาณเกลือ น้ำตาล และไขมันในระดับที่สูงเกินไป ซึ่งประเด็นเหล่านี้จะไม่ใช้ด้านความปลอดภัย (Food safety) อย่างเดียว แต่จะให้น้ำหนักไปที่ด้านสุขภาพ (Healthier System) ด้วย ขณะที่ประเด็นด้านความยั่งยืนนั้นก็มักกังวลว่าอียูจะออกระเบียบแนวทางปฏิบัติได้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของสถานะแวดล้อมทางธุรกิจ ผู้ที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทานจะสามารถดำเนินงานตามระเบียบดังกล่าวได้มากน้อยเพียงใด

ตารางที่ 5.1 มาตรการด้านความยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้าที่คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทานและสร้างความกังวลต่อผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอาหาร

มาตรการ/กฎระเบียบ	ด้านที่เน้น			ปีบังคับใช้																	ระดับผลกระทบ	เดือนกุมภาพันธ์	
	E	S	G	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70							
สหภาพยุโรป																							
EU1. มาตรการปรับภาษีสินค้าที่ปล่อยคาร์บอนสูงก่อนข้ามพรมแดน (Carbon Border Adjustment Mechanism: CBAM)	X																				X	อาจขยายขอบข่ายบังคับใช้ในอนาคต	
EU2. ระเบียบว่าด้วยการห้ามนำเข้าและส่งออกสินค้าโภคภัณฑ์และผลิตภัณฑ์แปรรูปที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าในตลาดสหภาพยุโรป (Towards deforestation-free commodities and products in the EU)	X																						
EU3. ร่างระเบียบว่าด้วยการตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (Draft Directive for human rights and environmental due diligence: HREDD)	X	X	X																		X	หลายประเทศเริ่มมีกฎหมายบังคับ	
EU4. มาตรการจากฟาร์มถึงปลายส้อม (Farm-to-Fork Strategy: F2F)	X	X	X									ร่าง									X	ผลกระทบต่อผู้ประกอบการโดยตรงและกระทบเป็นวงกว้าง	
สหรัฐอเมริกา																							
US1. กฎหมายว่าด้วยการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำเพื่อคุ้มครองสัตว์ทะเลเลี้ยงลูกด้วยนม (Marine Mammal Protection Act: MMPA)	X																						
US2. กฎระเบียบว่าด้วยการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศ (The Enhancement and Standardization of Climate-Related Disclosures for Investors)	X																						
US3. กฎหมายการห้ามนำเข้าสินค้าที่ผลิตจากแรงงานบังคับหรือแรงงานจากการค้ามนุษย์ (Prohibition on importation of goods made with convict labor, forced labor, or indentured labor)		X																			แต่ปรับตัวมาก่อนหน้าแล้ว		
จีน																							
CN1. กฎหมายว่าด้วยภาษีคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (the Environmental Protection Tax Law)	X																						
CN2. ระเบียบเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานอาหารสีเขียว (Green Food Certification)	X	X																					
ญี่ปุ่น																							
JP1. กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Act on the Promotion of Effective Utilization of Resources)	X																						

ที่มา: ฝ่ายวิจัยและกลยุทธ์ สถาบันอาหาร

5.2 ข้อเสนอแนะภาคธุรกิจในการรับมือระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืน

ในระยะยาว ผู้ประกอบการที่อยู่ในห่วงโซ่การผลิตระดับโลก และต้องการรักษาส่วนแบ่งตลาดและขีดความสามารถในการแข่งขัน หลีกเลี่ยงได้ยากในการพัฒนาธุรกิจให้สอดคล้องกับมาตรการของประเทศคู่ค้าดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมมีความหลากหลาย แต่ละรายมีศักยภาพและความพร้อมในการปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงระเบียบกฎเกณฑ์ ESG แตกต่างกัน ในระยะสั้น ก็จะมีข้อเสนอแนวทางปรับตัวเพื่อให้ผู้ประกอบการที่อยู่ในช่วงของการเปลี่ยนผ่าน ได้นำไปใช้ในการดำเนินงานเพื่อไม่ให้ระเบียบกฎเกณฑ์ ESG ส่งผลกระทบต่อภาคธุรกิจ

5.2.1 แนวทางระยะสั้นที่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารสามารถใช้รับมือระเบียบกฎเกณฑ์ ESG

ข้อเสนอแนวทางระยะสั้นที่ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอาหารสามารถใช้รับมือระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืน (ESG) เพื่อไม่ให้ระเบียบกฎเกณฑ์ ESG ส่งผลกระทบต่อการทำงานของกิจการในช่วงของการเปลี่ยนผ่าน (Transition period) ประกอบด้วย 4 ข้อ ดังนี้

- 1) **ปรับปรุงรายละเอียดสินค้าใหม่** โดยเน้นการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจให้กับผู้บริโภค รวมถึงเครือข่ายการค้า ผ่านตัวผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่ เช่น วัตถุดิบ ส่วนผสม กระบวนการผลิต ฉลาก เป็นต้น โดยแนวทางนี้เหมาะกับผู้ประกอบการที่มีสถานะทางธุรกิจภายใต้การดำเนินงานที่มีมาตรฐาน หรือมีการปรับตัวบ้างเพียงเล็กน้อย ก็จะมีคุณสมบัติเป็นไปตามมาตรฐานกฎเกณฑ์ของประเทศคู่ค้า
- 2) **แสวงหาตลาดหรือคู่ค้ารายใหม่** เป็นแนวทางการรับมือล่วงหน้าระยะสั้น เหมาะกับสถานประกอบการที่มีข้อมูลอยู่แล้วว่ามีการดำเนินงานในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับระเบียบ และอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนผ่าน เพื่อไปสู่การปฏิบัติตามมาตรฐานและกฎเกณฑ์ของคู่ค้า ซึ่งมาตรการแสวงหาตลาดหรือคู่ค้ารายใหม่เป็นมาตรการที่ผู้ประกอบการเห็นว่ามีประสิทธิภาพมากที่สุดในการรับมือความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น
- 3) **ปรับเปลี่ยนซัพพลายเออร์รายใหม่** เหมาะกับผู้ประกอบการที่มีความกังวลต่อมาตรการของประเทศคู่ค้าดังกล่าว และเห็นว่าจุดเสี่ยงที่สุดของกิจการในการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานใหม่ๆ คือ ปัจจัยภายนอก โดยเฉพาะกลุ่มคู่ค้าที่ส่งมอบวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต (ซัพพลายเออร์) ซึ่งการปรับเปลี่ยนซัพพลายเออร์รายใหม่ที่มีคุณสมบัติตรงตามข้อกำหนด นับเป็นวิธีการที่สะดวกและรวดเร็วที่สุด ที่จะไม่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของกิจการ
- 4) **ใช้การดำเนินงานด้านการบริหารความเสี่ยงในการรับมือ** เน้นการดำเนินผ่านกระบวนการบริหารความเสี่ยงที่องค์กรมีอยู่แล้ว โดยการนำเอาปัจจัยภายนอกในประเด็นมาตรฐานและกฎเกณฑ์ของประเทศคู่ค้า ด้าน ESG มาบรรจุไว้ในแผนงานที่ต้องเฝ้าระวังและจัดลำดับความสำคัญใหม่ ทั้งในมิติของโอกาสในการเกิดเหตุการณ์ที่สร้างความเสียหาย (Likelihood) และระดับความรุนแรงของผลกระทบ (Impact) ก่อนที่จะแปลงไปสู่แผนงานการปฏิบัติที่สอดคล้องกับข้อกำหนด

ภาพที่ 5.2 ผลสำรวจแนวทางที่ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอาหารใช้รับมือระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืน (ESG)
ที่มา: ฝ่ายวิจัยและกลยุทธ์ สถาบันอาหาร

5.2.2 แนวทางระยะยาวในการพัฒนาธุรกิจให้สอดคล้องกับระเบียบกฎเกณฑ์ ESG ของประเทศคู่ค้า

ในเชิงธุรกิจแล้ว ระเบียบและมาตรการต่างประเทศ จัดเป็นความเสี่ยง (Risk) ที่ย่อมเกิดขึ้นได้ภายใต้สถานการณ์ที่ไม่แน่นอนในอนาคต และจะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของภาคธุรกิจให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร ทั้งในด้านยุทธศาสตร์ การปฏิบัติงาน การเงิน และจัดการองค์กร จำเป็นต้องมีการบริหารความเสี่ยง (Risk management) เพื่อให้เกิดกระบวนการดำเนินงานขององค์กรที่เป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อช่วยให้องค์กรสามารถประเมินโอกาสที่จะเกิดความเสียหาย (Likelihood) ทั้งจากการกำหนดนโยบาย การปฏิบัติงาน ให้ขนาดของความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (Impact) อยู่ในระดับที่องค์กรสามารถประเมิน ควบคุม และตรวจสอบได้อย่างมีระบบ โดยคำนึงถึงการบรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และภาพลักษณ์ขององค์กรเป็นสำคัญ¹²

¹² ปรับจาก <https://www.tceb.or.th/files/policy-corporate>

ระเบียบและมาตรการด้านความยั่งยืน จัดเป็นความเสี่ยงด้านความยั่งยืน (ESG Risk) ที่มีองค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental) สังคม (Social) และบรรษัทภิบาล (Governance) เป็นความท้าทายที่องค์กรจะต้องหาวิธีการบริหารจัดการความเสี่ยง เพื่อสร้างโอกาส และลดความเสี่ยง ซึ่งมีผลต่อความสามารถในการแข่งขัน ผลกำไร ภาพลักษณ์ และความอยู่รอดขององค์กร ดังนั้น ธุรกิจจึงต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการความเสี่ยงด้านความยั่งยืน (ESG Risk) โดยการวิเคราะห์ความเสี่ยงและระบุประเด็นสำคัญด้านความยั่งยืน มาประกอบการจัดการความเสี่ยงในระดับต่างๆ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้มีส่วนได้เสีย โดยสามารถดำเนินงานผ่านการรวบรวมข้อมูลและจัดทำรายงานความยั่งยืนภายใต้มิติและตัวชี้วัดที่สำคัญ¹³ พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

ตัวชี้วัดความยั่งยืนในมิติสิ่งแวดล้อม (E)

- **การจัดการขยะอาหาร (Food waste)** ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการขยะอาหารที่สะท้อนถึงความตระหนักถึงผลกระทบและรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของภาคธุรกิจ และแสดงถึงประสิทธิภาพในการจัดการอาหารที่เหลือจากการบริโภคในกระบวนการดำเนินธุรกิจอย่างคุ้มค่า โดยการนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบอื่นก่อนทิ้งทำลาย เพื่อลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ควบคุมต้นทุนในการกำจัด และสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ธุรกิจ
ตอบโจทย์ตัวชี้วัดความยั่งยืนเป้าหมายที่ 12 : สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน (Goal 12: Responsible Consumption and Production)
- **ความหลากหลายทางชีวภาพและการยุติการตัดไม้ทำลายป่า** ข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและการยุติการตัดไม้ทำลายป่าของธุรกิจ สะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการสร้างสมดุลในการใช้ทรัพยากร พร้อมๆ กับการพยายามในการลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการดำเนินธุรกิจ เพื่อบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ (Climate change) ตอบโจทย์ตัวชี้วัดความยั่งยืนเป้าหมายที่ 15 : ปกป้อง พื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนต่อสู่การกลายสภาพเป็นทะเลทราย ภัยคุกคามเสื่อมโทรมของที่ดินและพื้นสภาพดิน และหยุดยั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ (Goal 15: Life on Land)
- **วัตถุดิบที่ดัดแปลงและตกแต่งพันธุกรรม** ข้อมูลเกี่ยวกับผลผลิตที่ดัดแปลงและตกแต่งพันธุกรรม (GMOs) สะท้อนให้เห็นถึงการนำเทคโนโลยีพันธุวิศวกรรมมาใช้ในการพัฒนาสร้างสรรผลิตภัณฑ์อาหาร ซึ่งธุรกิจต้องมีกระบวนการตรวจสอบและเปิดเผยข้อมูลความเสี่ยงด้านสุขภาพและผลกระทบต่อระบบนิเวศทางธรรมชาติจากการใช้วัตถุดิบ GMOs อย่างโปร่งใส เพื่อให้ผู้บริโภคมีข้อมูลในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ ตอบโจทย์ตัวชี้วัดความยั่งยืนเป้าหมายที่ 2 : ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการและส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน (Goal 2: Zero Hunger)

¹³ ปรับจากเอกสารแนะนำตัวชี้วัดด้านความยั่งยืน (ESG Metrics) กลุ่มอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

<https://www.setsustainability.com/page/esg-risk>

- **ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ** ข้อมูลความเสี่ยงและมาตรการรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสะท้อนถึงความพยายามของธุรกิจในการบรรเทาผลกระทบและเพิ่มโอกาสทางธุรกิจจากความเสี่ยงดังกล่าว รวมถึงได้เห็นถึงความพร้อมในการรับมือและปรับตัวเมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉินจากภัยพิบัติทางธรรมชาติที่อาจส่งผลกระทบต่อ การดำเนินธุรกิจ ตอบโจทย์ตัวชี้วัดความยั่งยืนเป้าหมายที่ 13 : ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น (Goal 13: Climate Action)

ตัวชี้วัดความยั่งยืนในมิติสังคม (S)

- **ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค** ข้อมูลเกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้บริโภคสะท้อนถึงความรับผิดชอบต่อธุรกิจในการดูแลและปกป้องสิทธิของผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยจากสินค้าและบริการ รวมถึงสร้างความมั่นใจว่าธุรกิจจะมีมาตรการรองรับหากเกิดเหตุการณ์เกี่ยวกับผลกระทบต่อสุขภาพหรือความไม่ปลอดภัยจากการบริโภคผลิตภัณฑ์ ตอบโจทย์ตัวชี้วัดความยั่งยืนเป้าหมายที่ 12 : สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน (Goal 12: Responsible Consumption and Production)
- **การเคารพความแตกต่างและความเสมอภาค** ข้อมูลเกี่ยวกับการเคารพความแตกต่างและความเสมอภาคแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของบุคลากรในองค์กร และความพยายามในการปกป้องสิทธิและความเสมอภาคของลูกจ้างอย่างเป็นธรรมโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ ผ่านตัวชี้วัดความยั่งยืนเป้าหมายที่ 8 : ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่ มีผลผลิตภาพ และการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน (Goal 8: Decent Work and Economic Growth)
- **การส่งเสริมแรงงานสตรี** ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมแรงงานสตรีในสถานประกอบการสะท้อนถึงการสร้างโอกาสในการเติบโตทางวิชาชีพให้แก่บุคลากรในสถานประกอบการอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติทางเพศ ตอบโจทย์ตัวชี้วัดความยั่งยืนเป้าหมายที่ 5 : บรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศ และเสริมอำนาจให้แก่สตรีและเด็กหญิง (Goal 5: Gender Equality) และเป้าหมายที่ 8 : ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่ มีผลผลิตภาพ และการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน (Goal 8: Decent Work and Economic Growth)
- **การต่อต้านการใช้แรงงานเด็ก** ข้อมูลเกี่ยวกับการต่อต้านการใช้แรงงานเด็กแสดงให้เห็นถึงเจตนาารมณ์และความพยายามในการป้องกันและดูแลมิให้เกิดการละเมิดกฎหมาย มีแนวปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวกับแรงงานเด็กทั้งภายในองค์กรและห่วงโซ่อุปทาน เพื่อไม่ให้ประเด็นดังกล่าวส่งผลกระทบต่อด้านภาพลักษณ์และตามมาด้วยการถูกกีดกันทางการค้า ตอบโจทย์ตัวชี้วัดความยั่งยืนเป้าหมายที่ 8 : ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่ มีผลผลิตภาพ และการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน (Goal 8: Decent Work and Economic Growth)

ตัวชี้วัดความยั่งยืนในมิติบรรษัทภิบาล (G)

- **สุขอนามัยและความปลอดภัยของผู้บริโภค** ข้อมูลเกี่ยวกับสุขอนามัยและความปลอดภัยของผู้บริโภค เป็นหัวใจสำคัญของธุรกิจเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร เนื่องจากมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในสังคม กิจกรรมที่มีแนวทางการดำเนินงานตามมาตรฐานที่กำหนด จะสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค คู่ค้าทั้งในและต่างประเทศ ลดความเสี่ยงต่อการดำเนินงานและช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ ตอบโจทย์ตัวชี้วัดความยั่งยืนเป้าหมายที่ 2 : ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการและส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน (Goal 2: Zero Hunger)
- **ผลิตภัณฑ์ส่งเสริมสุขภาพและโภชนาการ** ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ส่งเสริมสุขภาพและโภชนาการ สะท้อนถึงความพยายามในการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์อาหาร โดยคำนึงถึงประโยชน์ด้านสุขภาพและคุณค่าทางโภชนาการของผู้บริโภค ช่วยสร้างโอกาสในการแข่งขันและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด ตอบโจทย์ตัวชี้วัดความยั่งยืนเป้าหมายที่ 2 : ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการและส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน (Goal 2 : Zero Hunger)
- **การจัดหาวัตถุดิบอย่างยั่งยืน** ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดหาวัตถุดิบอย่างยั่งยืนแสดงให้เห็นถึงการบริหารห่วงโซ่อุปทานอย่างรับผิดชอบและการส่งเสริมการใช้วัตถุดิบอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงการส่งมอบผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อเพิ่มโอกาสและรักษาศักยภาพในการแข่งขันของธุรกิจ ตอบโจทย์ตัวชี้วัดความยั่งยืนเป้าหมายที่ 12 : สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน (Goal 12: Responsible Consumption and Production)

ตารางที่ 5.2 แนวทางการจัดเตรียมข้อมูลตัวชี้วัดด้านความยั่งยืน (ESG Metrics) กลุ่มอุตสาหกรรมอาหาร

มิติ	ESG Indicators		SDGs
มิติสิ่งแวดล้อม (E)	การจัดการขยะอาหาร	นโยบายและแนวปฏิบัติด้านการจัดการขยะอาหาร	Goal 12: Responsible Consumption and Production
		ปริมาณขยะอาหารทั้งหมด โดยจำแนกตามวิธีการจัดการ	
		ปริมาณอาหารเหลือทิ้งที่นำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบอื่นก่อนกำจัด	
	ความหลากหลายทางชีวภาพและการยุติการตัดไม้ทำลายป่า	นโยบายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและการยุติการตัดไม้ทำลายป่า โดยครอบคลุมกระบวนการดำเนินธุรกิจและห่วงโซ่อุปทานของบริษัท	Goal 15: Life on Land

มิติ	ESG Indicators		SDGs
		การประเมินความเสี่ยงและผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพจากการดำเนินธุรกิจ	
		จำนวนพื้นที่การดำเนินธุรกิจของบริษัทที่มีการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ	
		จำนวนพื้นที่ป่าที่ได้รับการอนุรักษ์ภายใต้การดูแลของบริษัท	
		แผนงานหรือโครงการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในการดำเนินธุรกิจ	
		แผนงานหรือโครงการอนุรักษ์พื้นที่ป่าในการดำเนินธุรกิจ	
	วัตถุดิบที่ดัดแปลงและตกแต่งพันธุกรรม	นโยบายและมาตรการเกี่ยวกับผลผลิตทางการเกษตรและวัตถุดิบสำหรับอาหารที่ได้จากการดัดแปลงและตกแต่งพันธุกรรม	Goal 2: Zero Hunger
		รายได้ของผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์อาหารที่ได้จากการดัดแปลงและตกแต่งพันธุกรรม	
		กระบวนการและผลการตรวจสอบพันธุ์พืชหรือวัตถุดิบสำหรับอาหารที่ได้จากการดัดแปลงและตกแต่งพันธุกรรม	
	ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	การประเมินความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยอธิบายผลกระทบที่อาจส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจ	Goal 13: Climate Action
		เป้าหมาย แผนงาน และมาตรการบรรเทาความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	
มิติสังคม (S)	ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค	การประเมินความเสี่ยงด้านวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์ที่อาจมีผลกระทบต่อสุขภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภค	Goal 12: Responsible Consumption and Production
		จำนวนเหตุการณ์หรือข้อร้องเรียนเกี่ยวกับผลกระทบต่อสุขภาพหรือความปลอดภัยจากการบริโภคผลิตภัณฑ์พร้อมมาตรการแก้ไขและเยียวยา	
	การเคารพความแตกต่างและความเสมอภาค	นโยบายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการเคารพความแตกต่างและความเสมอภาคภายในองค์กรและห่วงโซ่อุปทาน โดยไม่แบ่งแยกเพศ อายุ สัญชาติ ความพิการ ศาสนา หรืออื่น ๆ	Goal 8: Decent Work and Economic Growth
		ข้อมูลของพนักงานจำแนกตามเพศและสัญชาติ	

มิติ	ESG Indicators		SDGs
		จำนวนเหตุการณ์หรือข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิความเสมอภาคและการปฏิบัติต่อแรงงานอย่างไม่เป็นธรรมพร้อมมาตรการแก้ไขและเยียวยา	
	การส่งเสริมแรงงานสตรี	นโยบายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการส่งเสริมสตรีในสถานประกอบการ อย่างเท่าเทียมกัน	Goal 5: Gender Equality
		จำนวนพนักงานผู้หญิง จำแนกตามระดับตำแหน่ง	Goal 8: Decent Work and Economic Growth
	การต่อต้านการใช้แรงงานเด็ก	นโยบายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการต่อต้านการใช้แรงงานเด็กภายในองค์กร	Goal 8: Decent Work and Economic Growth
		นโยบายแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการต่อต้านการใช้แรงงานเด็กในห่วงโซ่อุปทาน	
		จำนวนเหตุการณ์หรือกรณีที่ได้รับร้องเรียนหรือตรวจพบการใช้แรงงานเด็กภายในองค์กรและห่วงโซ่อุปทาน พร้อมมาตรการแก้ไขและเยียวยา	
มิติบรรษัทภิบาลและเศรษฐกิจ (G)	สุขอนามัยและความปลอดภัยของผู้บริโภค	นโยบายและมาตรการจัดการวัตถุดิบและผลผลิตทางการเกษตรอย่างปลอดภัย	Goal 2: Zero Hunger
		ร้อยละของผลิตภัณฑ์หรือผลผลิตทางการเกษตรที่ได้รับการรับรองมาตรฐานอาหารปลอดภัย	
	ผลิตภัณฑ์ส่งเสริมสุขภาพและโภชนาการ	นโยบายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ส่งเสริมสุขภาพและโภชนาการ	Goal 2: Zero Hunger
		รายได้จากผลิตภัณฑ์ที่ส่งเสริมสุขภาพและโภชนาการของผู้บริโภคกลุ่มเสี่ยง เช่น ผลิตภัณฑ์กลุ่มโซเดียมต่ำ ไม่มีน้ำตาล ไม่มีไขมันทรานส์ เป็นต้น	
		รายได้จากผลิตภัณฑ์ที่ส่งเสริมสุขภาพและโภชนาการของผู้บริโภคที่ต้องการเพิ่มสารอาหาร เช่น ผลิตภัณฑ์เสริม วิตามิน โยอาหาร เกลือแร่ เป็นต้น	
		ร้อยละของผลิตภัณฑ์ที่มีการแสดงฉลากโภชนาการ	
	การจัดหาวัตถุดิบอย่างยั่งยืน	นโยบายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดหาวัตถุดิบอย่างยั่งยืนตามมาตรฐานสากล	Goal 12: Responsible Consumption and Production
		ร้อยละของวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่จัดหาจากแหล่งที่รับผิดชอบ	

มิติ	ESG Indicators	SDGs
	นโยบายและหลักปฏิบัติเกี่ยวกับสวัสดิภาพสัตว์ (Animal Welfare Principles) ที่ครอบคลุมกิจกรรมของบริษัทและคู่ค้า	
	ร้อยละของผลิตภัณฑ์จากสัตว์บกที่ได้รับการรับรองมาตรฐานสวัสดิภาพสัตว์	
	ร้อยละของผลิตภัณฑ์จากสัตว์น้ำที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการประมงอย่างยั่งยืน	

ที่มา: ปรับจากเอกสารแนะนำตัวชี้วัดด้านความยั่งยืน (ESG Metrics) กลุ่มอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

5.3 ข้อเสนอแนะภาครัฐในการสนับสนุนอุตสาหกรรมอาหารรับมือระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืน

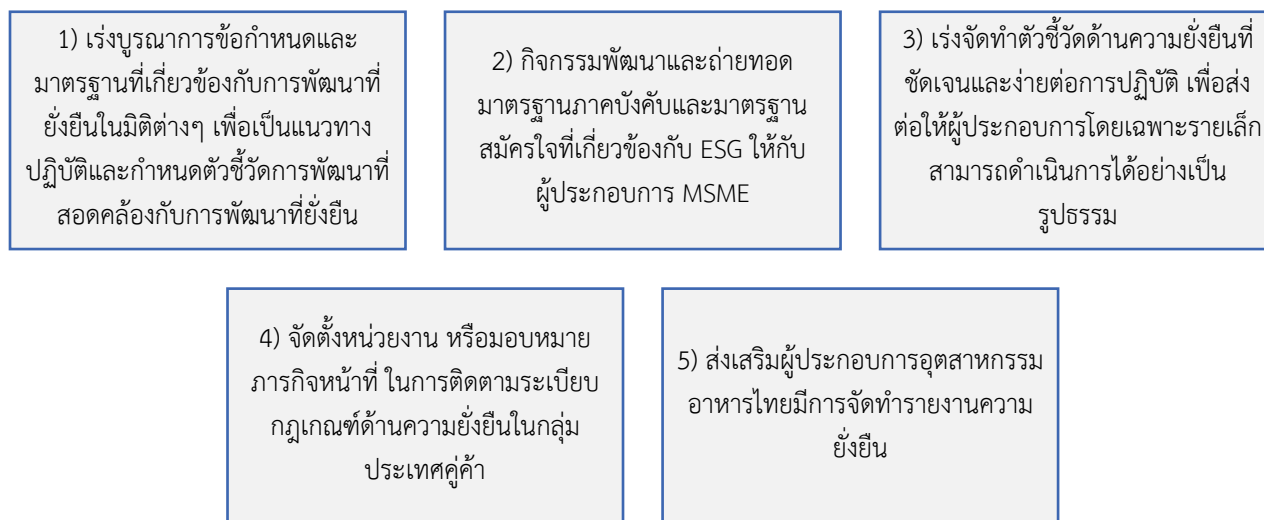
อุตสาหกรรมอาหารของไทยประกอบด้วยผู้ประกอบการรายย่อยจำนวนมาก การเป็นอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตระดับโลกอย่างแยกไม่ออก มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องดำเนินการยกระดับกิจการตามแนวทางที่สอดคล้องกับข้อกำหนดของประเทศคู่ค้า เพื่อดำรงสถานะทางธุรกิจและขีดความสามารถในการแข่งขันระยะยาว ซึ่งภาครัฐมีส่วนสำคัญอย่างมากในการเตรียมความพร้อมด้านระเบียบกฎเกณฑ์ ตลอดจนแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอาหารสามารถรับมือระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืนได้ โดยมีข้อเสนอแนะ 5 ประการ ดังนี้

- 1) เร่งบูรณาการข้อกำหนดและมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติและกำหนดตัวชี้วัดการพัฒนาที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อให้ผู้ประกอบการได้ใช้เป็นแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการยกระดับธุรกิจสู่เป้าหมายดังกล่าว ปัจจุบันมาตรฐานภาคบังคับและมาตรฐานสมัครใจในมิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) กระจายอยู่ในหลายหน่วยงาน ผู้ประกอบการบางรายได้ดำเนินการตามมาตรฐานต่างๆ บ้างแล้ว หากมีการจัดระบบและทบทวน (Check-list) ก็จะช่วยลดการทำงานที่ซ้ำซ้อน รวมถึงสามารถระบุตัวชี้วัดที่ชัดเจนและสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาในมิติต่างๆ เช่น มาตรฐานระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม ISO 14001 ระบบมาตรฐานโรงงานอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ (Eco Factory) มาตรฐานผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองฉลากเขียว ซึ่งตรงกับมิติด้านสิ่งแวดล้อมที่หลายหน่วยงานมีการดำเนินงานอยู่แล้ว นอกจากนี้ ยังมีมาตรฐานในมิติอื่นๆ เช่น มิติด้านสังคม อาทิ ข้อกำหนดมาตรฐานแรงงานไทย มรท.8001-2563 มาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้ประกอบการ (CSR-DIW) เป็นต้น

- 2) กิจกรรมพัฒนาและถ่ายทอดมาตรฐานภาคบังคับและมาตรฐานสมัครใจที่เกี่ยวข้องกับ ESG ให้กับผู้ประกอบการ MSME ในอนาคต ประเทศคู่ค้ามีแนวโน้มจัดทำระเบียบและออกมาตรการด้านความยั่งยืนมาบังคับใช้ในภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมมากขึ้น โดยเฉพาะมาตรการความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ในช่วงเริ่มต้นมาตรการที่ออกมาจะนำร่องบังคับใช้ในกลุ่มกิจการขนาดใหญ่และในบางอุตสาหกรรมที่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมก่อน แต่ก็คาดว่าจะเริ่มขยายขอบเขตการบังคับใช้กฎเกณฑ์ดังกล่าวไปสู่สาขาอุตสาหกรรมอื่นๆ แม้ในเบื้องต้นจะยังไม่ส่งผลกระทบต่อกิจการขนาดเล็กและขนาดกลาง (MSME) โดยตรงก็ตาม แต่หากเป็นสถานประกอบการที่อยู่ในห่วงโซาห่วงโซการผลิต ก็มีโอกาสได้รับผลกระทบทางอ้อมจากมาตรการดังกล่าว ผ่านการเป็นหุ้นส่วนทางธุรกิจโดยเฉพาะการเป็นซัพพลายเออร์ให้กับกิจการขนาดใหญ่ ดังนั้น จึงไม่ได้หมายความว่าผู้ประกอบการรายใหญ่เท่านั้นที่ต้องปรับตัว แต่กิจการขนาดเล็กก็หลีกเลี่ยงได้ยาก
- 3) เร่งจัดทำตัวชี้วัดด้านความยั่งยืนที่ชัดเจนและง่ายต่อการปฏิบัติ เพื่อส่งต่อให้ผู้ประกอบการโดยเฉพาะรายเล็กสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม ในระยะยาวปฏิเสธไม่ได้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) จะเป็นกระแสหลักที่ทุกประเทศทั่วโลกต่างมุ่งมั่นที่จะก้าวไปให้ถึงจุดหมาย โดยมีการจัดทำนโยบายปฏิรูปสีเขียว (Green Deal)¹⁴ ที่มีสาระสำคัญของจุดเน้นในเชิงเป้าหมายที่แตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละประเทศ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเปลี่ยนผ่านการพัฒนาในรูปแบบเดิมๆ ที่เน้นด้านใดด้านหนึ่ง ไปสู่การพัฒนาที่ก่อให้เกิดความสมดุลหรือมีปฏิสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกัน ในระหว่างมิติต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติพบว่าธุรกิจยังมีขนาดใหญ่ก็ยังมีเครือข่ายธุรกิจและผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก จึงไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะทำให้ทุกคนสามารถปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ใหม่ๆ ได้อย่างทันทั่วถึงที่ ประกอบกับขีดความสามารถทางธุรกิจของผู้ประกอบการในแต่ละประเทศที่มีระดับแตกต่างกัน ดังนั้น เพื่อลดอุปสรรคในการก้าวไปสู่เป้าหมายความยั่งยืนที่ตั้งไว้ จึงควรมีการจัดทำตัวชี้วัดด้านความยั่งยืนที่ชัดเจนและง่ายต่อการปฏิบัติ เพื่อส่งต่อให้ผู้ประกอบการโดยเฉพาะรายเล็กสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม สามารถดำเนินธุรกิจและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ภายใต้เครือข่ายการผลิตในห่วงโซ่อุตสาหกรรมที่ทุกฝ่ายต่างมีจุดหมายปลายทางคือความยั่งยืน ภายใต้เครือข่ายการผลิตในห่วงโซ่อุตสาหกรรมที่ทุกฝ่ายต่างมีจุดหมายปลายทางคือความยั่งยืน
- 4) จัดตั้งหน่วยงาน หรือมอบหมายภารกิจหน้าที่ ในการติดตามระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืนในกลุ่มประเทศคู่ค้า ทั้งระเบียบใหม่ รวมถึงระเบียบเดิมแต่อาจมีบทเฉพาะกาลที่ขยายขอบเขตการบังคับใช้ครอบคลุมอุตสาหกรรมสาขาอื่นๆ ได้ในอนาคต เพื่อให้รู้เท่าทันและการเตือนภัยไปยังผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถปรับตัวได้อย่างทันทั่วถึง

¹⁴ แต่ละประเทศมีชื่อเรียกแตกต่างกันไป

5) ส่งเสริมผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารไทยมีการจัดทำรายงานความยั่งยืน เพื่อใช้รับมือระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืน (ESG) ซึ่งผู้ประกอบการที่สามารถปฏิบัติตามมาตรฐานและกฎเกณฑ์ของประเทศคู่ค้าได้ จะไม่เพียงช่วยรักษาสวนแบ่งตลาด แต่ยังจะมีส่วนช่วยยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของกิจการในระยะยาวไว้ได้อีกด้วย ซึ่งกระบวนการจัดทำรายงานความยั่งยืนอาจเริ่มต้นจากการบรรจุความสำคัญของ ESG เข้ากับกลยุทธ์ขององค์กร จากนั้นต้องสร้างความตระหนักว่า ESG เป็นความรับผิดชอบของทุกฝ่ายในองค์กร มีกระบวนการและมาตรการในการวัดผล ESG ที่ชัดเจน เพื่อให้มั่นใจได้ว่าข้อมูลด้าน ESG ที่องค์กรเปิดเผยในรายงานความยั่งยืนจะมีความโปร่งใสและน่าเชื่อถือ มีการกำหนดรูปแบบรายงานและการใช้ข้อมูลที่ถูกต้อง ผ่านการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจภายในองค์กร รวมทั้งมีการติดตามผลการดำเนินงานและรายงานผลด้าน ESG อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้องค์กรสามารถบริหารความเสี่ยงด้านความยั่งยืน (ESG Risk) ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถเตรียมการรับมือได้อย่างทันท่วงที.

ภาพที่ 5.3 ข้อเสนอแนะภาครัฐในการสนับสนุนอุตสาหกรรมอาหารรับมือระเบียบกฎเกณฑ์ด้านความยั่งยืน
ที่มา: ฝ่ายวิจัยและกลยุทธ์ สถาบันอาหาร

บรรณานุกรม

- European Parliament. (2021). BRIEFING EU Legislation in Progress: Towards deforestation-free commodities and products in the EU.
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/698925/EPRS_BRI\(2022\)698925_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/698925/EPRS_BRI(2022)698925_EN.pdf)
- European Parliament. (2021). Press room MEPs: Companies must no longer cause harm to people and planet with impunity. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20210304IPR99216/meps-companies-must-no-longer-cause-harm-to-people-and-planet-with-impunity>.
- European Parliament. (2021). Carbon Border Adjustment Mechanism as Part of the European Green Deal / Before 2021-07.
- European Commission. (2021). Carbon Border Adjustment Mechanism.
<https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12228-EU-Green-Deal-carbon-border-adjustment-mechanism-> Accessed 17 November 2020.
- European Commission. (2022). Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on Corporate Sustainability Due Diligence and amending Directive (EU) 2019/1937
- European Commission. (2020). Towards a Sustainable Food System. Group of Chief Scientific Advisors file:///C:/Users/User/Downloads/towards%20a%20sustainable%20food%20system-KI0220136ENN.pdf
- European Commission. (2020). Farm to Fork Strategy For a fair, healthy and environmentally-friendly food system https://food.ec.europa.eu/system/files/2020-05/f2f_action-plan_2020_strategy-info_en.pdf
- U.S. Department of Commerce. National Oceanic and Atmospheric Administration. Marine Mammal Protection Act Policies, Guidance, and Regulations.
- U.S. The Securities and Exchange Commission. (2022). SEC Proposes Rules to Enhance and Standardize Climate-Related Disclosures for Investors. <https://www.sec.gov/news/press-release/2022-46>

- U.S. Department of Commerce. Marine Mammal Protection Act Policies, Guidance, and Regulations, <https://www.fisheries.noaa.gov/national/marine-mammal-protection/marine-mammal-protection-act-policies-guidance-and-regulations>
- The U.S. Securities and Exchange Commission. (2022). Enhancing and standardizing climate-related disclosures
- Japan's Ministry of the Environment. (2021). Act on the Promotion of Effective Utilization of Resources. <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3819/en>
- Japan's Green Growth Strategy Will Accelerate Innovation, 2021 https://www.japan.go.jp/kizuna/2021/09/green_growth_strategy.html
- China's Environmental Protection Tax
- Jae-Hyup Lee and Jisuk Woo (2020). Green New Deal Policy of South Korea: Policy Innovation for a Sustainability Transition. https://www.researchgate.net/publication/347432588_Green_New_Deal_Policy_of_South_Korea_Policy_Innovation_for_a_Sustainability_Transition
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2564). ยุทธศาสตร์การเติบโตสีเขียวของประเทศไทยปี 2021-2025, ส่วนเอเชียตะวันออก 2 สำนัก เอเชีย แอฟริกา และตะวันออกกลาง <https://api.dtn.go.th/files/v3/63bbd0c9ef4140d9817e6047/download>
- กรมโรงงานอุตสาหกรรม. (2565). รายชื่อผู้ประกอบการที่ได้รับการรับรอง GI 1-5 https://greenindustry.diw.go.th/webgi/nameindustry_list/
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2564). เอกสารแนะนำตัวชี้วัดด้านความยั่งยืน (ESG Metrics) กลุ่มอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร <https://www.setsustainability.com/page/esg-risk>
- สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (2562). การบริหารจัดการความเสี่ยง. <https://www.tceb.or.th/files/policy-corporate.pdf>

ภาคผนวก ก

แบบสำรวจความคิดเห็น

เรื่องผลกระทบหรือคาดการณ์ผลกระทบที่มีต่อผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมอาหาร จากกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้าสำคัญ

ข้อมูลประกอบ

นิยาม กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้าสำคัญ ในที่นี้ หมายถึง กฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับที่ภาครัฐในประเทศคู่ค้าต่างๆ ประกาศและนำมาบังคับใช้ หรืออาจนำมาบังคับใช้ในอนาคต เพื่อเป็นแนวทางให้ภาคธุรกิจได้ปรับปรุงการดำเนินงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนสอดคล้องกันทั้งประเทศ/ทั้งอุตสาหกรรม ภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งกฎระเบียบในการสำรวจครั้งนี้ อาจอยู่ในรูปของกฎหมาย (In law) ร่างกฎหมาย/ร่างพระราชบัญญัติ (Proposed regulation) หรือนโยบาย (Policy document)

นิยาม ESG ในที่นี้ หมายถึง การดำเนินธุรกิจที่ไม่ใช่เป้าหมายเพียงเพื่อแสวงหาผลสำเร็จทางการเงิน (Financial) เท่านั้น แต่ต้องให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) ที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain) อีกด้วย ซึ่งแนวทางดำเนินธุรกิจตามแนวทาง “ESG” นั้น ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ สิ่งแวดล้อม (Environmental) สังคม (Social) และบรรษัทภิบาล (Governance)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลบริษัท

ชื่อบริษัท

ขนาดกิจการ ☐ เล็ก ☐ กลาง ☐ ใหญ่

ชื่อผู้ให้ข้อมูล เบอร์ติดต่อ/ID Line Email

แหล่งรายได้บริษัทปี 2564 (พอสังเขป)

ในประเทศ %

ส่งออก: % ประกอบด้วย อียู% สหรัฐอเมริกา% ญี่ปุ่น% จีน% อื่นๆ ระบุ%

ส่วนที่ 2 กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้าสำคัญ ข้อไหนบ้างที่มีผลกระทบต่อกิจการของท่านแล้ว (โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับกิจการของท่าน)

ภาครื่องหมาย	มาตรการ/กฎระเบียบ	ประเทศ/ กลุ่มประเทศ
	EU1. มาตรการปรับภาษีสินค้าที่ปล่อยคาร์บอนสูงก่อนข้ามพรมแดน (Carbon Border Adjustment Mechanism: CBAM)	สหภาพยุโรป
	EU2. ระเบียบว่าด้วยการห้ามนำเข้าและส่งออกสินค้าโภคภัณฑ์และผลิตภัณฑ์แปรรูปที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าในตลาดสหภาพยุโรป (Towards deforestation-free commodities and products in the EU)	สหภาพยุโรป
	EU3. ร่างระเบียบว่าด้วยการตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (Draft Directive for human rights and environmental due diligence: HREDD)	สหภาพยุโรป
	EU4. มาตรการจากฟาร์มถึงปลายส้อม (Farm-to-Fork Strategy: F2F) - ด้านการผลิตอาหารยั่งยืน เช่น การกำหนดข้อริเริ่มการจัดทำฟาร์มคาร์บอน (EU carbon farming initiative) เพื่อปรับแนวทางปฏิบัติในการทำเกษตรที่ช่วยเพิ่มการสะสมของคาร์บอนในดินให้ได้นานขึ้น	สหภาพยุโรป
	EU4. มาตรการจากฟาร์มถึงปลายส้อม (Farm-to-Fork Strategy: F2F) - ด้านการแปรรูป การค้า และการบริการอาหารยั่งยืน เช่น การจัดทำแนวปฏิบัติที่ดีในการดำเนินธุรกิจและกลยุทธ์ทางการตลาดสำหรับอุตสาหกรรมอาหาร (EU Code of Conduct on Responsible	สหภาพยุโรป

กาเครื่องหมาย	มาตรการ/กฎระเบียบ	ประเทศ/ กลุ่มประเทศ
	Food Business and Marketing Practices) เพื่อให้ภาคเอกชนนำไปปรับใช้ด้วยความสมัครใจ บนหลักการความรับผิดชอบต่อสังคมและการพัฒนาที่ยั่งยืน	
	EU4. มาตรการจากฟาร์มถึงปลายส้อม (Farm-to-Fork Strategy: F2F) - ด้านการบริโภคอาหารยั่งยืน เช่น ระเบียบว่าด้วยการติดฉลากแสดงข้อมูลโภชนาการบนหน้าผลิตภัณฑ์ (front-of-pack nutrition labelling) โดยจะกำหนดรูปแบบและหลักเกณฑ์การติดฉลากสินค้าอาหารให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน (harmonized) ในสหภาพยุโรป ซึ่งอาจประยุกต์ใช้ระบบฉลาก Nutri-Score ของฝรั่งเศส (รูปที่ 3) รวมถึงการกำหนดกรอบการจัดทำฉลากสินค้าอาหารที่ยั่งยืน (a sustainable food labelling framework) เพื่อกระตุ้นให้ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าอาหารที่ดีต่อสุขภาพและผ่านกระบวนการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและสังคม	สหภาพยุโรป
	EU4. มาตรการจากฟาร์มถึงปลายส้อม (Farm-to-Fork Strategy: F2F) - ด้านการกำจัดขยะอาหาร เช่น ระเบียบว่าด้วยการแสดงวันหมดอายุของผลิตภัณฑ์ (date marking) โดยกำหนดให้ระบุวันที่สินค้าอาหารนั้นหมดอายุ (use by date) และวันที่ควรบริโภคก่อน (best before date) เพื่อลดการสูญเสียอาหาร	สหภาพยุโรป
	US1. กฎหมายว่าด้วยการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำเพื่อคุ้มครองสัตว์ทะเลเลี้ยงลูกด้วยนม (Marine Mammal Protection Act: MMPA)	สหรัฐอเมริกา
	US2. ระเบียบว่าด้วยการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศ (The Enhancement and Standardization of Climate-Related Disclosures for Investors)	สหรัฐอเมริกา
	US3. กฎหมายการห้ามนำเข้าสินค้าที่ผลิตจากแรงงานบังคับหรือแรงงานจากการค้ามนุษย์ (Prohibition on importation of goods made with convict labor, forced labor, or indentured labor)	สหรัฐอเมริกา
	CN1. กฎหมายว่าด้วยภาษีคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (the Environmental Protection Tax Law)	จีน
	CN2. ระเบียบเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานอาหารสีเขียว (Green Food Certification)	จีน
	JP1. กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Act on the Promotion of Effective Utilization of Resources)	ญี่ปุ่น

ส่วนที่ 3 ผลกระทบ หรือคาดการณ์ผลกระทบ จากกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESG) ของประเทศคู่ค้าสำคัญ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับกิจการของท่าน ดังนี้

มาตรการ/กฎระเบียบ	ได้รับประโยชน์	ได้รับผลกระทบเชิงลบ (โปรดระบุระดับผลกระทบจากน้อยไปมาก)					ไม่แน่ใจ
		1	2	3	4	5	
สหภาพยุโรป							
EU1. มาตรการปรับภาษีสินค้าที่ปล่อยคาร์บอนสูงก่อนข้ามพรมแดน (Carbon Border Adjustment Mechanism: CBAM)							
EU2. ระเบียบว่าด้วยการห้ามนำเข้าและส่งออกสินค้าโภคภัณฑ์และผลิตภัณฑ์แปรรูปที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าในตลาดสหภาพยุโรป (Towards deforestation-free commodities and products in the EU)							
EU3. ร่างระเบียบว่าด้วยการตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (Draft Directive for human rights and environmental due diligence: HREDD)							

มาตรการ/กฎระเบียบ	ได้รับประโยชน์	ได้รับผลกระทบเชิงลบ (โปรดระบุระดับผลกระทบจากน้อยไปมาก)					ไม่แน่ใจ
		1	2	3	4	5	
EU4. มาตรการจากฟาร์มถึงปลายส้อม (Farm-to-Fork Strategy: F2F)							
สหรัฐอเมริกา							
US1. กฎหมายว่าด้วยการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำเพื่อคุ้มครองสัตว์ทะเลเลี้ยงลูกด้วยนม (Marine Mammal Protection Act: MMPA)							
US2. กฎระเบียบว่าด้วยการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศ (The Enhancement and Standardization of Climate-Related Disclosures for Investors)							
US3. กฎหมายการห้ามนำเข้าสินค้าที่ผลิตจากแรงงานบังคับหรือแรงงานจากการค้ามนุษย์ (Prohibition on importation of goods made with convict labor, forced labor, or indentured labor)							
จีน							
CN1. กฎหมายว่าด้วยภาษีคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (the Environmental Protection Tax Law)							
CN2. ระเบียบเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานอาหารสีเขียว (Green Food Certification)							
ญี่ปุ่น							
JP1. กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Act on the Promotion of Effective Utilization of Resources)							

ส่วนที่ 4 ลักษณะของผลกระทบที่มีต่อกิจการของท่าน (กรณีระเบียบมีผลกระทบเชิงลบ)

คำชี้แจง โปรดนำข้อมูลผลกระทบ (หมายเลข 1 ถึง 9) ไปกรอกในกฎระเบียบที่สอดคล้องกับกิจการของท่าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1. ต้องจ่ายค่าธรรมเนียม/เสียค่าปรับเพิ่มขึ้น
2. ถูกเรียกเก็บภาษีเพิ่มขึ้น
3. ถูกเข้มงวดในการตรวจสอบสินค้าผ่านแดน
4. ราคาแข่งขันไม่ได้
5. ขาดแคลนวัตถุดิบ
6. ขาดแคลนแรงงาน
7. ต้นทุนเพิ่มขึ้น
8. ส่งออกลดลง/ส่งออกไม่ได้/ถูกห้ามนำเข้า
9. ไม่มีซัพพลายเออร์ที่มีคุณสมบัติตามที่ต้องการ

กฎระเบียบ	ระบุหมายเลขผลกระทบ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	ผลกระทบอื่นๆ (โปรดระบุ)
สหภาพยุโรป		
EU1. มาตรการปรับภาษีสินค้าที่ปล่อยคาร์บอนสูงก่อนข้ามพรมแดน (Carbon Border Adjustment Mechanism: CBAM)		
EU2. ระเบียบว่าด้วยการห้ามนำเข้าและส่งออกสินค้าโภคภัณฑ์และผลิตภัณฑ์แปรรูปที่เกี่ยวข้องกับการตัดไม้ทำลายป่าในตลาดสหภาพยุโรป (Towards deforestation-free commodities and products in the EU)		
EU3. ร่างระเบียบว่าด้วยการตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (Draft Directive for human rights and environmental due diligence: HREDD)		
EU4. มาตรการจากฟาร์มถึงปลายส้อม (Farm-to-Fork Strategy: F2F)		
สหรัฐอเมริกา		
US1. กฎหมายว่าด้วยการนำเข้าสินค้าสัตว์น้ำเพื่อคุ้มครองสัตว์ทะเลเลี้ยงลูกด้วยนม (Marine Mammal Protection Act: MMPA)		
US2. กฎระเบียบว่าด้วยการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศ (The Enhancement and Standardization of Climate-Related Disclosures for Investors)		
US3. กฎหมายการห้ามนำเข้าสินค้าที่ผลิตจากแรงงานบังคับหรือแรงงานจากการค้ามนุษย์ (Prohibition on importation of goods made with convict labor, forced labor, or indentured labor)		
จีน		
CN1. กฎหมายว่าด้วยภาษีคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (the Environmental Protection Tax Law)		
CN2. ระเบียบเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานอาหารสีเขียว (Green Food Certification)		
ญี่ปุ่น		
JP1. กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Act on the Promotion of Effective Utilization of Resources)		

ส่วนที่ 5 การปรับตัว หรือแนวทางการปรับตัวของท่าน (ระบุมาตรการ/กฎระเบียบ เช่น EU3)

มาตรการ/กฎระเบียบที่ส่งผลกระทบต่อกิจการท่านมากที่สุด 1 ข้อ คือ

การปรับตัว หรือแนวทางการปรับตัว

- ☐ ปรับปรุงรายละเอียดสินค้าใหม่ (เช่น วัตถุดิบ ส่วนผสม กระบวนการผลิต ฉลาก ฯลฯ)
- ☐ ปรับเปลี่ยนซัพพลายเออร์รายใหม่
- ☐ หาดตลาดใหม่/หาคู่ค้ารายใหม่
- ☐
- ☐
- ☐
- ☐
- ☐
- ☐
- ☐

ส่วนที่ 6 ข้อเสนอของท่านต่อหน่วยงานภาครัฐเพื่อรับมือมาตรการ/กฎระเบียบที่ระบุในส่วนที่ 4

1.
2.
3.
4.
5.

คณะวิจัย

1. นายจิระศักดิ์ คำสุริย์

ผู้จัดการแผนกวิจัยอุตสาหกรรมและกลยุทธ์

ฝ่ายวิจัยและกลยุทธ์ สถาบันอาหาร

Office Tel. 02 422 8688 Ext. 3112

Email: Chirasak@nfi.or.th

2. นางสาวดุจเดือน ฮามวงศ์

หัวหน้าอาวุโสแผนกวิจัยอุตสาหกรรมและกลยุทธ์

ฝ่ายวิจัยและกลยุทธ์ สถาบันอาหาร

Office Tel. 02 422 8688 Ext. 3121

Email: Dujduan@nfi.or.th

3. นางสาวอลิตา ยิ้มพยัคฆ์

เจ้าหน้าที่แผนกวิจัยอุตสาหกรรมและกลยุทธ์

ฝ่ายวิจัยและกลยุทธ์ สถาบันอาหาร

Office Tel. 02 422 8688 Ext. 3116

Email: Alita@nfi.or.th